

Jaarverslag 2017

Haren, 12 juni 2018

Gemeente Haren
Postbus 21
9750 AA HAREN GN
Telefoonnummer: 14 050

Bezoekadres:
Raadhuisplein 10
9751 AN HAREN GN

Internet: www.haren.nl
E-mail: gemeente@haren.nl

Inhoudsopgave

Jaarverslag 2017	1
Inhoudsopgave	3
1 Leeswijzer.....	4
2 Verklarende woordenlijst	5
3 Samenstelling gemeentebestuur	8
3.1 Gemeenteraad	8
3.2 College van B&W	10
3.3 Organisatie.....	11
4 Kerngegevens gemeente.....	12
5 Hoofdpijnen jaarverantwoording	13
5.1 Inleiding	13
5.2 Voorstel tot resultaatsbestemming	14
Programma's	15
6.1 Bestuur en ondersteuning	15
6.2 Veiligheid	18
6.3 Verkeer, vervoer en waterstaat	22
6.4 Economie	26
6.5 Onderwijs	28
6.6 Sport, cultuur en recreatie	33
6.7 Sociaal domein	39
6.8 Volksgezondheid en milieu	52
6.9 VHROSV	57
6.10 Overzicht Overhead	63
6.11 Overzicht Algemene dekkingsmiddelen/VPB/Onvoorzien	64
7 Paragrafen	67
7.1 Verbonden partijen	67
7.2 Subsidies	76
7.3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	79
7.4 Onderhoud kapitaalgoederen	91
7.5 Financiering	93
7.6 Bedrijfsvoering	97
7.7 Grondbeleid en projecten	99
7.8 Lokale heffingen	101
Jaarrekening 2017	103
8 Balans per 31 december 2017	104
9 Grondslagen voor waardering en resultaatsbepaling	106
10 Toelichting op de balans	109
11 Overzicht van baten en lasten 2017 per programma	122
12 Toelichting op het overzicht van baten en lasten	124
Bijlagen	130
Bijlage I Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen - SiSa	131
Bijlage II Overzicht van baten en lasten per taakveld	135

1 Leeswijzer

Door middel van dit Jaarverslag leggen wij, het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Haren, verantwoording af aan u, de gemeenteraad. In dit verslag leest u niet alleen wat er in 2017 is gebeurd, maar wij proberen dit ook af te zetten tegen ons collegeprogramma.

Onze gemeente is een organisatie die meer dan 400 verschillende 'producten' levert. Een vertaling van ons collegeprogramma naar de producten die wij leveren is dan ook niet gemakkelijk. In de inleiding vertalen wij onderdelen van onze missie via de kernthema's uit ons collegeprogramma naar een doelstelling per programma. Aan de indicatoren die wij daarbij noemen valt in de programma's af te lezen in hoeverre wij onze doelen hebben gerealiseerd. In de inleiding leest u verder op hoofdlijnen hoe het ons in 2017 financieel is vergaan. Ook wordt u daar voorgesteld hoe wij het ontstane saldo zouden kunnen bestemmen.

Via algemene informatie over onze gemeente komt u terecht bij de programma's. In deze programma's hanteren wij de volgende vier W-vragen.

- Wat wilden wij bereiken?
- Wat hebben wij gedaan?
- Hebben wij bereikt wat wij wilden bereiken en zijn wij tevreden?
- Wat heeft het gekost?

Bij die laatste vraag wordt nader ingegaan op het door u toegekende budget en in hoeverre (en waarom) wij daarvan zijn afgeweken. Dit wordt gespecificeerd per taakveld weergegeven.

Na de programma's vindt u een aantal paragrafen die ingaan op zaken die de programma's overstijgen en tegelijkertijd met elkaar verbinden. Zo leest u hoe wij zijn omgegaan met de lokale heffingen, hoe wij onze taken hebben uitgevoerd vanuit bedrijfsvoeringsoogpunt, hoe wij alles hebben gefinancierd, een omgevingsanalyse waarin wij laten zien in hoeverre wij aan welke partijen zijn verbonden en een verantwoording over ons grondbeleid.

In de Jaarrekening tenslotte vindt u alle informatie die u vanuit uw controlerende taak nodig heeft om te kunnen beoordelen of en in hoeverre wij aan de door u gestelde financiële kaders hebben voldaan.

Op de volgende pagina's vindt u een lijst met gebruikte afkortingen.

2 Verklarende woordenlijst

A

APV	Algemene Plaatselijke Verordening
ARCG	Afvalbeheer Regio Centraal Groningen
AZC	Asielzoekerscentrum

B

BBP	Bruto Binnenlands Product
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BBZ	Besluit bijstandverlening zelfstandigen
BDU	Brede doeluitkering
BGP	Bruto gemeentelijk product
Bibob	(wet) bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOPZ	(wet) bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen
BRP	Basisregistratie Personen
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

C

CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CPB	Centraal Planbureau
CRH	Culturele Raad Haren
CJG	Centrum Jeugd en Gezin

D

DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
-----	-----------------------------

E

EDR	Eems Dollard Regio
EHS	Ecologische hoofdstructuur
ESF	Europees Sociaal Fonds
EV	Eigen vermogen

F

Fido	Wet Financiering Decentrale Overheden
FMI	Funcatiemengingsindex

G

GEM	Gemeenschappelijke Exploitatiemaatschappij Haren Noord
GGD	Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan
GVVP	Gemeentelijk verkeer- en vervoerplan

I

IBOR	Integraal Beheersplan Openbare Ruimte
IBT	Interbestuurlijk Toezicht
IHP	Integraal HuisvestingsPlan

IOAW	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
J	
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
L	
LED	Licht-emitterende diode
LISA	Databestand met gegevens over alle vestigingen in Nederland waar betaald werk wordt verricht
K	
KLPD	Korps Landelijke Politiediensten
KPI	Kritische Prestatie Indicatoren
M	
MKB	Midden- en kleinbedrijf
O	
Obs	Openbare basisschool
ODG	Omgevingsdienst Groningen
OGGz	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
OZB	Onroerendezaakbelasting
P	
PDC	Producten- en dienstencatalogus
PG&Z	Publieke Gezondheid & Zorg Groningen
PPS	Publiek-private samenwerking
R	
RIGG	Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RMC	Regionaal Meld- en Coördinatiepunt Voortijdig Schoolverlaten
ROC	Regionaal opleidingscentrum
RWS	Rijkswaterstaat
S	
SD	Sociaal domein
SMART	Specifiek Meetbaar Acceptabel Realistisch Tijdsgebonden
V	
VANG	Van afval naar grondstof
VHROSV	Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VNN	Verslavingszorg Noord Nederland
VOG	Verklaring Omtrent het Gedrag
Vpb	Vennootschapsbelasting
VTH	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving

VV Vreemd vermogen

W

WABO Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

WIJZ Werk, inkomen, jeugd & zorg

Wmo Wet maatschappelijke ondersteuning

WOZ Waardering onroerende zaken

Wro Wet ruimtelijke ordening

WSW Wet sociale werkvoorziening

3 Samenstelling gemeentebestuur

3.1 Gemeenteraad

Samenstelling gemeenteraad per 31 december 2017

P. van Veen, burgemeester

E-mail secretariaat@haren.nl
Adres Raadhuisplein 10
Postcode 9751 AN Haren
Telefoon 14050

O.E. de Vries, raadsgriffier

E-mail oe.devries@haren.nl
Adres Raadhuisplein 10
Postcode 9751 AN Haren
Telefoon 14050

M.J. Bachman-Mulder, D66

Functie Fractievoorzitter
E-mail m.bachman@haren.nl
Telefoon 06 2525 5533

W. Legemaat, D66

E-mail w.legemaat@haren.nl
Adres Emmalaan 3c
Postcode 9752 KR
Woonplaats Haren
Telefoon 050 534 96 21

P.A. Hidding, D66

E-mail p.a.hidding@haren.nl
Adres Rijksstraagweg 103
Postcode 9752 BA
Woonplaats Haren
Telefoon 06 4966 9145

R.J.J. van der Heijden, D66 lid Auditcommissie

E-mail r.j.j.vanderheijden@haren.nl
Adres Emdaborg 12
Postcode 9751 SJ
Woonplaats Haren
Telefoon 050 534 30 51

C.H.L. Fenijn, D66

E-mail c.h.l.fenijn@haren.nl
Adres De Brinken 51
Postcode 9752 BZ
Woonplaats Haren
Telefoon 050 534 89 31

M. Wolters, Gezond Verstand Haren

Functie Fractievoorzitter
E-mail m.wolters@haren.nl
Adres Kroonkampweg 29
Postcode 9752 KG
Woonplaats Haren
Telefoon 06 1276 0239

M.J. Sloot, Gezond Verstand Haren

E-mail m.sloot@haren.nl
Adres Leo Polakweg 15
Postcode 9752 NT
Woonplaats Haren
Telefoon 06 3019 5819

S.A.L. Dellebarre, Gezond Verstand Haren

E-mail s.a.l.dellebarre@haren.nl
Adres Viermat 10
Postcode 9753 KW
Woonplaats Haren
Telefoon 050 526 70 69

I. Jacobs-Setz, VVD

Functie Fractievoorzitter
E-mail i.jacobs@haren.nl
Adres Klaverlaan 10
Postcode 9753 BM
Woonplaats Haren
Telefoon 050 577 83 86

A. Bergsma, VVD

E-mail a.bergsma@haren.nl
Adres Hortuslaan 11
Postcode 9751 BE
Woonplaats Haren
Telefoon 06 5050 8024

J.T. Boonstra, CDA lid Auditcommissie

Functie Fractievoorzitter
E-mail j.t.boonstra@haren.nl
Adres Fazantenlaan 30
Postcode 9751 EV
Woonplaats Haren
Telefoon 050 280 22 56

G.K. Boersma, CDA

E-mail g.k.boersma@haren.nl
Adres Middelhorsterweg 5
Postcode 9751 TA
Woonplaats Haren
Telefoon 050 534 92 62

T.G. Sprenger, PvdA

Functie Fractievoorzitter
E-mail t.g.sprenger@haren.nl
Adres Laagveld 94
Postcode 9753 KC
Woonplaats Haren
Telefoon 050 534 35 67

L.M. Schuiling, PvdA

E-mail l.m.schuiling@haren.nl
Adres Waterhuizerweg 72
Postcode 9753 HS
Woonplaats Haren
Telefoon 050 534 63 50

J. Sietsma, GroenLinks

Functie Fractievoorzitter
E-mail j.sietsma@haren.nl
Adres Erepijsweg 8
Postcode 9753 AS
Woonplaats Haren
Telefoon 06 2956 1276

B.E. Snablië, GroenLinks

E-mail b.e.snablie@haren.nl
Adres Clusiusweg 1
Postcode 9751 PN
Woonplaats Haren
Telefoon 050 535 01 52

D. Praamstra-Bos, Christenunie lid Auditcommissie

Functie Fractievoorzitter
E-mail d.praamstra-bos@haren.nl
Adres Kerklaan 41
Postcode 9751 NL
Woonplaats Haren
Telefoon 06 3084 2649

Samenstelling Rekenkamercommissie**Voorzitter:**

De heer J.M. van Mossevelde

Secretariaat:

Mevrouw I. Ruijs

Leden:

De heer. H.R. Kastermans

Mevrouw G. Seinen

Samenstelling Milieuadviesraad

Voorzitter: De heer B.H. Ruessink

Secretariaat (en vicevoorzitter):

De heer H.M. Westra (mar@haren.nl)

Leden:

De heer prof. dr. H.A. Groenendijk

De heer S. de Jong

De heer ir. J.A. de Jonge

De heer A.J. Ludden

De heer ing. S.P. van Soelen

De heer mr. W. de Vries

Mevrouw T. Tuinman-van der Werff

Samenstelling WMO-Adviesraad

Voorzitter: De heer J. Hommes

Penningmeester: De heer J. van Meurs

Secretariaat: De heer K. Venekamp
 (wmosecretariaatharen@gmail.com)

Leden:

Mevrouw F. Pathuis

Mevrouw C.B.M. Geenen

De heer W. Spiering

Mevrouw K.M.A. Kalverboer

De heer F. Tjabbes

De heer H. van der Wijk

3.2 College van B&W

Samenstelling College van Burgemeester en Wethouders per 31 december 2017

Burgemeester

P. van Veen
Raadhuisplein 10
9751 AN Haren
T: 14050
E: secretariaat@haren.nl

Wethouder - 1e locoburgemeester

M. Verbeek, D66
Raadhuisplein 10
9751 AN Haren
T: 14050
E: m.verbeek@haren.nl

Wethouder - 2e locoburgemeester

M.H. Stiekema, CDA
Raadhuisplein 10
9751 AN Haren
T: 14050
E: m.h.stiekema@haren.nl

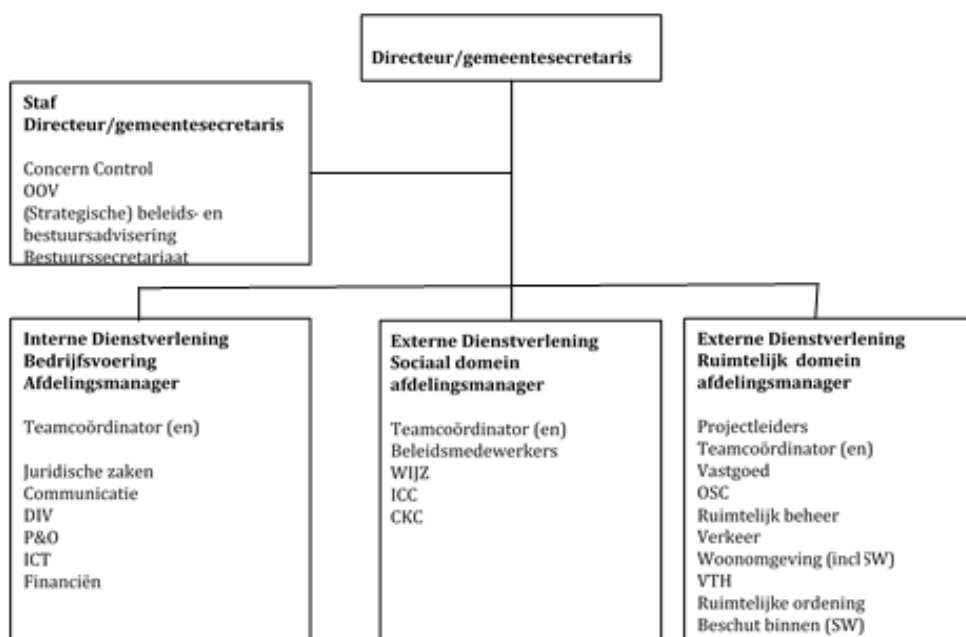
Gemeentesecretaris

mr. M.P. de Wilde
Raadhuisplein 10
9751 AN Haren
T: 14050
E: mp.dewilde@haren.nl

3.3 Organisatie

Organisatieschema per 01-01-2017

Samenstelling ondernemingsraad

Voorzitter	Dhr. M. Lanjouw
Plv. voorzitter	-
Secretaris	Dhr. G. Molema
Plv. secretaris	-
Leden	Dhr. E.M. Dijkstra
	Dhr. H.W. Evenhuis
	Mevr. M.B. Post-Uiterweer
	Mevr. S. Smith
	Dhr. R. Bouma

4 Kerngegevens gemeente

Onderstaande gegevens zijn gehanteerd bij het berekenen van de uitkering uit het Gemeentefonds voor 2017. Bron: specificatie algemene uitkering uit het Gemeentefonds gemeente Haren 2018, volgnummer 1 d.d. 24-01-2018.

Aantal inwoners	19.738
Inwoners tot en met 19 jaar	4.601
Inwoners 20 tot en met 64 jaar	9.910
Inwoners vanaf 65 jaar	5.227
Lage inkomens	2.268
Personen met bijstandsuitkering	276
Personen met een uitkering	914
Minderheden	415
Aantal leerlingen (voortgezet) speciaal onderwijs	433
Aantal leerlingen voortgezet onderwijs	3.289

Fysiek	
Oppervlakte land	4.536 ha
Oppervlakte binnenwater	537 ha
Veen/kleiveengebied	52 ha
Omgevingsadressendichtheid (woonfunctie, logiesfunctie, oad, personen zorginstelling, uitwonende studenten)	9.975

5 Hoofdpijnen jaarverantwoording

5.1 Inleiding

2017 was een bijzonder jaar. Gedurende het hele jaar duurde de onzekerheid rondom de (mogelijke) herindeling voort. In oktober werd het wetsvoorstel herindeling Groningen, Haren, Ten Boer (GHTB) door minister Plasterk aangeboden aan de Tweede Kamer. In verband met de lopende herindelingsprocedure staan we sinds september 2016 onder financieel Arhi-toezicht. Gezien uw en onze sterke voorkeur voor zelfstandigheid hebben we in 2017 nog niet meegewerkt aan de voorbereidingen op een mogelijke herindeling en is onze inzet volledig gericht geweest op de uitvoering van het verbeterprogramma Beterrr Haren. In deze jaarstukken presenteren wij een overzicht van de verrichte activiteiten en bereikte resultaten in het licht van de in de begroting gestelde doelen. Voor de beleidsdoelen rapporteren wij daarover in de in hoofdstuk 6 opgenomen programmaverantwoording en voor wat betreft de financiële doelen in de in hoofdstuk 7 opgenomen paragrafen en in de in de hoofdstukken 8 tot en met 12 opgenomen jaarrekening.

Voor wat betreft de financiën zijn we uitgegaan van het in het kader van Beterrr Haren ingezette financieel beleid waarin begrotingsoverschotten, het verhogen van de solvabiliteit en de algemene reserve (en daarmee het versterken van het weerstandsvermogen) en het terugbrengen van het risicoprofiel centraal staan.

Het verwachte saldo over 2017 in de najaarsrapportage bedroeg afgerond € 1,8 miljoen voordelig. In werkelijkheid is er sprake van een voordelig saldo van € 2,4 miljoen. Het voordelige saldo is dus afgerond € 0,6 miljoen hoger dan geraamd. Dit wordt vooral veroorzaakt door een aantal grote mee- en tegenvallers die bekend geworden zijn na het opstellen van de najaarsrapportage. Deze mee- en tegenvallers meldde wij u al in raadsbericht 2018-11 over de voorlopige jaarcijfers 2017. Het gaat om de volgende posten:

- Tegenvallers in verband met wachtgelden en pensioenen voor wethouders in totaal afgerond € 0,6 miljoen nadeel.
- Voor- en nadelen met betrekking tot de personeelskosten, per saldo € 0,2 miljoen voordeel.
- Voordeel van € 0,5 miljoen in verband met hoger volume omgevingsvergunningen
- Afboeking gesloopte oude pand Zernike College aan de Westerse Drift € 0,6 miljoen nadeel.
- Rentemeevallers die geleid hebben tot een voordeel van afgerond € 0,2 miljoen.
- Geschoond voor technische verschuivingen naar andere programma's laat het programma Sociaal Domein een voordeel zien van € 0,2 miljoen.
- Afwikkeling van oude voorzieningen en balansposten en naverrekeningen, een voordeel van in totaal € 0,4 miljoen.
- Overige mee- en tegenvallers, per saldo een voordeel van € 0,3 miljoen.

De solvabiliteit is toegenomen van 14,0 % op 31 december 2016 tot 16,7 % op 31 december 2017. Dit is nog iets beter dan het in de begroting 2017 opgenomen doel van 16,4 % voor 31 december 2017. Daarmee liggen we op koers voor het bereiken van onze middellange termijn doel van een solvabiliteit van minimaal 30 % aan het einde van 2023.

De algemene reserve is gegroeid van € 4,3 miljoen naar € 4,9 miljoen. Onze totale weerstandscapaciteit, oftewel het totaal van de algemene reserve en de onbenutte belastingcapaciteit kwam per 31 december 2017 uit op € 5,4 miljoen. Het benodigde weerstandsvermogen is gedaald naar € 4,2 miljoen. Het weerstandsvermogen was daarmee ruim voldoende voor het afdekken van de risico's.

In verband met de in het wetsvoorstel herindeling GHTB opgenomen herindelingsdatum van 1 januari 2019 en in verband met de status van het wetsvoorstel (de behandeling door de Eerste Kamer is nog niet afgerond), was er nog geen noodzaak voor aanpassing van de waarderings- en resultaatsbepalingsgrondslagen in de jaarrekening 2017. Uiteraard voldoet de jaarrekening wel aan de vernieuwde BBV die met ingang van 2017 van kracht is geworden.

5.2 Voorstel tot resultaatsbestemming

Wij stellen voor om het positief resultaat van € 2.413.000 als volgt te bestemmen:

Toevoeging Bestemmingsreserve budgetoverheveling (Re-integratie)	€ 70.000
Toevoeging Bestemmingsreserve budgetoverheveling (Opleidingskosten)	€ 60.000
Toevoeging Bestemmingsreserve budgetoverheveling (Zuidlaardermeer)	€ 62.000
Toevoeging Algemene reserve	€ 2.221.000

Re-integratie

De re-integratiegelden zijn in 2017 niet volledig uitgegeven en hebben als doel om mensen te laten participeren en re-integreren. In 2018 willen we een extra inspanning leveren op het vlak van re-integratie/beschut werk. Dit om te kijken of daarmee de uitgaven van bijstand naar beneden kunnen. Dit door gericht een project op te zetten waarbij mensen intensief worden begeleid en klaargestoomd voor werk.

Opleidingskosten

Het opleidingsbudget van 2017 is niet geheel besteed. In het kader van de (mogelijke) herindeling per 2019 is het van belang voldoende middelen te hebben voor scholing en opleiding van de medewerkers.

Zuidlaardermeer

Het project voor de versterking van de toeristische infrastructuur rond het Zuidlaardermeer loopt vertraging op. Uitvoering is nu voorzien in 2018.

Algemene reserve

Voorstel is om conform de vastgestelde uitgangspunten van Beterr Haren het restant toe te voegen aan de algemene reserve.

Programma's

6.1 Bestuur en ondersteuning

Portefeuillehouder: dhr. P. van Veen

Wat wilden wij bereiken?

Bestuur: binnen dit taakveld faciliteren wij de bestuursorganen (raad, college, burgemeester, raadscommissies, relatie burger/bestuur, regionale samenwerking, lokale rekenkamer en accountantscontrole).

Burgerzaken: wij willen inwoners die tevreden zijn over de manier van behandeling door de medewerkers van de gemeente en die tevreden zijn over de kwaliteit van het geleverde product. Het geleverde product moet binnen de afgesproken tijd geleverd worden en aan de verwachte kwaliteit voldoen.

Beheer overige gebouwen en gronden: hierbij gaat het om de taken met betrekking tot onroerend goed dat niet in exploitatie is en niet aan een specifiek beleidsveld is toe te delen (beheer, verhuur, instandhouding van gebouwen, gronden en landerijen die de gemeente (al of niet tijdelijk) in bezit heeft en niet in exploitatie neemt.

Wat hebben wij gedaan?

Bestuur

In het kader van Beterr Haren hebben we de volgende activiteiten uitgevoerd:

- uitwerking en doorvoering van de organisatie-ontwikkeling met een sterke focus op houding en gedrag, samenwerking, externe oriëntatie en de inzet op een " ja, mits" basishouding;
- verbetering van de begroting door de doel/activiteiten/middel-relatie per begrotingsprogramma duidelijker vast te leggen in de begroting 2018 e.v. zodat sturing daarop kan worden versterkt;
- verbetering van de jaarplanning, ook met het oog op aansturing en prioritering van activiteiten en daarmee op de versterking van de bestuurskracht;
- een voorstel voor de versterking van de kaderstellende rol van de raad.

Communicatie

We hebben zowel in- als extern intensief gecommuniceerd rondom de voortgang van de behandeling van het herindelingsontwerp herindeling Groningen, Haren, Ten Boer. Samen met Groningen en Ten Boer is het werkbezoek van de vaste kamercommissie Binnenlandse Zaken aan de drie gemeenten en de hoorzitting in januari 2018 voorbereid. Daarnaast was ook weer ondersteuning voor projecten zoals bijvoorbeeld de ontwikkeling van het Raadhuisplein, Nesciopark, Fietsroute Plus, Stationsgebied, aanleg nieuwe riolering rondom de Lutsborgweg enz. We hebben ondersteund bij het organiseren van diverse inloopavonden. Ook hebben we het afgelopen jaar weer de Nieuwe Inwonersdag georganiseerd. Verder hebben we veel nieuwsberichten voor onze eigen (sociale) media en persberichten geschreven. De interne communicatie richtte zich vooral op de voortgang van de organisatieontwikkeling en informatievoorziening via intranet. Ook hebben we communicatieve ondersteuning geboden bij de Veiligheidsregio, onder andere bij de casinobrand in Groningen.

In het kader van de bestuurlijke toekomst hebben we - binnen de kaders die de raad daarvoor in een aantal moties heeft vastgelegd - bijdragen geleverd aan de voorbereiding van een eventuele herindeling van de gemeenten Groningen, Haren, Ten Boer.

De Wet generieke digitale infrastructuur is veranderd in Wet digitale overheid. De wet is gericht op het verbeteren van de digitale overheid door standaarden voor elektronisch verkeer verplicht te stellen. Ook geeft dit regels over informatieveiligheid en over de toegang van burgers en bedrijven tot online dienstverlening bij de overheid. De verwachting is dat de wet medio 2018 wordt behandeld in de Staten Generaal. Wij hebben in 2017 nog geen voorbereidende werkzaamheden verricht omdat de inhoud van de wet nog niet definitief is.

De organisatie van de Tweede Kamerverkiezingen op 15 maart 2017 in de gemeente verliep vlekkeloos.

Hebben wij bereikt wat wij wilden bereiken en zijn wij tevreden?

Burgerzaken

de resultaten van het klanttevredenheidsonderzoek liggen in lijn met de ambitie zoals in onderstaande tabel is weergegeven.

Dienstverleningskanaal	Ambitie	Resultaat
Balie	8,3	8,2
Telefonie	7,5	7,3
Online	7,5	7,7

Wij zijn tevreden met het resultaat zoals wij via raadsbericht 2018-6 reeds hebben gedeeld. In hoofdlijnen kunnen wij aangeven dat onze inwoners tevreden zijn over de ruimere openingstijden (waaronder een avondopenstelling) en de korte wachttijden bij de balie Publiekszaken. De wachttijden van het algemene telefoonnummer 14 050 zijn afgenomen, maar voldoen nog niet aan de landelijke norm van de VNG. Tevens proberen wij inwoners zoveel mogelijk in de eerste lijn te helpen. Een groot deel van de gebruikers van onze website geeft aan in te toekomst nogmaals online zaken te willen regelen. Dit is terug te zien in een stijging van het aantal producten dat online wordt aangevraagd.

Wat heeft het gekost?

Taakvelden (Bedragen x € 1.000)		A Begroting na wijziging 2017	B Realisatie 2017	A - B Verschil begr/real
010	Bestuur	871	1.543	-671
020	Burgerzaken	283	290	-7
030	Beheer overige gebouwen en gronden	329	461	-132
063	Parkeerbelasting	-448	-464	16
080	Overige baten en lasten	-367	163	-530
Programma 0 Bestuur en ondersteuning		669	1.992	-1.323

Toelichting verschillen

010 Bestuur

Het nadeel van € 668.000 bestaat uit een incidenteel nadeel van € 196.000 in verband met een dotatie aan de voorziening wachtgelden wethouders, vooral in verband met het vertrek van een wethouder en door incidentele aanvullende kosten van € 411.000 voor het voldoende afdekken van de kosten van ouderdoms- en nabestaandenpensioenen voor (ex-)wethouders. Het gaat om de groep (ex)-wethouders die onder de daarvoor afgesloten verzekering valt, maar waarvoor de verzekering (op dit moment) onvoldoende dekking biedt om alle (toekomstige) uitkeringslasten op te vangen. Daarnaast zijn er diverse overige verschillen, per saldo een nadeel van € 64.000.

020 Burgerzaken

Ten opzichte van de raming is € 43.000 meer ontvangen aan leges. Daar tegenover zijn de overige kosten binnen dit taakveld met € 12.000 overschreden, terwijl er ook € 38.000 meer aan salariskosten is toegerekend.

030 Beheer overige gebouwen en gronden

Dit incidentele nadeel van € 132.000 is ontstaan doordat er minder uren van het team Vastgoed en Vrije Tijd zijn geactiveerd (op investeringen) dan begroot.

080 Overige baten en lasten

In het nadeel van € 530.000 is een incidenteel nadeel begrepen van € 48.000 in verband met de vorming van een voorziening in verband met de uitgevoerde asbestinventarisatie en een incidenteel voordeel in verband met de afwikkeling van oude balansposten van € 77.000. Tot slot is er een incidenteel nadeel van € 12.000 door hoger dan begrote schadelasten.

Daarnaast is een incidenteel nadeel van € 403.000 ontstaan doordat op dit taakveld een bedrag begroot is op de stelpost te activeren uren (grondexploitaties en investeringen), terwijl de werkelijke verrekening van uren geboekt is als opbrengst op taakveld 40 Overhead. Dit nadeel is een verschuiving tussen de programma's en heeft geen effect op het totaalsaldo van de resultatenrekening.

6.2 Veiligheid

Portefeuillehouder: dhr. P. van Veen

Wat wilden wij bereiken?

Binnen openbare orde en veiligheid is ons doel een veilige woon- en leefomgeving. Wij zorgen onder andere voor toezicht en handhaving in de openbare ruimte en de uitvoering van het veiligheidsprogramma. Op het gebied van crisisbeheersing en brandweer willen wij rampen en ongevallen beperken en bestrijden.

Evenementen zijn belangrijk voor Haren: zij brengen leven in de brouwerij, zorgen voor extra bestedingen en voor daaruit voortvloeiende werkgelegenheid. Met het nieuwe evenementenbeleid willen wij evenementen veilig organiseren en tegelijkertijd de regeldruk verminderen.

Met het veranderen/vernieuwen van het digitale vergunningverleningsproces verwachten wij de kwaliteit te verbeteren, procedures te vergemakkelijken en bovendien de administratieve lastendruk te verlichten.

De gemeente Haren mag niet bewust of onbewust een voedingsbodem voor georganiseerde en ondermijnende criminaliteit bieden. Wij willen de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (bibob) hiervoor als preventief bestuursrechtelijk instrument inzetten.

Beleidsindicatoren

Hieronder worden de beleidsindicatoren van het programma Veiligheid weergegeven. Deze beleidsindicatoren zijn opgesteld op basis van de BBV.

Indicator	Periode	Haren	Nederland	Bron
Het aantal verwijzingen naar Halt, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar.	2016	257	137	Bureau Halt
Het aantal harde kern jongeren, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar.	2014	0,4	1,3	Korps Landelijke Politiediensten (KLPD)
Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.	2016	1,3	2,3	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen
Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).	2016	2,4	5,3	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen
Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.	2015	4,5	3,3	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen
Het aantal vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte), per 1.000 inwoners.	2016	3,7	5,6	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen

Wat hebben wij gedaan?

Openbare orde en veiligheid

Er is ingezet op de verschillende prioriteiten uit de Kadernota Integrale Veiligheid:

Er is een integrale samenwerking opgezet met de politie om woninginbraken preventief te bestrijden.

De politie heeft het 'donkere dagen offensief' gehanteerd en ook is de preventietruck ingezet.

Voor zowel de aanpak van radicalisering, overlast van verwarde personen en alcohol- en drugsgebruik is

intensief samen gewerkt met verschillende partners. Een mooie ontwikkeling was een bredere inzet van de boa's bij het bestrijden van jeugdoverlast. Om het alcohol- en drugsgebruik op- en rondom scholen te reduceren is het integrale project 'veilige schoolomgeving' verder ontwikkeld.

In juli 2017 is het AZC Onnen gesloten en in november 2017 is deze in zijn geheel ontruimd.

Om deze ontruiming veilig en soepel te laten verlopen is intensief samen gewerkt met verschillende partners.

In oktober 2017 heeft er een ernstig incident plaatsgevonden in Haren waarbij een moeder en kind om het leven zijn gebracht. Met verschillende partners is intensief samen gewerkt om onder andere de rust in de wijk weder te laten keren en opvang/ nazorg te verlenen aan de overige familieleden.

Om georganiseerde criminaliteit bestuurlijk aan te pakken is onder andere gewerkt aan nieuw beleid om hennepsteelt te bestrijden. Hiervoor wordt het 'damoclesbeleid' ingevoerd, wat de burgemeester de bevoegdheid geeft een pand te sluiten na het ontdekken van hennepsteelt.

Evenementen

Op 6 juni 2017 is een informatiebijeenkomst georganiseerd waar de doelgroep (veelal verenigingen en stichtingen) is geïnformeerd over de aanpak voor het vernieuwen van het evenementenbeleid. Op 19 december 2017 zijn organisatoren van voorgaande jaren per brief geïnformeerd over zaken die van belang zijn bij het doen van een vergunningaanvraag, met als doel meer volledige en tijdige aanvragen te ontvangen. Ook wordt de mogelijkheid geboden een 'servicegesprek' te voeren op het gemeentehuis, om in het voortraject de plannen te bespreken.

Doordat de raad herziening van het evenementenbeleid aangemerkt heeft als een burgerparticipatietraject en de status daarvan ongewis is, is de herziening van het evenementenbeleid nu geen actueel actiepunt. Daarnaast is in afwachting van de bestuurlijke toekomst de prioriteit gelegen in de uitvoering van de wettelijke taken en niet in het herzien dan wel actualiseren van beleid.

Wel is in 2017 is het evenementenbeleid bijgesteld ten aanzien van de onderstaande interne richtlijnen:

1. Het is de taak en verantwoordelijkheid van de organisator om evenementen veilig te laten plaatsvinden.
2. Het is de taak en verantwoordelijkheid voor de overheid (c.q. gemeente) om die veiligheid te borgen, te toetsen en te handhaven door middel van een vergunningstelsel op grond van de Algemene Plaatselijke Verordening.
3. Veiligheid van bezoekers en deelnemers heeft prioriteit boven economische en financiële belangen die verbonden zijn aan evenementen
4. Over veiligheid wordt niet onderhandeld en niet gemarchandeerd.
5. We streven er naar om veilige én leuke evenementen mogelijk te maken, in die volgorde, daar waar mogelijk binnen de wettelijke kaders en de kaders die in het huidige beleid gesteld zijn, op een wijze die klantgericht en dienstverlenend is.

Daarnaast is het van belang te vermelden dat de samenwerking tussen team openbare orde en veiligheid en team vergunningverlening, toezicht en handhaving geïntensiveerd is. Er vindt meer overleg en afstemming plaats, vooral wanneer het grotere evenementen betreft. Een voorbeeld: door de intensievere samenwerking hebben we weten te bewerkstelligen dat de startlocatie van de 4 Mijl om veiligheidsredenen niet meer zal plaats vinden op de Kerklaan, maar op een andere/betere locatie.

Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob).

Er is Bibob beleid vastgesteld. De Wet Bibob is een (preventief) bestuursrechtelijk instrument. Als er een ernstig gevaar dreigt dat bijvoorbeeld een vergunning wordt misbruikt, kan het bevoegde bestuursorgaan de aanvraag weigeren of de afgegeven vergunning intrekken. Zo wordt voorkomen dat de overheid criminele activiteiten faciliteert.

Sinds de toepassing van de Wet Bibob in het kader van de Drank- en HorecaverGUNningen is men nog geen gevallen van ondermijning tegengekomen. In 2017 is de Wet Bibob toegepast bij meerdere aanvragen.

Vergunningverleningsproces

Het afgelopen jaar zijn de aangevraagde vergunningen, ontheffingen en meldingen op grond van de APV en de Bijzondere wetten afgehandeld. Gedurende die behandeling zijn verbeterpunten geconstateerd. Deze hebben bij een aantal van bovengenoemde producten geresulteerd in een verbetering van de formulieren, waarmee wordt beoogd completere aanvragen te ontvangen. Op die manier is eerder duidelijk of een aanvraag wel of niet voor een positief besluit in aanmerking komt.

Politiebureau Haren

Men is voornemens om het politiebureau in Haren ook na een mogelijk herindeling met Groningen en Ten Boer open te houden.

Brandweerkazerne Haren

Het plan om op de huidige locatie een nieuwe brandweerkazerne te bouwen is inmiddels verlaten. Gezamenlijk met de veiligheidsregio Groningen is daarom een verkenning naar een passende alternatieve kazernelocatie gestart.

Hebben wij bereikt wat wij wilden bereiken en zijn wij tevreden?

Openbare orde en veiligheid

Op het gebied van openbare orde en veiligheid zijn vele werkzaamheden verricht om de sociale veiligheid te vergroten. Hierbij ging het vooral om het oplossen van (ad hoc) casuïstiek, in de meeste gevallen in nauwe samenhang met het sociaal domein. Wij zijn tevreden over onze pragmatische aanpak in goede samenwerking met onze partners. Het team openbare orde en veiligheid is compleet waardoor een goede verdere samenwerking met de partners plaats kan vinden en er ruimte is voor nieuw te vormen beleid.

Evenementen

Ten opzichte van de situatie begin 2017 is de kwaliteit van de vergunningverlening verbeterd. Het gebrek aan actueel beleid is op dit moment een knelpunt in de vergunningverlening, aangezien duidelijke kaders ontbreken. Het stilvallen van de ontwikkeling van nieuw evenementenbeleid is hiervan de voornaamste oorzaak.

Vergunningverleningsproces

De kwaliteit van de formulieren is verbeterd. Dit leidt tot completere aanvragen. Het gebrek aan beleid voor meerdere APV-producten is een knelpunt.

Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob)

Door het toepassen van Bibob bij aanvragen is de kans dat door ons verleende beschikkingen worden gebruikt voor criminele doeleinden verkleind.

Wat heeft het gekost?

Taakvelden (Bedragen x € 1.000)		A	B	A - B
		Begroting na wijziging 2017	Realisatie 2017	Verschil begr/real
110	Crisisbeheersing en brandweer	1.016	972	45
120	Openbare orde en veiligheid	167	105	62
Programma 1 Veiligheid		1.183	1.077	106

Toelichting verschillen

110 Crisisbeheersing en brandweer

De bijdrage aan de Veiligheidsregio Groningen is € 45.000 minder dan geraamd. De raming 2017 was nog gebaseerd op de begroting 2016. Op een later tijdstip is deze nog weer geactualiseerd.

120 Openbare orde en veiligheid

Binnen dit taakveld zijn op diverse onderdelen per saldo de lasten € 62.000 lager uitgevallen dan geraamd. Dit betreft een voordeel van € 12.000 op de kosten van handhaving en toezicht en een lagere toerekening van € 40.000 van salariskosten.

6.3 Verkeer, vervoer en waterstaat

Portefeuillehouder: mevr. M.H. Stiekema

Wat wilden wij bereiken?

- Veilig en duurzaam onderhouden openbare ruimte voor zowel verkeer op land als te water.
- Voor onze inwoners een publieke ruimte creëren die door haar inrichting en beleving aantrekkelijk is om in te verblijven;
- Dat onze burgers zich betrokken voelen bij hun directe woonomgeving.

Doelstellingen

Wij vinden het van belang dat alle ruimtelijke projecten worden getoetst aan het door de raad vastgestelde verkeersbeleid zoals verwoord in het Gemeentelijk Verkeer- en Vervoer Plan (GVVP) en het landelijk beleidskader Duurzaam Veilig. Verkeerskundige inzet bij elk project afzonderlijk is daarom noodzakelijk. Dit ook om een goede samenhang te waarborgen. Elk nieuw te realiseren project kan direct of indirect gevolgen hebben voor de bereikbaarheid, parkeren, verkeersveiligheid, etc. De inrichting van de publieke ruimte moet ertoe leiden dat die door de diverse gebruikers gedeeld wordt, zonder de traditionele dominantie van de auto. Voor ons is richtinggevend dat bij de (her)inrichting van gebieden ontworpen wordt vanuit de omgeving naar de weg toe, in plaats van uit de weg naar de omgeving. Diverse ruimtelijke ontwikkelingen maken dat verkeersstromen en intensiteiten veranderen. Focus op verkeersveiligheid, en in het bijzonder van kwetsbare doelgroepen is daarbij van belang.

Beleidsindicatoren

Hieronder worden de beleidsindicatoren van het programma Verkeer, Vervoer en Waterstaat weergegeven. Deze beleidsindicatoren zijn opgesteld op basis van de BBV.

Indicator	Periode	Haren	Nederland	Bron
Ziekenhuisopnamen na verkeersongeval met een motorvoertuig, als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen (%).	2015	6	8	VeiligheidNL
Ziekenhuisopname na vervoersongeval met een fietser, als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen (%).	2015	11	9	VeiligheidNL

Wat hebben wij gedaan?

Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR)

Wij gaan het openbare gebied beheren en onderhouden conform Raadsbesluit IBOR 2013.

Huidig budget	Bedrijven-terrein	Buiten-gebied	Centra	Begraaf - plaats	Groen-gebied & parkeren	Sport-park	Hoofd-struc-tuur	Woon-gebied
Verharding	B	L	B	B	B	B	L	B
Groen	B	L	B	B	B	B	B	B
Meubilair	B	L	B	B	B	B	B	B
Verzorging	B	L	B	B	B	B	B	B

B = basis , L = laag

Wij hebben het onderhoud en beheer uitgevoerd conform het door de raad vastgestelde IBOR kwaliteitsbeeld. In 2014 heeft de raad vastgesteld dat het onderhoud van de openbare ruimte op een basiskwaliteit dient te worden uitgevoerd, uitgezonderd het buitengebied en de hoofdstructuur verharding

Wegen

Wij hebben het wegenonderhoud aanbesteed voor de duur van maximaal 4 jaar (2015 t/m 2018). De verkregen eenheidsprijzen zijn daadwerkelijk gunstig. Wij voeren ons onderhoud conform het wegenplan uit. Wij steken in deze periode € 990.000 in ons wegennet ter verbetering van de deklagen ('bovenste 4 cm asfalt') en slijtlagen ('losse steentjes').

Het onderhoud aan asfalt -en elementverhardingen is dit jaar uitgevoerd volgens het wegenbeheerplan.

Wij hebben de globale visuele weginspectie uitgevoerd als basis voor het wegenbeheerplan. Wij zien dat de kwaliteit van vooral de voetpaden langzaam achteruit gaat.

De kerklaan tussen Dilgteweg en de Schoutenlaan is gereconstrueerd naar 30 km zone. De Kromme Elleboog en het eerste deel van de Schoutelaan is ingericht als fietsstraat en het bestaande fietspad langs de Kerklaan is verbreed. Het kruispunt Kerklaan-Kromme Elleboog is gewijzigd in een rotonde.

I.v.m. een rioolvervanging in de Lutsborgsweg, Reigerweg, Fuutweg en Roerdompweg is de openbare ruimte in deze straten heringericht. Wegen, voetpaden, parkeervakken en lichtmasten zijn vernieuwd.

Verkeer

Met de reconstructie naar fietsstraten van de Kromme Elleboog en de Kerklaan en met de verbreding van het bestaande fietspad langs de Kerklaan is het harensse deel van de fietsroute plus Groningen - Haren gerealiseerd. Om de doorstroming en verkeersveiligheid te verbeteren hebben wij een rotonde gerealiseerd op het kruispunt Kerklaan-Molenweg. Ook hebben wij de Kerklaan tussen Schoutelaan en Dilgteweg afgewaardeerd naar 30 km/u en gereconstrueerd en hebben wij de bestaande bushaltes toegankelijk gemaakt. Door de provincie Groningen wordt de fietsstraat Groningen-Assen tussen Groningen en de Witte Molen nu gerealiseerd. Het gedeelte ten noorden van de Meerweg is reeds in aanleg. Met het gedeelte ten zuiden van de Meerweg tot aan de Witte Molen zal vanaf 2018 worden gestart. Voor het gedeelte tussen de Witte Molen en sluis De Punt wordt onder regie van de provincie Drenthe in 2018 een variantenstudie uitgewerkt.

Met het projectbureau Aanpak Ring Zuid en Groningen Bereikbaar hebben wij geregeld contact om te bespreken welke (tijdelijke) gevolgen de werkzaamheden in en om Groningen hebben voor het Harensse wegennet. Tot op heden is de verwachting dat deze impact beperkt is. Om te kunnen monitoren hoe het verkeer op onze hoofdwegen zich daadwerkelijk gaat ontwikkelen hebben wij op vijf locaties op onze hoofdwegen permanente verkeerstellers geplaatst.

In raadsbericht 2016-47 "uitwerking maatregelen quick scan" hebben wij opgenomen dat op een vijftal locaties kruispuntplateaus worden aangebracht. Het was echter niet mogelijk om deze in 2017 te realiseren omdat tegelijkertijd ook andere werkzaamheden in het gebied plaatsvonden. Wij zijn voornemens om deze nu in 2018 aan te brengen.

Openbare verlichting

We hebben dit jaar veel oude lichtmasten en armaturen vervangen door LED verlichting. Verder wordt er door het dimmen van de verlichting bespaard op de exploitatiekosten. Deze besparing valt onder het streven naar lagere IBOR kosten. De contracten voor het beheer en onderhoud van de openbare

verlichting liepen af per 1 september 2017. Gezamenlijk met de andere gemeenten in Groningen en Drenthe en de twee provincies hebben wij een aanbesteding gedaan en het beheer en onderhoud voor twee jaar gegund met een optie voor verlenging.

Op de Dr. Ebelsweg hebben wij een proef gedaan met het uitschakelen van een deel van de openbare verlichting. Het idee is om de verlichting definitief te verwijderen op de rechte delen van de rijbaan. Het plan voorziet eventueel ook in extra verlichting op de parallelweg. In totaal zijn 77 enquêtes ingevuld en is een meerderheid (ongeveer 60%) voor het verwijderen van de verlichting.

Parkeren

De inkomsten en uitgaven tonen een redelijk stabiel beeld. In de parkeergarage hebben we maken gehad met storingen in het elektronische betalingsverkeer. De oorzaak daarvoor was moeilijk te vinden; slechts door eliminatie kon tot de kern worden doorgedrongen. De oorzaak lijkt een tekort aan upload-snelheid te zijn. Door het aansluiten op de al bestaande glasvezelkabel en de aanschaf van een nieuw, zakelijk internetabonnement hopen we de problemen te hebben opgelost.

Hebben wij bereikt wat wij wilden bereiken en zijn wij tevreden?

Qua openbare verlichting zijn wij tevreden. Door toepassing van LED en dimmen van verlichting dalen onze exploitatiekosten jaarlijks en wordt onze installatie steeds duurzamer.

Het onderhouden van ons wegennet gaat prima, alleen zien wij dat de kwaliteit van de voetpaden langzaam slechter wordt. Vanuit de maatschappij bereiken ons steeds vaker signalen over onvrede op dit punt. Ook vanuit de klankbordgroep verkeer is hier inmiddels aandacht voor en is van mening dat hier iets aan gedaan moet worden.

Wat heeft het gekost?

Taakvelden (Bedragen x € 1.000)		A Begroting na wijziging 2017	B Realisatie 2017	A - B Verschil begr/real
210	Verkeer, wegen en water	2.385	2.353	32
220	Parkeren	125	131	-6
240	Economische havens en waterwegen	2	0	1
Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat		2.512	2.484	27

Toelichting verschillen

210 Verkeer, wegen en water

De kosten van het Rondje Haren van € 40.800 zijn betaald uit het taakveld Verkeer, wegen en water, de dekking van deze kosten komt uit een verlaging van de subsidie dorpsfonds (zie toelichting programma economie).

Op het traject EHS Westerlanden was het ongepland noodzakelijk de zandpaden te verbeteren en het fietspad van schelpen te voorzien. Kosten waren € 12.000.

Naast deze overschrijdingen wordt het resultaat voor een groot deel bepaald door een voordeel op de post kapitaallasten van € 64.000 en een voordeel van € 42.000 als gevolg van een lagere toerekening van salariskosten.

220 Parkeren

Begin 2016 is besloten om voor de fiscale parkeerhandhaving gebruik te maken van een aantal tot parkeercontroleur benoemde medewerkers van het team Woonomgeving. Hoewel deze groep aanvankelijk met veel enthousiasme aan de slag ging, is een deel van deze groep 'eigen' parkeercontroleurs inmiddels tot de conclusie gekomen dat het geen passende taak voor hen is. Door de krappe bezetting bij de afdeling Woonomgeving en de beperkte belangstelling voor deze taak heeft de parkeerhandhaving in de fiscale zone op een laag pitje gestaan. Door de geringe controle worden inherent daaraan weinig parkeerboetes (naheffingsaanslagen parkeerbelasting) uitgeschreven en hebben we fors minder inkomsten uit parkeerboetes dan begroot. Daarin tegen zijn ook weinig bezwaarschriften binnen gekomen. Normaliter is de afdeling veel tijd kwijt met het verwerken van de bezwaarschriften. Dit alles heeft geresulteerd in een negatieve afwijking van € 6.000.

6.4 Economie

Portefeuillehouder: mevr. M.H. Stiekema

Wat wilden wij bereiken?

Wij willen vitale winkelgebieden en hebben nadrukkelijk aandacht voor de problematiek van het MKB en de positie van de winkelcentra Haren-Dorp en Oosterhaar. De gemeente wil samen met het dorpsfonds en Ondernemend Haren stappen blijven zetten in het meer op de kaart zetten van Haren. De gemeente blijft hiertoe, samen met betrokken partijen, werken aan de ontwikkeling van een integrale visie op het centrum van Haren. Hier hoort de ontwikkeling van het Raadhuis- en Haderaplein bij. Onderdeel van de integrale visie is ook de verkeersafwikkeling en het parkeerbeleid. Gezamenlijk uitgangspunt is een levendig gastvrij centrum, waar het goed werken en vertoeven is en waar de economische en de sociale functie optimaal in balans zijn. Ondernemers worden 'ontzorgd' door het ondernemersloket als vast aanspreekpunt. Dit wordt digitaal vormgegeven via een email-loket op de site van de gemeente. Op basis van ervaringen kan dit verder worden uitgebouwd. De gemeente gaat door met het zoveel mogelijk 'ont'regelen en wil het mogelijk maken dat (winkel)panden eenvoudiger een andere bestemming kunnen krijgen. Hierbij wordt op basis van de bestaande regelgeving maatwerk geleverd.

Beleidsindicatoren

Hieronder worden de beleidsindicatoren van het programma Economie weergegeven. Deze beleidsindicatoren zijn opgesteld op basis van de BBV.

Indicator	Periode	Haren	Nederland	Bron
De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen (in %), en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.	2016	44,9	52,1	LISA
Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde (index) tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<1000) of beneden verwachting (>1000) wordt gescoord.	2016			
Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.	2016	155,7	134	LISA

Wat hebben wij gedaan?

Het Dorpsfonds heeft ook in het tweede volledige jaar van haar bestaan initiatieven genomen om het centrum te versterken. Er is verder gewerkt aan het Rondje Haren met bloembakken in de Brinkhorst en Metrosigns met gratis wifi om zichtlijnen in het centrum te versterken. Daarnaast zijn verschillende activiteiten ondersteund, ook in samenwerking met Geopark de Hondsrug. Dit geldt ook voor Ondernemend Haren, die de Braderie heeft omgezet in een Italiaanse dag, wat een nieuwe traditie in Haren moet worden. In het najaar is met alle stakeholders gestart met het opstellen van een nieuwe

centrumvisie, die de oude centrumvisie uit 2014 moet gaan vervangen. Dit naar aanleiding van onderzoek door de provincie naar de retailcentra in de provincie.

Winkelcentrum Oosterhaar ontwikkelt zich positief door alle nieuwbouw en renovaties.

De Markt staat sinds eind 2016 in een nieuwe opstelling langs het fietspad. Winkelpuien worden meer vrij gehouden, (vracht)auto's staan minder bij de kraam en de marktkoopliden letten beter op rommel rond de kraam.

Hebben wij bereikt wat wij wilden bereiken en zijn wij tevreden?

Centrumfunctie, Dorpsfonds, markt.

We zijn tevreden over de ontwikkelingen rond Dorpsfonds en Ondernemend Haren. Verschillende activiteiten en initiatieven zijn ondersteund en ontwikkeld. Het Rondje Haren krijgt steeds meer vorm, waarmee de doelstelling uit de centrumvisie van 2014 om betere zichtlijnen te ontwikkelen, steeds meer vorm krijgt. De initiatieven van het Dorpsfonds om Haren op de kaart te zetten, als onafhankelijke partij in het centrum, worden gewaardeerd.

Ook Ondernemend Haren heeft met een nieuw bestuur nieuw elan gekregen en ontwikkelt waardevolle initiatieven.

Positief is dat de aanbesteding van de oostwand van het Raadhuisplein is afgerond. Invulling van dit deel van het plein zal zorgen voor een positievere impuls voor het plein, zo is de verwachting.

Er is tevredenheid over de markt.

De aansluiting van Haren bij het Geopark wordt steeds meer zichtbaar en biedt voor de komende jaren volop kansen om toeristen in de gemeente Haren te verwelkomen.

Uit het onderzoek van de provincie is gebleken dat het centrum van Haren er relatief goed voor staat.

Om deze situatie te behouden en nog verder te verbeteren is een gezamenlijke inspanning van Ondernemers, pandeigenaren en gemeente nodig. Wij zijn daarom positief over de start van het traject op de centrumvisie te vernieuwen, maar we zijn ons ook bewust van de beperkte ambtelijke capaciteit die we hiervoor beschikbaar hebben.

Wat heeft het gekost?

Taakvelden (Bedragen x € 1.000)		A Begroting na wijziging 2017	B Realisatie 2017	A - B Verschil begr/real
320	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0
330	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	152	106	46
340	Economische promotie	-154	-156	2
Programma 3 Economie		-1	-50	48

Toelichting verschillen

330 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen

In het kader van het rondje haren zijn in overleg met het dorpsfonds bloembakken en metrosigns aangeschaft. Het bedrag van de aankoopkosten € 40.800 is ingehouden op de subsidie voor het Dorpsfonds. Dit bedrag is daarom als overschot zichtbaar bij economische zaken. Omdat de kosten van het Rondje Haren zijn gefinancierd uit de post Verkeer, wegen en water, is daar een vergelijkbaar groot tekort.

6.5 Onderwijs

Portefeuillehouder: dhr. M. Verbeek

Wat wilden wij bereiken?

- Wij willen conform artikel 23 voldoende openbaar onderwijs aan kunnen bieden aan de leerlingen in de gemeente Haren wanneer hier behoefte aan is.
- De gemeente voert een wettelijke zorgplicht uit om te voorzien in voldoende en adequate onderwijshuisvesting voor het primair, speciaal en voortgezet onderwijs binnen de gemeentegrenzen. Het uitgangspunt hierin is dat een gezond, betaalbaar en passend gebouw bijdraagt aan het welbevinden, plezier, gedrag en leerproces van kinderen en medewerkers.
- Wij vinden voldoende en op een goede en verantwoorde manier bewegen door basisschoolleerlingen belangrijk. Hiervoor zetten wij tot augustus 2018 voor alle groepen 3 tot en met 8 op de basisscholen vakonderwijzers bewegingsonderwijs in. Samen met het onderwijsveld zullen wij de beschikbare subsidie, binnen de juridische kaders, voor die tijd zorgvuldig afbouwen.
- Geen kind tussen wal en schip. Dit betekent dat elk kind een passende onderwijsplek heeft. De leerplichtwet 1969 is het wettelijk kader waarbinnen dit uitgangspunt wordt beschermd. Leerlingen die tot hun 23 jaar nog geen startkwalificatie hebben behaald worden in het kader van het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt voortijdig schoolverlaten (RMC) begeleid in het vinden van een leer- en of leerwerktraject. De leerplichtambtenaar en RMC-trajectbegeleider werken hierin samen met het WIJZ-team en de scholen.
- Alle basisschoolleerlingen worden gescreend op mogelijke logopedische problemen.
- Wij willen bijdragen aan de educatieve-, professionele- en maatschappelijke zelfredzaamheid van onze inwoners. Bij de uitvoering van de educatietrajecten sluiten wij aan op de behoefte van onze inwoners. Daarom richten wij in de bibliotheek in Haren een Taalhuis op waar alle inwoners terecht kunnen met vragen over het versterken van taal-, reken- en digitale vaardigheden.
- Leerlingen van en naar de dichtstbijzijnde toegankelijke school vervoeren die aansluit op de levensovertuiging van de ouder(s)/verzorger(s) of de beperking van het kind.
- Wij willen bewegingsonderwijs stimuleren door het aanbieden van goede gymaccommodaties.

Beleidsindicatoren

Hieronder worden de beleidsindicatoren van het programma Onderwijs weergegeven. Deze beleidsindicatoren zijn opgesteld op basis van de BBV.

Indicator	Periode	Haren	Nederland	Bron
Absoluut verzuim, het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen.	2016	0,33	2,01	Ingrado
Relatief verzuim, het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerlingen.	2016	11,02	26,88	Ingrado
Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.	2014	1	2	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs

Wat hebben wij gedaan?

- In overleg met het onderwijsveld en met name Stichting Baasis, is er een goede oplossing gevonden om de subsidie voor het vakonderwijs lichamelijke opvoeding zorgvuldig af te bouwen. De subsidie vakonderwijs is één van de voorzieningen die in de verordening materiële en financiële gelijkstelling basisonderwijs gemeente Haren is opgenomen. Inmiddels zijn er geen voorzieningen meer die door de basisscholen vanuit deze verordening aangevraagd kunnen worden. De verordening wordt daarom ook in 2018 ingetrokken.
- Tot 1 januari 2018 zijn op alle basisscholen in de gemeente Haren de leerlingen door de GGD onderzocht op logopedische problemen. Vanwege een bezuinigingstaakstelling is deze screening in goed overleg met de GGD afgebouwd. In 2018 worden leerlingen met mogelijke logopedische problemen door de school via de huisarts doorverwezen naar een vrijgevestigde logopedist.
- In 2017 zijn er 141 leerplicht- en 130 RMC-meldingen binnen gekomen. Meer dan afgelopen jaren. Een reden is dat de scholen er vanuit leerplicht op zijn aangesproken om tijdig te melden om de problematiek te kunnen aanpakken als het nog in een beginnend stadium verkeert.
- In het bestrijden en aanpakken van voortijdig schoolverlaten en schoolverzuim werkt leerplicht en RMC samen met intern- en externe partners. Zo verwijst het Toegangsteam bijvoorbeeld, in overleg met de leerplichtambtenaar, voortijdig schoolverlaters met psychische en/of medische problemen, die de schoolgang belemmeren, door naar de geschikte hulpverleners in de gemeente. Ook werkt leerplicht/RMC samen met het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs en medewerkers van het team werk en inkomen.
- Het educatieplan 2017 is opgesteld in samenspraak met de arbeidsregio. Enkele inwoners krijgen taalles op het Noorderpoort. In 2017 is aanvullend het Taalhuis Haren geopend waar, op basis van de hulpvraag van de aangemelde deelnemers, een geschikte vrijwilliger wordt toegewezen die met de deelnemer gaat oefenen. De vrijwilligers worden opgeleid door het Noorderpoort. Deze medewerker van het Noorderpoort verzorgt ook de intakes. De invoeging van het educatieaanbod in het Sociaal Domein is uitgesteld naar 2019. De evaluatie die in de eerste helft van 2018 gepland staat, zal in kaart brengen in hoeverre het Taalhuis aan de verwachtingen voldoet en wat de eventuele verbeterpunten zijn.

- Met ingang van het schooljaar 2009-2010 hebben wij voor onder andere het leerlingenvervoer een contract afgesloten voor het OV- en doelgroepenvervoer Noord-Drenthe en Haren. Het contract leerlingenvervoer is verlengd tot 1 augustus 2018.
Daarnaast hebben wij vergoedingen gegeven wanneer het leerlingenvervoer met eigen of openbaar vervoer is geregeld.
- De leerling-prognoses zijn in 2017 opnieuw opgesteld. Beeld is dat het basisonderwijs in de gemeente Haren groeit. Over de periode van 2018 tot 2021 stijgt het aantal basisschoolleerlingen in de gemeente Haren met ruim 200 (ca. 13%) tot ca. 1.900, waarna de piek in de leerlingenprognose afvlakt tot ca. 1.800 na 2030. Deze groei wordt met name veroorzaakt door de nieuwbouw van de wijk Harener Holt. De nieuwbouw van Harener Holt leidt op langere termijn ook tot een toename van de Harense basisgeneratie voor het voortgezet onderwijs. De in Haren gehuisveste scholen voor voortgezet onderwijs hebben echter vooral een regiofunctie. Door leerlingendaling in alle omliggende gemeenten daalt het leerlingenaantal op de scholen voor voortgezet onderwijs met ca. 10% in de periode tot 2030.
In het IHP 2018-2021 hebben we oplossingen opgenomen hoe we de piek in het leerlingenaantal opvangen.
- Het huisvestingsprogramma 2017 is volgens plan uitgevoerd. Voor het gebruik van onderwijsruimte voor 2 groepen in de nevenvestiging van de Prof. J. W. Bladergroenschool aan het Klein Cantersveen in Haren, is een huurvergoeding beschikbaar gesteld. Ook CBS De Borg heeft een huurvergoeding ontvangen voor twee noodlokalen.
De Sint Nicolaasschool heeft, ter overbrugging van de realisatie van de nieuwbouw, tijdelijke uitbreiding met een extra lokaal gekregen. Ook de Brinkschool heeft in 2017 twee tijdelijke lokalen erbij gekregen.
- In 2017 is de nieuwbouw van de Sint Nicolaasschool op de locatie Westerse Drift van start gegaan. Het schoolbestuur is zelf bouwheer. Om een goede afstemming te bereiken tussen de school en ons vindt er periodiek overleg plaats. Streven is dat het nieuwe schoolgebouw met ingang van het schooljaar 2018-2019 in gebruik wordt genomen.
- In 2017 is de upgradering van de gymzalen grotendeels afgerond. De upgradering van de dojo en kantine van de BAM staan nog voor 2018 op de agenda. De werkzaamheden in de dojo zijn in het voorjaar van 2018 afgerond waarna de werkzaamheden in de BAM van start gaan.

Hebben wij bereikt wat wij wilden bereiken en zijn wij tevreden?

- *Leerlingenvervoer*
Wij hebben voldaan aan onze wettelijke zorg voor het leerlingenvervoer van en naar de dichtstbijzijnde toegankelijke school die aansluit op de levensovertuiging van de ouder(s)/verzorger(s) of de beperking van het kind. Het schoolvervoer is net als voorgaande jaren naar tevredenheid uitgevoerd.
- *Onderwijshuisvesting*
In 2017 is het gelukt om de groei van het leerlingenaantal op te vangen. Hiervoor zijn een aantal tijdelijke maatregelen genomen die voor de toekomst om structurele oplossingen vragen. Deze oplossingen hebben we verwerkt in het Integraal Huisvestingsplan voor de komende 4 jaren. Het bouwen van de nieuwe Sint Nicolaasschool is van start gegaan. Hiermee wordt een toekomstbestendige school gebouwd die voldoende ruimte biedt aan de leerlingen.

- *Verzuimbeleid*
De aanpak van het voortijdig schoolverlaten is succesvol. Alle leerplicht- en RMC-meldingen worden in behandeling genomen. Over de samenwerking tussen de verschillende partners om het voortijdig schoolverlaten terug te dringen zijn wij tevreden. De lijnen zijn kort en de samenwerking verloopt in goed overleg.
- *Vakonderwijs lichamelijke opvoeding (l.o.)*
Op bijna alle basisscholen wordt in Haren een vakleerkracht lichamelijke opvoeding vanuit onze subsidie ingezet voor de uitvoering van de gymlessen. De basisscholen geven aan dat het inzetten van een vakleerkracht l.o. voor een goede invulling van de gymlessen eigenlijk een randvoorwaarde is. Stichting Baasis blijft daarom ook vakleerkrachten voor de gymlessen inzetten. Na het verdwijnen van de subsidie voor vakonderwijs l.o. zullen met ingang van het schooljaar 2018-2019 de Sint Nicolaasschool en CBS De Borg het vakonderwijs l.o. op hun eigen wijze invullen.
- *Schoollogopedie*
Volgens de SNEL-methode ontvangen alle ouders via het consultatiebureau een korte vragenlijst waardoor eventuele logopedische problemen worden gesignaleerd. Op de basisscholen wordt via de Triage-methode bij de reguliere screening door de GGD bij alle 5-jarigen nogmaals aandacht besteed aan het signaleren van logopedische problemen. Wij zijn tevreden over deze werkwijze en verwachten dat in 2018 bij de invoering van de nieuwe werkwijze de leerlingen met mogelijke logopedische problemen uitstekend worden verwezen naar een vrijgevestigde logopedist.
- *Volwassenenonderwijs*
Bij de evaluatie van het Taalhuis in 2018 zal blijken of de deelnemers, vrijwilligers en ketenpartners tevreden zijn over het Taalhuis.

Wat heeft het gekost?

Taakvelden (Bedragen x € 1.000)		A Begroting na wijziging 2017	B Realisatie 2017	A - B Verschil begr/real
420	Onderwijshuisvesting	2.211	2.534	-324
430	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	703	423	280
Programma 4 Onderwijs		2.914	2.957	-44

Toelichting verschillen

420 Onderwijshuisvesting

In 2015 zijn de schoolbesturen van het primair onderwijs verantwoordelijk geworden voor het groot onderhoud. Er is destijds door ons rekening gehouden met het feit dat er mogelijk nog een verrekening met de basisscholen nodig kon zijn. Dit blijkt echter niet het geval waardoor het egalisatiefonds groot onderhoud à € 146.000 niet meer nodig is en is komen te vervallen.

Door de sluiting van het AZC is ook de AZC school in Onnen gesloten. De verrekening van de sluiting van de school is inmiddels afgerond waardoor de reserve à € 71.000 die hiervoor was bestemd is komen te vervallen.

Met Stichting Baasis is overeengekomen dat zij hun materiële vergoeding beschikbaar stellen van de gemeente voor het uitvoeren van het groot onderhoud. In 2017 heeft verrekening van de afgelopen 3 jaren plaatsgevonden à € 49.000.

430 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken

Het verschil wordt gedeeltelijk (€ 37.000) verklaard door een lagere toegerekende rente en afschrijvingen.

De subsidie voor het vakonderwijs in 2017 is € 40.000 lager uitgevallen dan begroot. De verwachting was dat er meer groepen zouden zijn die recht hebben op vakonderwijs, dus meer inzet van de vakleerkrachten lichamelijke opvoeding, dan in de praktijk is gebleken.

Zowel het leerlingenvervoer, als het WMO-vervoer, vallen onder het huidige contract voor doelgroepenvervoer. Er zijn overbruggingsafspraken gemaakt, zodat het huidige contract voor leerlingenvervoer is verlengd tot 1 augustus 2018 tegen zeer gunstige tarieven. De kosten voor het leerlingenvervoer zijn hierdoor € 58.000 lager dan verwacht.

Voor de inzet van de RMC -trajectbegeleider ontvangen wij een vergoeding. Deze vergoeding bedroeg in 2017 ruim € 9.000.

In 2017 was een bedrag van € 7.500 begroot voor het organiseren van logopedische screening van leerlingen in het basisonderwijs door de GGD. Een mogelijke logopedische screening is inmiddels overgelaten aan de keuze van de ouders waardoor de inzet van deze middelen niet meer nodig is. Tenslotte is € 122.000 minder aan salariskosten toegerekend dan geraamd op dit taakveld.

6.6 Sport, cultuur en recreatie

Portefeuillehouder: mevr. M.H. Stiekema

Wat wilden wij bereiken?

Kunst en cultuur

Wij streven naar een efficiënte culturele infrastructuur die past bij 'de maat van Haren'. Onze rol is daarbij vooral faciliterend. Wij leggen bij ons beleid de nadruk op de doelgroep jeugd. Educatie en participatie met betrekking tot kunst en cultuur en ontmoeting spelen hierin een belangrijke rol. Hierover maken wij afspraken met onze gesubsidieerde instellingen, de bibliotheek en 't Clockhuys-CKC.

De uitgangspunten van de Speerpuntennotitie Cultuurbeleid 2013 - 2016 zijn voor ons nog steeds leidend. Wij streven naar 'meer aanbod voor minder budget met een breed bereik onder de Harense bevolking'. Wij sluiten zoveel mogelijk aan op het onderwijs. Wij streven naar aanvaardbare tarieven, dit wil zeggen dat wij vergelijken met de tarieven van omliggende gemeenten.

Wij stimuleren met ons subsidiebeleid het eigen initiatief van inwoners. Wij willen dit faciliteren en ondersteunen. Wij willen ons cultuurhistorisch erfgoed zo veel mogelijk behouden en versterken (monumentenzorg, monumentale bomen, archeologie en cultuurhistorie).

Sport en recreatie

Wij willen de recreatieve en toeristische sector in Haren behouden en zo mogelijk versterken, waarbij de primaire verantwoordelijkheid bij de recreatieve ondernemers zelf ligt. Daarbij faciliteren wij recreatieve voorzieningen in Haren, onder andere door het wegnemen van onnodige (procedurele en juridische) belemmeringen.

Wij stimuleren dat meer mensen gaan sporten en bewegen, met aandacht voor bewegen in de openbare ruimte. Wij faciliteren de sport door efficiënt beheer van de accommodaties. Een kwalitatieve en kwantitatieve goede infrastructuur voor sportaccommodatie- en sportorganisatie moet iedereen in staat stellen om mee te doen. De samenwerking tussen sport, onderwijs, kinderopvang willen wij intensiveren.

Openbaar groen

Door doelmatig en duurzaam beheer en onderhoud van het openbaar groen en natuurgebieden zorgdragen dat het in stand blijft.

Beleidsindicator

Hieronder wordt de beleidsindicator van het programma Sport, Cultuur en recreatie weergegeven. Deze beleidsindicator is opgesteld op basis van de BBV.

Indicator	Periode	Haren	Nederland	Bron
Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners.	2016	46,8	48,7	Gezondheidsmonitor volwassenen, GGD'en, CBS en RIVM

Wat hebben wij gedaan?

Kunst en Cultuur

Samenwerking, afstemming, informatievoorziening en het faciliteren van activiteiten is van groot belang. In 2017 is daarom besloten de meerjarenafspraken met de Culturele Raad Haren, Haren FM, Thalia, 3 en 4 mei comité en de Culturele Commissie Basisonderwijs Haren te verlengen tot 2021. Zo worden de inzet en activiteiten van deze instellingen voor de komende jaren geborgd. In 2018 worden er nieuwe afspraken gemaakt met Biblionet over de wijze waarop de bibliotheek in Haren wordt voortgezet en gefinancierd. Het concept van de brede bibliotheek blijft leidraad voor het aanbod van de bibliotheek.

't Clockhuys-CKC

't Clockhuys-CKC Haren verzorgt lessen, cursussen en workshops op het gebied van muziek, dans, theater en beeldende kunst. Het verzorgen van culturele en cultuureducatieve activiteiten (concerten, exposities, festiviteiten, projecten) gebeurt in grote mate in samenwerking met (culturele) partners binnen de gemeente Haren.

We boden een kwalitatief goed en vraaggestuurd les- en cursusaanbod. Aandachtspunten hierbij waren:

- Het hoog houden van de kwaliteit van lessen, cursussen en workshops van 't Clockhuys-CKC en leerlingen en cursisten kansen bieden zich te presenteren op podia of tijdens exposities. Het daarbij stimuleren van samenspel in orkesten, bands en ensembles. Een hoogtepunt was het Orkestproject waarbij meer dan 100 leerlingen samen in één orkest een concert gaven in een volle Gorechtkerk.
In 't Clockhuys-CKC hebben bijna 300 leerlingen wekelijks instrumentale / vocale les.
- Met ons cursusaanbod muziek, beeldende kunst en theater spelen we in op vragen van de klanten. Naast jaarcursussen en cursussen van twaalf lessen zijn er steeds meer korte cursussen, workshops op locatie of kinder-/personeelsfeestjes.
In 2017 volgden zo'n 250 kinderen en volwassenen cursussen op muziekgebied, 150 op het gebied van beeldende kunst en 40 op het gebied van theater.
- Het was een jaar van samenwerkingen uitbreiden en het optimaal gebruiken van het gebouw 't Clockhuys-CKC, mede door verhuur.
- We werkten onder meer samen met en/of boden ruimte aan de Bibliotheek Haren, Culturele Raad Haren, Balletschool Haren, Stichting Torion, het Alfa-college, het CJG, Zernike College International School Groningen.
Het samenwerken gebeurde ook buiten het gebouw door met de ondernemers, met name bij activiteiten, om bij te dragen aan een plezierig leefklimaat.
De samenwerking met de Bibliotheek Haren is steeds hechter geworden, onder meer door projecten als Muziek in de bieb en Kleintje Koffie (organisatie het CJG).
- Daarnaast werkten we samen met de Culturele Commissie Basisonderwijs Haren en met de scholen in Haren.

Bibliotheek Haren

De bibliotheek die in 't Clockhuys is gevestigd, is een volwaardige 'brede' Bibliotheek, ingericht volgens het concept van Biblionet namens 22 gemeenten. Met dit concept en met de integratie van selfservice is er een goede uitleenfunctie.

Dat de bibliotheek in Haren er goed op staat, blijkt uit de cijfers; met 7.824 leden is de lidmaatschapsgraad in de gemeente Haren hoog, er is sprake van 254.793 uitleningen in 2016 en 1000-1500 bezoekers per week.

In de meerjarenbeschikking heeft de gemeente Haren aan Biblionet de opdracht gegeven om toegang te bieden tot alle documentaire informatiebronnen om te voorzien in de informatiebehoeften van de

inwoners van Haren. Daarnaast is veel aandacht uitgegaan naar het organiseren van activiteiten in samenwerking met lokale partners.

De Bibliotheek Haren werkt nauw samen met alle scholen en vrijwel alle peuterspeelzalen en kinderdagverblijven in Haren. Niet alleen de basisscholen, maar ook de scholen voor (speciaal) voortgezet onderwijs mag de bibliotheek tot haar partners rekenen.

Met het voorleespromotieprogramma 'Boekstart voor baby's' richt de bibliotheek zich op ouders van kinderen van 0-2 jaar. Jonge ouders krijgen kort na de geboorte van hun kind een brief van de gemeente waarmee zij worden uitgenodigd hun kind te laten inschrijven als lid van de bibliotheek. Binnen de Culturele Commissie Basisscholen Haren draagt de bibliotheek bij als organisator van de Kinderboekenweek en bezoeken van een jeugdboekenschrijver en in de Culturele Raad Haren als deelnemer in de commissies 'letteren' en 'opening cultureel seizoen'. Vanuit deze commissies is de bibliotheek mede-organisator van diverse lezingen en de Kunst & Cultuurmarkt.

In 2017 zijn we gestart met het veranderen van de huidige bekostigingssystematiek aan Biblionet. Biblionet is begonnen met het ontwikkelen van een catalogus waarin de producten en prijzen voor iedere gemeente hetzelfde zijn, en waarbij gemeenten zelf kunnen kiezen wat ze af gaan nemen. De wens is dat we kunnen sturen op resultaat, waarbij de subsidie is gebaseerd op de kosten.

Culturele Raad Haren

De Culturele Raad Haren is de spil van veel culturele activiteiten in de gemeente Haren. Ook in 2017 heeft de CRH een veelheid aan activiteiten georganiseerd zoals lezingen, exposities, het filmhuis en concerten op diverse locaties. Enkele hoogtepunten in 2017 waren; slotconcert op het plein, uitbreiding van de cultuurlessen op alle basisscholen in Haren, Kleintje Koffie en de Kunst en Cultuurmarkt.

De CRH is tevens voor het gemeentebestuur een belangrijke gesprekspartner.

Cultureel erfgoed en monumenten

Wij blijven inzetten op behoud en versterking van het cultureel erfgoed. Zo hebben wij in 2017 ervoor gezorgd dat het 'Zoologisch lab' als gemeentelijk monument is aangewezen. Ook hebben wij een aanvraag ontvangen voor het aanwijzen van de Sint Nicolaaskerk als gemeentelijk monument. De procedure in de aanwijzing van de Groninger Buitenschool loopt nog.

Wij ondersteunen daar waar mogelijk activiteiten die bijdragen aan een versterking van de beleving van het cultureel erfgoed in de dorpen en in het buitengebied zoals de deelname aan de Open Monumentendag.

Sport

In 2017 zijn het aantal kleedkamers van de hockeyvereniging G.H.H.C. uitgebreid van 4 naar 6 kleedkamers en hebben de 4 bestaande kleedkamers een up-grading gehad.

Ook in 2017 zijn binnen het daarvoor beschikbare rijksbudget verschillende activiteiten georganiseerd door de sportcoach Haren. Hierdoor is de samenwerking tussen sport, onderwijs en kinderopvang verder geïntensiveerd.

In verband met de onrust over de mogelijke gezondheidsrisico's door het gebruik van rubberen korrels (rubbergranulaat) in kunstgras sportvelden heeft de gemeente Haren in 2017 geen nieuwe korrels toegevoegd aan de kunstgras sportvelden.

Recreatie

Wij participeren actief in het Geopark De Hondsrug en geven samen met Dorpsfonds en ondernemers invulling aan onze positie hierin. Zo is in 2017 onder meer de Hortus de toegangspoort van het Geopark in onze gemeente geworden. Het Geopark heeft intensief bijgedragen aan de totstandkoming van de Hondsrugtuin, die sterk refereert aan de specifieke natuurwaarden die in het Geopark gebied voorkomen. Ook worden geologische en archeologische vondsten tentoongesteld. In

Noord-Laren is een hotspot ontwikkeld rond het thema 'Boeren op de Hondsrug'. De hotspot voorziet in een wandelroute en een app met informatie die via de telefoon wordt gegeven tijdens de wandeling. Hierbij is samengewerkt met inwoners in het dorp en de Harener Historische Kring. De fietsroute Ontdek Prehistorisch Groningen is in 2017 versterkt met zogenaamde Pop-Up locaties. Bij interessante locaties wordt met bijvoorbeeld vlaggen aandacht getrokken. De deelnemers aan de route kunnen dan meer informatie ontvangen over de Pop-Up locatie.

In het voorjaar van 2017 zijn ambassadeurs opgeleid om meer met de mogelijkheden van het Geopark te kunnen. Inhoudelijke kennis over het gebied, maar ook de mogelijkheden van het Geopark voor de ondernemers zijn belicht.

Het noordelijke deel van de Hondrug is inmiddels ook aangesloten bij het concept van de wandelcafés. De horecagelegenheden worden verbonden via wandelroutes en beginnen of eindigen vaak in een dergelijk wandelcafé. De routes zijn opgenomen in een app voor de telefoon. Daarnaast profiteert Haren met het lidmaatschap van het Geopark natuurlijk van het wereldwijde netwerk en de positieve uitstraling van de Unesco erkenning van het gebied. Ook lift Haren mee op de slagkracht op het gebied van marketing die al in het Drentse gedeelte van oudsher sterk op toeristen is gericht.

We hebben deelgenomen aan de werkgroep Versterking recreatie Zuidlaardermeer. Dit op basis van het Inrichtingsplan Zuidlaardermeer. Medio 2016 is door bestuurders gekozen voor een aanpak van het Zuidlaardermeer. De integrale – en nader uit te werken - visie hierbij is: Het Zuidlaardermeer(gebied) is een top natuurgebied waar de regio trots op is, met schoon en veilig water, waar ruimte is voor passende recreatie en duurzaam ondernemerschap. Belangrijke onderdelen van dit project zijn de verbetering van de waterkwaliteit en mitigerende maatregelen i.v.m. de bodemdaling t.g.v. de aardbevingen in Groningen. Haren draagt bij aan de versterking van de recreatieve functies van het meer door o.a. baggeren, steigers aanleggen etc.

Rond het Paterswoldsemeer zijn ook initiatieven om het toerisme verder te versterken. Zo wordt bij het surfstrand een horecagelegenheid gebouwd.

Openbaar Groen

We gaan door met het onderhoud en beheer uit te voeren conform het door de raad vastgestelde IBOR kwaliteitsbeeld.

De identiteit van Haren verder versterken door het beschermen en versterken van het karakteristieke landschap en de groenstructuur.

Ook dit jaar is er in samenwerking met Landschapsbeheer Groningen gewerkt aan "Gebiedsaanpak Landschap Gorecht", waarin het beheer van de houtwallen, hagen, poelen en dobben is opgepakt met professionals, mensen met afstand tot de arbeidsmarkt, vrijwilligers en bewoners. De gemeente levert medewerkers en materieel, waarbij Landschapsbeheer de kennis en instructie over de uit te voeren werkzaamheden levert. Particuliere houtwal-eigenaren werken enthousiast mee.

Hebben wij bereikt wat wij wilden bereiken en zijn wij tevreden?

Sport

De activiteiten die door de sportcoach Haren worden georganiseerd samen met enkele studenten van de Hanzehogeschool worden steeds meer een begrip bij de inwoners van Haren. Het aantal activiteiten in 2017 was weer groter en de deelname neemt toe.

Volgens de bewegingsnorm beweegt 2% van de 18+ voldoende. Het aantal sporters wordt niet meer gemeten. Met 72% zijn wij tevreden.

't Clockhuys

Wij hebben bereikt wat we wilden, want meer en meer vormt 't Clockhuys-CKC een spil in het Harense veld van kunst cultuur en welzijn. Inwoners weten de voorziening goed te vinden en het Centrum voor Kunst en Cultuur voorziet in de behoeften op deze vlakken voor de bevolking.

Culturele Raad Haren (CRH)

De CRH verbindt diverse culturele initiatieven aan elkaar. Wij zijn tevreden over de activiteiten die de CRH in 2017 heeft georganiseerd. Er zijn veel activiteiten georganiseerd waarvoor voldoende financiële middelen beschikbaar waren.

Recreatie

Wij zijn positief over de ontwikkelingen rond toerisme in onze gemeente. Aansluiting bij het Geopark, de werkzaamheden rond de beide meren in de gemeente zullen een positief effect hebben op de economische ontwikkelingen in de gemeente op basis van toerisme. Het gaat echter om een lange termijn ontwikkeling, die niet onmiddellijk resultaten oplevert. De unieke en de geslaagde broedpoging van de zeearend in 2017 in onze gemeente toont voor ons eens en te meer de unieke natuurwaarden aan waarover onze gemeente beschikt. Nu deze bijzondere vogel de Harense natuur heeft ontdekt, zullen ook steeds vaker toeristen komen. Tegelijk wijst de komst van de zeearend ook op de noodzaak om zorgvuldig om te gaan met de bijzondere natuurwaarden die het mogelijk maken dat een bijzondere gast als de zeearend Haren als haar woonplaats verkiest.

Openbaar groen

We kijken terug op een geslaagde samenwerking met Landschapsbeheer Groningen. Er zijn ongeveer 12 kilometer aan houtwallen onderhouden, ruim 9,5 kilometer meidoornhaag geschoren en er zijn 8 poelen onderhouden. Er zijn drie deelnemende werkzoekenden (van de vijf) doorgestroomd naar een betaalde baan.

De groenvoorzieningen zijn op basisniveau van IBOR onderhouden.

De uitvoering van de Zuidlaardermeerprojecten verloopt minder vlot dan verwacht. Wettelijke procedures (vergunningen en milieu) vergen meer tijd en afstemming van en met de betrokken instanties dan verwacht. De Provincie voert hierover de regie.

Wat heeft het gekost?

Taakvelden (Bedragen x € 1.000)	A Begroting na wijziging 2017	B Realisatie 2017	A - B Verschil begr/real
510 Sportbeleid en activering	124	78	46
520 Sportaccomodaties	732	562	170
530 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en	347	333	13
550 Cultureel erfgoed	40	29	11
560 Media	523	536	-13
570 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	2.071	2.004	67
Programma 5 Sport, cultuur en recreatie	3.836	3.542	295

Toelichting verschillen

510 Sportbeleid en activering

Het voordelig verschil van € 46.000 wordt voor € 44.000 verklaard door een lagere toerekening van salariskosten.

520 Sportaccommodaties

In afwachting van ontwikkelingen rondom het gebruik van rubbergranulaat is het budget à € 35.000 voor vervanging van de rubberkorrels niet uitgegeven.

De incidentele opbrengsten op de verhuur en bar inkomsten zijn € 114.000 hoger dan begroot. Bij de voorjaarsrapportage wordt een correctie op de opbrengsten opgenomen.

Op bouwkundig beheer hebben we € 15.000 minder uitgegeven omdat we weinig bouwkundige storingen hebben gehad. De gymzalen zijn gerenoveerd waardoor ze relatief weinig onderhoud nodig hebben.

530 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Verschil van € 12.000 wordt onder meer verklaard door minder contante opbrengsten uit hoofde van de bar exploitatie in 't Clockhuys (5/k) ten opzichte van de begroting.

Verder wordt het verschil verklaard door iets lagere opbrengsten ten opzichte van de begroting van de cultuur educatieve lessen en cursussen (muziek, theater, beeldende kunst).

Overigens is ten opzichte van 2016 er voor ruim 10% meer omzet (+20/k) gerealiseerd uit hoofde van cultuur educatieve lessen en cursussen.

560 Media

Jaarlijks wordt de subsidie aan Biblionet bijgesteld op basis van twee indexen namelijk de CAO lonen gesubsidieerde sector CBS en prijs nationale bestedingen CPB. De hoogte van beide indexen wordt gedurende het jaar gepubliceerd. Hierdoor is de subsidie € 13.000 hoger dan begroot.

570 Openbaar groen en (openlucht)recreatie

In het kader van het Zuidlaardermeerproject is in 2017 € 62.000 gereserveerd. Het project loopt vertraging op waardoor de kosten doorschuiven naar 2018. Hiertoe wordt een budget overhevelingsvoorstel ter hoogte van het bedrag van € 62.000 opgenomen.

Daarnaast is er een voordeel van € 20.000 door het minder toerekenen van salariskosten dan begroot.

6.7 Sociaal domein

Portefeuillehouder: dhr. M. Verbeek

Wat wilden wij bereiken?

Missie: 'Alle inwoners van Haren zijn in staat om mee te doen en bij te dragen aan de samenleving. Het doel is dat inwoners met en voor elkaar bijdragen aan het welbevinden van eenieder'. Deze missie is verbeeld in de 'Harense Rotonde'.

Visie: Wij streven naar het bevorderen van 'Gezondheid als het vermogen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven' ¹.

Dit realiseren wij door in te zetten op de volgende maatschappelijke effecten:

1. meer inwoners zijn actief;
2. meer jongeren zijn betrokken bij de samenleving;
3. er is meer private betrokkenheid bij het Sociale Domein;
4. inwoners worden adequater geholpen;
5. inwoners zijn meer zelfredzaam.

Om bovenstaande doelen te realiseren zijn deze vertaald in een aantal SMART geformuleerde doelstellingen. De uitwerking van deze doelen is beschreven in het beleidsplan Sociaal Domein 2017-2020. Deze nota wordt vastgesteld eind 2016 door uw gemeenteraad.

Beleidsindicatoren

Hieronder worden de beleidsindicatoren van het programma Sociaal Domein weergegeven. Deze beleidsindicatoren zijn opgesteld op basis van de BBV.

Indicator	Periode	Haren	Nederland	Bron
Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.	2016	646,9	744	LISA
Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.	2015	0,48	1,45	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.	2015	2,58	6,58	CBS - Participatiewet
Netto arbeidsparticipatiegraad, het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking (15-67 jr).	2016	65,1	65,8	CBS - Arbeidsdeelname
Achterstandsléerlingen, het percentage leerlingen (4-12 jaar) in het primair onderwijs dat kans heeft op een leerachterstand	2012	Vervallen	Vervallen	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Het percentage werkloze jongeren (16-22 jaar).	2015	0,75	1,52	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

¹ Machteld Huber, definitie van gezondheid

<https://www.youtube.com/watch?v=HrNuVU7jHw0&feature=youtu.be>

Indicator	Periode	Haren	Nederland	Bron
Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 10.000 inwoners (18 jr en ouder).	2017	23,9	41,9	CBS - Participatie Wet
Het aantal lopende reïntegratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	2017	28,8	27,1	CBS - Participatie Wet
Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.	2016	8,9	10,8	CBS - Beleidsinformatie Jeugd
Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.	2016	0,4	1,2	CBS - Beleidsinformatie Jeugd
Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).	2016	-	0,5	CBS - Beleidsinformatie Jeugd
Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement, een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 137 deelnemende gemeenten.	2017	30	54	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO

Wat hebben wij gedaan?

Wat hebben wij gedaan	17	18	19	20	Stand van zaken eind '17
Eind 2018 is een methodiek geïmplementeerd om cliënt- en burgerparticipatie duurzaam vorm te geven		X			Dit onderwerp wordt in 2018 opgepakt
Eind 2020 is het aantal sporters toegenomen met 1%				X	72% van de 18+ beweegt voldoende volgens de norm
Het aantal vrijwilligers bedraagt eind 2020 32%				X	ca 36% van de volwassenen verricht vrijwilligerswerk
Eind 2020 is 25% van de inwoners bereid zich in te zetten voor de buurt				X	ca 50% van de volwassenen zijn bereid vrijwilligerswerk te doen
Haren scoort in de provinciale top 3 qua uitstroom re-integratie	X	X	X	X	De doelstelling is niet behaald. Haren scoort 6,5% beëindigde re-integratievoorzieningen. Provinciaal is dit 21%. (waarstaategemeente.nl)
De waardering voor de leefbaarheid (buurt en leefklimaat) en de veiligheidsbeleving is bovengemiddeld (8) ten opzichte	X	X	X	X	In de monitor gemeentelijke Sociaal Domein scoort Haren 55 punten op een schaal van 100 (vgl met gemeenten van gelijke grootte 52

Wat hebben wij gedaan	17	18	19	20	Stand van zaken eind '17
van referentie-gemeenten					punten)
Haren scoort minimaal 87% op het gebied van veilig voelen in de buurt	X	X	X	X	Het gevoel van veiligheid is met 13 punten gedaald tov 2012
Eind 2020 zijn er 1% meer sportende kinderen.				X	In 2016 bedroeg het percentage kinderen dat aan de beweegnorm voldeed 14%.
Er is tenminste 1 project voor bewegen en sporten voor jong volwassen psychiatrische patiënten				X	Er is een sportclub gestart met subsidie van Beschermd Wonen samen met NOVO en het Huis van de Sport. Het resultaat is dat nu 6 cliënten sporten met begeleiding van 2 vrijwilligers
Eind 2020 is beleid ontwikkeld inzake preventie voortijdig schoolverlaten	X	X	X	X	In 2017 is het project School 's cool gestart, Dit project moet de overgang tussen basis- en middelbare school vergemakkelijken
Eind 2020 maken 10% meer jongeren gebruik van Stichting Leergeld en het Jeugdsportfonds.				X	In 2016 hebben 35 kinderen gebruik gemaakt van Stichting Leergeld en 19 van het Jeugd sportfonds.
Eind 2018 kunnen alle peuters met geen- en alleenverdienende ouders gebruik maken van de peuteropvang		X			In 2018 is er een subsidie voor de kinderopvang beschikbaar voor één- en geenverdieners zodat hun peuter twee dagdelen per week de kinderopvang kan bezoeken. Deze subsidie heeft geen betrekking op gastouders.
Eind 2020 is er tenminste 1 project jongeren-participatie				X	De jongerenraad wordt begeleid door Torion. Maandelijks is er overleg tussen de jongerenraad en de wethouder.
Eind 2018 is de keten zorg (0 ^e - 1 ^e lijn) voor ouderen, jeugd en psychiatrie met lokale aanbieders van cure en care georganiseerd		X			Gestart is met een samenwerking tussen huisartsen en toegangsteam inzake ouderen met een dubbele diagnose. Doel is het bereik te vergroten en een effectieve ondersteuning te realiseren.
Eind 2018 is het beleid m.b.t. social return geëvalueerd		X			Dit onderwerp wordt in 2018 opgepakt
Voor 2020 voeren wij 2 (informatie) campagnes uit over gevolgen van middelengebruik	X	X	X	X	Jongeren in Haren drinken regelmatig alcohol. Het % bingedrinkers bedraagt 39% (laagste % in de rprovincie.

<i>Wat hebben wij gedaan</i>	<i>17</i>	<i>18</i>	<i>19</i>	<i>20</i>	<i>Stand van zaken eind '17</i>
Haren faciliteert jaarlijks 3 innovatieve projecten die bijdragen aan de versterking van de sociale cohesie	X	X	X	X	1. Project MIM: ervaren moeders begeleiden nieuwe moeders de eerste periode na de bevalling 2. Wij hebben de projectgroep de Rieshoek gedurende enkele jaren gefaciliteerd in het ontwikkelen van een haalbaar concept dat bijdraagt aan de leefbaarheid voor en door Noordlaarders 3. Wij hebben De Haren - Tynaarlose Uitdaging, Druk en Dwars en het Autiteam Glimmen in 2017 gefaciliteerd
Eind 2017 is het Harense Taalhuys gerealiseerd		X			Het Taalhuis Haren is in 2017 gerealiseerd. Het doel is dat laaggeletterden worden bereikt die samen met vrijwilligers werken aan het verbeteren van hun taalvaardigheid (inclusief verbeteren van digitale vaardigheden).
Eind 2018 is er een notitie burgerparticipatie		X			Dit onderwerp wordt in 2018 opgepakt
De gemeente onderzoekt vanaf 2017 alle signalen van burgers inzake toegankelijkheid van voorzieningen en lost deze zo mogelijk op	X	X	X	X	Er zijn in 2017 geen meldingen over het niet toegankelijk zijn van voorzieningen binnengekomen.
Alle nieuw- of verbouw van openbare gebouwen en voorzieningen voldoen aan de toegankelijkheids-eisen van het Bouwbesluit	X	X	X	X	De nieuwbouw van de Nicolaas school voldoet aan de toegankelijkheids-eisen van het Bouwbesluit.
De gemeente ondersteunt jaarlijks een project om de bekendheid financiële ondersteuning te bevorderen	X	X	X	X	Voor inwoners die moeite hebben met hun financiële administratie zijn er 2 financials gecontracteerd die samen met de inwoners de administratie weer op een rij zetten. Humanitas heeft geschoolde vrijwilligers die ook mensen ondersteunen met hun financiële administratie. Er is een algemene, administratieve voorziening beschikbaar die inwoners met periodiek, langdurig ondersteunend bij het op orde houden van de financiën.
Het aantal huisverboden is max. 10 per jaar	X	X	X	X	Het aantal huisverboden in 2017 bedroeg 3.

<i>Wat hebben wij gedaan</i>	<i>17</i>	<i>18</i>	<i>19</i>	<i>20</i>	<i>Stand van zaken eind '17</i>
Eind 2017 is de jeugdhulp wettelijk, organisatorisch en financieel binnen de kaders georganiseerd	X				De Jeugdhulp is wettelijk en organisatorisch binnen de kaders georganiseerd in 2017. Er wordt een tekort voorzien van ca. schatting € 300.000 over 2017 voor de gemeente Haren. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door het solidariteitsprincipe (de 23 gemeenten verenigd in de RIGG betalen percentueel bij aan de kosten van de jeugdhulp).
Eind 2017 zijn de werkprocessen voor het WIJZ-team beschreven en geïmplementeerd	X				De naam van het WIJZteam is inmiddels vervangen door het Toegangsteam. Werkprocessen zijn beschreven en geïmplementeerd. Uiteraard is er continue aandacht voor het door ontwikkelen van een integrale werkwijze.
Eind 2017 is het toezicht kwaliteit en rechtmatigheid is geregeld. Er is een toezichthouder, een kwaliteitskader en een handhavingsprotocol	X				Er is een toezichthouder Wmo inzake calamiteiten en geweld. Er is ook een toezichthouder voor Beschermd Wonen&Opvang. Dit is het minimum wettelijke vereiste.
Eind 2016 is er een privacy protocol en eind 2017 is het protocol geactualiseerd	X				Op basis van het rapport van de rekenkamer is geconstateerd dat het huidige protocol aangepast moet worden aan de werkwijze met het toegangsteam en in 2018 aan de AVG.
Eind 2017 werkt het Toegangsteam integraal samen met de partners in het sociaal domein en zorgt het voor warme overdracht, ook m.b.t. beschermd wonen en opvang		X			Er is maandelijks overleg met de partners van het toegangsteam zowel op casus- als op relatieniveau. In het kader van de toekomstige doordecentralisatie van Beschermd Wonen wordt het toegangsteam opgeleid voor de indicering van deze doelgroep.
Eind 2017 geeft in het CEO 95% van de cliënten aan gewezen te zijn op onafhankelijke cliëntondersteuning	X	X	X	X	De bekendheid van het inzetten van een onafhankelijke cliëntondersteuner is in de periode 2016-2017 nauwelijks vergroot. In 2017 is in elke afspraakbevestiging een zin opgenomen waarin de gemeente adviseert iemand mee te nemen naar het gesprek en wordt tevens verwezen naar de onafh. cliëntondersteuner bij Torion.
Gedurende de beleidsperiode weegt	X	X	X	X	Voor begeleiding en dagbesteding

Wat hebben wij gedaan	17	18	19	20	Stand van zaken eind '17
de gemeente bij inkoop het aantal te contracteren partners af					is de inschrijving open, maar wordt per aanbieder wel onderzocht of deze voldoet in een behoefte van een (specifieke) cliënt. Partijen die niet iets nieuws toevoegen worden in beginsel niet toegelaten.
De gemeente evalueert jaarlijks met VTG de afspraken en de samenwerking en inzake huiselijk geweld en kindermishandeling	X	X	X	X	De jaarlijkse evaluatie laat geen bijzonderheden zien in vergelijking met overige Groningse gemeenten. Tussen de leden van het toegangs- en interventieteam VTG vindt op casus niveau afstemming plaats.
De waardering voor de uitvoering van het sociaal domein bedraagt minimaal 75% score gemiddeld volgens het CEO				X	De scores op de vragen: "ik werd snel geholpen, we hebben samen naar een oplossing gezocht en de medewerker nam mij serieus", scoren allen boven de 75%
Inwoners bekend met voorzieningen en de toegang tot voorzieningen. Score minimaal voldoende volgens CEO			X	X	77% van de cliënten Wmo wist waar men zich moest melden met een ondersteuningsvraag
De gemeente creëert jaarlijks een nieuwe algemene voorziening ter preventie van een beroep op maatwerk voorzieningen	X	X	X	X	In 2017 is ingezet op het project sporten/bewegen voor jonge inwoners met een psychische beperking
De gemeente faciliteert jaarlijks 1 innovatief project of initiatief dat bijdraagt aan het creëren van meer burgerkracht	X	X	X	X	In 2017 is door verschillende medewerkers ingezet op het faciliteren van de projectgroep Rieshoek en HUB
Doelstellingen Nota Mantelzorg voor eind 2018 gerealiseerd		X			De jaarlijkse bloemen actie wordt gewaardeerd door de mantelzorgers. Dit geldt ook voor de trainingen mindfulness voor mantelzorgers
Eind 2017 is onderzocht hoe art. 2.1.7 (ondersteuning bij aanmerkelijke meerkosten) vorm gegeven kan worden	X				Er is in de verordening een bepaling opgenomen ter invulling van artikel 2.1.7 Wmo 2015
Vanaf 2018 wordt in elke zorgtoewijzing de bijdrage aan zelfredzaamheid en participatie benoemd		X	X	X	In het verslag en de beschikking wordt steeds zo goed mogelijk beschreven op welke manier de gevonden oplossing bijdraagt aan de zelfredzaamheid en de participatie
Eind 2018 is beleid ontwikkeld t.a.v. subsidies voor projecten die bijdragen aan zelfredzaamheid, participatie en een gezonde leefstijl		X			Dit wordt in 2018 opgepakt.

NB: Cijfers over 2017 van onze gesubsidieerde partners zijn nog niet beschikbaar

Hebben wij bereikt wat wij wilden bereiken en zijn wij tevreden?

Wat	17	18	19	20	Zijn we tevreden?
Eind 2018 is een methodiek geïmplementeerd om cliënt- en burgerparticipatie duurzaam vorm te geven		X			Voor Jeugd is de Jongerenraad actief en is er een goed contact.
Eind 2020 is het aantal sporters toegenomen met 1%				X	72% van de 18+ beweegt voldoende volgens de norm. Het aantal sporters wordt niet meer gemeten. Met 72% zijn wij tevreden.
Het aantal vrijwilligers bedraagt eind 2020 32%				X	ca 36% van de volwassenen verricht vrijwilligerswerk. Met 36% zijn we goed op weg.
Eind 2020 is 25% van de inwoners bereid zich in te zetten voor de buurt				X	ca 50% van de volwassenen zijn bereid vrijwilligerswerk te doen. Een goed resultaat. De uitdaging is om deze groep ook daadwerkelijk actief te krijgen.
Haren scoort in de provinciale top 3 qua uitstroom re-integratie	X	X	X	X	We zijn tevreden met het feit dat veel klanten uitgestroomd zijn. Haren heeft echter last van de remmende voorsprong. Omdat in de crisisjaren steeds erg veel mensen zijn uitgestroomd, zijn er nu minder kansrijke kandidaten beschikbaar.
De waardering voor de leefbaarheid (buurt en leefklimaat) en de veiligheidsbeleving is bovengemiddeld (8) ten opzichte van referentie-gemeenten	X	X	X	X	In de monitor gemeentelijke Sociaal Domein scoort Haren 55 punten op een schaal van 100. In vergelijking met gemeenten van gelijke grootte 3 punten hoger.
Haren scoort minimaal 87% op het gebied van veilig voelen in de buurt	X	X	X	X	Het gevoel van veiligheid is met 13 punten gedaald tov 2012. Dit vereist onze aandacht.
Eind 2020 zijn er 1% meer sportende kinderen.				X	Het percentage van 14% ligt boven het landelijke gemiddelde
Er is tenminste 1 project voor bewegen en sporten voor jong volwassen psychiatrische patiënten				X	Er is een sportclub gestart met subsidie van Beschermd Wonen samen met NOVO en het Huis van de Sport. Het resultaat is dat nu 6 cliënten sporten met begeleiding van 2 vrijwilligers
Eind 2020 is beleid ontwikkeld inzake preventie voortijdig schoolverlaten	X	X	X	X	In 2017 is het project School 's cool gestart. Dit project moet de overgang tussen basis- en middelbare school vergemakkelijken

Wat	17	18	19	20	Zijn we tevreden?
Eind 2020 maken 10% meer jongeren gebruik van Stichting Leergeld en het Jeugdsportfonds.				X	De gegevens over 2017 zijn niet eerder dan in april bekend. De eerste signalen zijn dat meer gebruik is gemaakt van de regeling.
Eind 2018 kunnen alle peuters met geen- en alleenverdienende ouders gebruik maken van de peuteropvang		X			Deze subsidiemogelijkheid ontstaat in 2018.
Eind 2020 is er tenminste 1 project jongeren-participatie				X	De jongerenraad wordt begeleid door Torion. Maandelijks is er overleg tussen de jongerenraad en de wethouder. Enige leden hebben de Jongerenraad verlaten in 2017 en in 2018 worden nieuwe leden gezocht.
Eind 2018 is de keten zorg (0 ^e - 1 ^e lijn) voor ouderen, jeugd en psychiatrie met lokale aanbieders van cure en care georganiseerd		X			Het is goed dat de samenwerking tussen huisartsen en toegangsteam inzake ouderen met een dubbele diagnose is gestart. Dit moet in 2018 tot resultaten leiden.
Eind 2018 is het beleid m.b.t. social return geëvalueerd		X			Dit onderwerp wordt in 2018 opgepakt
Voor 2020 voeren wij 2 (informatie) campagnes uit over gevolgen van middelengebruik	X	X	X	X	In Haren wordt door de jeugd relatief weinig gedronken ten opzichte van de provincie. Het percentage blijft echter een bron van zorg.
Haren faciliteert jaarlijks 3 innovatieve projecten die bijdragen aan de versterking van de sociale cohesie	X	X	X	X	1. Project MIM: ervaren moeders begeleiden nieuwe moeders de eerste periode na de bevalling 2. Wij hebben de projectgroep de Rieshoek gedurende enkele jaren gefaciliteerd in het ontwikkelen van een haalbaar concept dat bijdraagt aan de leefbaarheid voor en door Noordlaarders 3. Wij hebben De Haren - Tynaarlose Uitdaging, Druk en Dwars en het Autiteam Glimmen in 2017 gefaciliteerd
Eind 2017 is het Harense Taalhuys gerealiseerd		X			Het Taalhuis Haren is in 2017 gerealiseerd.
Eind 2018 is er een notitie burgerparticipatie		X			Dit onderwerp wordt in 2018 opgepakt

Wat	17	18	19	20	Zijn we tevreden?
De gemeente onderzoekt vanaf 2017 alle signalen van burgers inzake toegankelijkheid van voorzieningen en lost deze zo mogelijk op	X	X	X	X	Er zijn in 2017 geen meldingen over het niet toegankelijk zijn van voorzieningen binnengekomen.
Alle nieuw- of verbouw van openbare gebouwen en voorzieningen voldoen aan de toegankelijkheids-eisen van het Bouwbesluit	X	X	X	X	Het is goed dat bij de bouw van publieke gebouwen zoals scholen rekening wordt gehouden met de toegankelijkheidseisen.
De gemeente ondersteunt jaarlijks een project om de bekendheid financiële ondersteuning te bevorderen	X	X	X	X	Wij zijn tevreden over de mogelijkheden die we mensen met financiële problemen kunnen bieden.
Het aantal huisverboden is max. 10 per jaar	X	X	X	X	Het aantal huisverboden in 2017 bedroeg 3.
Eind 2017 is de jeugdhulp wettelijk, organisatorisch en financieel binnen de kaders georganiseerd	X				De Jeugdhulp is wettelijk en organisatorisch binnen de kaders georganiseerd in 2017. Er wordt een tekort voorzien van ca. schatting € 300.000 over 2017 voor de gemeente Haren. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door het solidariteitsprincipe (de 23 gemeenten verenigd in de RIGG betalen percentueel bij aan de kosten van de jeugdhulp). In 2018 wordt gewerkt aan het beperken van de tekorten.
Eind 2017 zijn de werkprocessen voor het WIJZ-team beschreven en geïmplementeerd	X				De naam van het WIJZteam is inmiddels vervangen door het Toegangsteam. Werkprocessen zijn beschreven en geïmplementeerd. Uiteraard is er continue aandacht voor het door ontwikkelen van een integrale werkwijze.
Eind 2017 is het toezicht kwaliteit en rechtmatigheid is geregeld. Er is een toezichthouder, een kwaliteitskader en een handhavingsprotocol	X				Met de aanstelling van deze functionarissen voldoen we aan de wet.
Eind 2016 is er een privacy protocol en eind 2017 is het protocol geactualiseerd	X				In het kader van de invoering van de AVG is er veel aandacht voor privacy op de werkvloer. Het protocol moet echter nog worden geactualiseerd.
Eind 2017 werkt het Toegangsteam integraal samen met de partners in		X			Wij zijn tevreden over de ontwikkeling van het toegangsteam.

Wat	17	18	19	20	Zijn we tevreden?
het sociaal domein en zorgt het voor warme overdracht, ook m.b.t. beschermd wonen en opvang					Dit wordt onderschreven door de uitkomsten van het clienttevredenheidsonderzoek
Eind 2017 geeft in het CEO 95% van de cliënten aan gewezen te zijn op onafhankelijke cliëntondersteuning	X	X	X	X	Ondanks extra inzet is de bekendheid van de onafhankelijke clientondersteuning niet vergroot.
Gedurende de beleidsperiode weegt de gemeente bij inkoop het aantal te contracteren partners af	X	X	X	X	Wij zijn tevreden over de doorlopen inkooptrajecten en de samenwerking met de verschillende aanbieders.
De gemeente evalueert jaarlijks met VTG de afspraken en de samenwerking en inzake huiselijk geweld en kindermishandeling	X	X	X	X	De jaarlijkse evaluatie laat geen bijzonderheden zien in vergelijking met overige Groningse gemeenten.
De waardering voor de uitvoering van het sociaal domein bedraagt minimaal 75% score gemiddeld volgens het CEO				X	Uit het clienttevredenheidsonderzoek en de gesprekken met cliënten blijkt dat de tevredenheidsnorm is behaald.
Inwoners bekend met voorzieningen en de toegang tot voorzieningen. Score minimaal voldoende volgens CEO			X	X	77% van de cliënten Wmo wist waar men zich moest melden met een ondersteuningsvraag. Wij concluderen heuruit dat het grootste deel van de cliënten de weg weet te vinden.
De gemeente creëert jaarlijks een nieuwe algemene voorziening ter preventie van een beroep op maatwerk voorzieningen	X	X	X	X	In 2017 is het project sporten/bewegen voor jonge inwoners met een psychische beperking gerealiseerd
De gemeente faciliteert jaarlijks 1 innovatief project of initiatief dat bijdraagt aan het creëren van meer burgerkracht	X	X	X	X	In 2017 is door verschillende medewerkers ingezet op het faciliteren van de projectgroep Rieshoek en HUB
Doelstellingen Nota Mantelzorg voor eind 2018 gerealiseerd		X			De jaarlijkse bloemen actie wordt gewaardeerd door de mantelzorgers. Dit geldt ook voor de trainingen mindfulness voor mantelzorgers
Eind 2017 is onderzocht hoe art. 2.1.7 (ondersteuning bij aanmerkelijke meerkosten) vorm gegeven kan worden	X				Het is goed dat via de verordening ruimte ontstaat om via de Wmo inwoners te ondersteunen bij aanmerkelijke meerkosten.
Vanaf 2018 wordt in elke zorgtoewijzing de bijdrage aan zelfredzaamheid en participatie benoemd		X	X	X	In het verslag en de beschikking wordt beschreven op welke manier de gevonden oplossing bijdraagt aan de zelfredzaamheid en de participatie
Eind 2018 is beleid ontwikkeld t.a.v.		X			Dit wordt in 2018 opgepakt.

Wat	17	18	19	20	Zijn we tevreden?
subsidies voor projecten die bijdragen aan zelfredzaamheid, participatie en een gezonde leefstijl					

NB: Cijfers over 2017 van onze gesubsidieerde partners zijn nog niet beschikbaar

Wat heeft het gekost?

Taakvelden (Bedragen x € 1.000)		A Begroting na wijziging 2017	B Realisatie 2017	A - B Verschil begr/real
610	Samenkracht en burgerparticipatie	3.012	1.231	1.781
620	Wijkteams	498	101	397
630	Inkomensregelingen	784	1.592	-808
640	Begeleide participatie	1.115	937	177
650	Arbeidsparticipatie	366	311	55
660	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	656	647	10
671	Maatwerkdienstverlening 18+	1.688	1.921	-233
672	Maatwerkdienstverlening 18-	1.673	2.897	-1.224
681	Geëscaleerde zorg 18+	33	-282	315
682	Geëscaleerde zorg 18-	258	4	253
Programma 6 Sociaal domein		10.083	9.360	723

Toelichting verschillen

Binnen programma Sociaal Domein is merkbaar dat in 2017 het eerste jaar van de nieuwe indeling op grond van het BBV is doorgevoerd. Dit heeft tot gevolg gehad dat er grote verschillen zowel positief als negatief op posten te constateren zijn. Dit komt veelal door boekingen die ten laste van een ander begrote post moeten wegvallen.

610 Samenkracht en burgerparticipatie

Binnen de uitgaven en inkomsten in 610 zitten zowel vastgoed als Sociaal Domein financiën.

Er zijn nieuwe afspraken gemaakt voor de verhuur van de Waterhuizerweg en t Nije Cruijs. Daarnaast is er een toename in de incidentele verhuur van t Nije Cruijs. Totaal betekent dit € 60.000 aan meer inkomsten.

Het overschot is voor € 614.000 van technische aard. De kosten van het CJG en de bijdrage aan de Gemeenschappelijke Regeling PG&Z staan begroot op het programma sociaal domein, maar conform de BBV-regelgeving zijn de kosten verantwoord op het taakveld volksgezondheid. In 2018 worden ook de budgetten gecorrigeerd, voor 2017 was dit niet meer mogelijk.

Een bedrag van € 160.000 aan voordelig verschil is te verklaren door een lagere toerekening van salariskosten.

Het overige overschot van € 930.000 is fictief. De betreffende kosten zijn betaald binnen 671 en 672. Dit omdat de facturen als geheel zijn betaald en moeilijk te splitsen waren.

620 Wijkteams

Er is minder ingehuurd en uitgegeven aan inzet van wijkteam aanpak op deze post. De inhuur en inzet is voor een deel geboekt op 671 post maatwerkvoorzieningen. Het is moeilijk om binnen integraal werken een onderscheid te maken waar de inhuur / inzet ten goede aan komt. Hier zal in 2018 nog strakker naar worden gekeken.

630 Inkomensregelingen

Dit tekort wordt door de volgende zaken veroorzaakt:

- € 131.000 (bijstand) en € 172.000 (IOA) meer uitgegeven dan begroot aan (bijstands)uitkeringen. In 2017 zaten er meer bijstandsontvangers in een uitkering dan budget van het Ministerie. Met name de groep instromers IOAW vanuit de WW was in 2017 hoog.
- € 14.000 uitgegeven aan gevestigde krediethypotheek ivm eigen woning en bijstandsverlening.
- € 70.000 aan kosten Collectieve Ziektekostenverzekering betaald.
- € 26.000 meer uitgegeven aan bijzondere bijstand dan begroot. Voor een deel door extra leningen woninginrichting door verhoogde instroom statushouders.
- € 24.000 hogere uitgaven aan schuldhulpverlening, inclusief preventiemaatregelen.
- € 15.000 meer kosten aan kinderopvang / VVE regeling uitgegeven. Er zijn meer kinderen die onder regeling vielen.
- € 32.000 uitgegeven aan loonkostensubsidies voor mensen aan het werk die nog niet volledige loonwaarde verdienen.
- € 261.000 meer uitgegeven aan de startende ondernemers op grond van Bijstandsbesluit Zelfstandigen. Voorzichtigheidshalve is een eventuele extra te ontvangen bijdrage van het Ministerie nog niet opgenomen. Daarnaast voor bijna € 60.000 aan openstaande vorderingen moeten afboeken als oninbaar.
- € 75.000 meer toegerekende salariskosten.

640 Begeleide participatie

De ontvangen subsidie is hoger dan de te betalen lonen/kosten. Deels door een terug ontvangst van de BWRI over gelden uit 2012-2014 die nog op balans GR BWR stonden, ter hoogte van € 73.000. Maar ook door pensionering/overlijden van een aantal WSWers waardoor de uitgaven lager waren dan de ontvangen subsidie.

Tevens is er een nadeel van € 19.000 als gevolg van een hogere toerekening van salariskosten.

650 Arbeidsparticipatie

Restant re-integratiegelden doordat er minder uitgegeven is dan begroot. Voorstel is om € 50.000 mee te nemen naar 2018 ten behoeve van een op te zetten project op raakvlak beschut werk, re-integratie en dagbesteding.

660 Maatwerkvoorzieningen (WMO)

Dit saldo wordt voornamelijk veroorzaakt door ontbreken van grote woningaanpassingen in 2017 en een lager bedrag voor hulpmiddelen / rolstoelen aan huurlasten bij Meyra.

Daarnaast is er een nadeel van € 62.000 wegens meer toegerekende salariskosten.

671 Maatwerkdienstverlening 18+

Tekort wordt veroorzaakt door deels maatwerkvoorzieningen WMO betalingen op 671 (en die op 610 betaald hadden moeten worden) (€ 130.000)

Verder zijn er de volgende verschillen ten opzichte van de begrote bedragen.

Er is € 50.000 minder eigen bijdrage geïnd dan begroot.

€ 10.000 meer uitgegeven aan medische advisering (deels door lopende bezwaar- en beroepszaken welke onafhankelijk advies vergen)

Bij Hulp bij het Huishouden is € 80.000 meer uitgegeven dan begroot was.
Bij Collectief Vervoer is € 40.000 minder uitgegeven.

672 Maatwerkdienstverlening 18-

Tekort wordt deels veroorzaakt door veel hogere uitgaven Jeugdzorg via de RIGG.
Hiervoor is € 499.000 opgenomen als onze bijdrage in het tekort Jeugdzorg 2017.
Voor het overige is er voor bijna € 800.000 betaald welke op 610 had moeten landen. Dit komt deels door totaalfacturen welke niet uitgesplitst (kunnen) worden.

681 Geëscaleerde zorg 18+

Het positieve saldo wordt voor € 290.000 veroorzaakt door verrekening van positief saldo van Beschermd Wonen.

Incidentafhandeling van Het Jufferpadincident heeft € 7.000 gekost.

682 Geëscaleerde zorg 18-

Er hebben weinig uitgaven plaatsgevonden in 2017 voor geëscaleerde zorg (€ 5.000).

6.8 Volksgezondheid en milieu

Portefeuillehouder: mevr. M.H. Stiekema

Wat wilden wij bereiken?

Volksgezondheid: wij willen de gezondheid van de bevolking als geheel en van specifieke risicogroepen zoals jeugd en ouderen beschermen.

Riolering: de gemeentelijke taken ten aanzien van afvalwater en waterhuishouding moeten goed zijn geregeld.

Afval: wij dragen zorg voor de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval.

Milieubeheer: wij voeren de gemeentelijke taken uit ter bescherming van het milieu.

Begraafplaatsen en crematoria: wij dragen zorg voor alle gemeentelijke taken op het terrein van de lijkbezorging.

Duurzaamheid: wij hebben een voorbeeldfunctie richting inwoners en stimuleren inwoners om duurzamer te gaan leven.

Beleidsindicatoren

Hieronder worden de beleidsindicatoren van het programma Volksgezondheid en milieu weergegeven. Deze beleidsindicatoren zijn opgesteld op basis van de BBV.

Indicator	Periode	Haren	Nederland	Bron
De hoeveelheid fijn huishoudelijk restafval per bewoner per jaar (kg)	2016	151	187	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval
Hernieuwbare elektriciteit; is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.	2016	0	12,6	RWS Leefomgeving

Wat hebben wij gedaan?

Riolering

De riolering in de Lutsborgsweg, de Reigerweg, de Fuutweg en Roerdompweg hebben wij vervangen door een gescheiden rioolstelsel. Als gevolg daarvan kan op termijn de overstort van vuilwater op oppervlaktewater worden gesloten. Naast de vervanging van de riolering is ook de openbare ruimte heringericht. Deze combinatie (werk met werk maken) bespaart onderhouds- en investeringskosten.

In combinatie met de aanleg van de fietsroute+ is een deel van de riolering in de Kerklaan vervangen door een gescheiden rioolstelsel. Deze maatregelen volgen uit het GRP 2015-2019. Wij zijn gestart met het Basisrioleringsplan in Glimmen deze leveren wij op in 2018.

Afval

Volgen van het Vang programma. Van afval naar grondstof van 250 kilo afval per inwoner naar in 2020 100 kilo afval per inwoner met een scheidingspercentage van 75%

Begraafplaatsen

Ter uitvoering van het raadsbesluit van 25 april 2016, waarin onder meer is besloten tot het ruimen van graven waarvan de rechten zijn vervallen, is medio 2017 begonnen met het aanschrijven van in

de administratie bekende rechthebbenden en tot het plaatsen van een oproep aan rechthebbenden bij de te ruimen graven.

Duurzaamheid

Energiebesparing particulieren

De insteek was om in 2017/2018 te starten met een campagne met als doel huizenbezitters in de gemeente Haren te informeren en enthousiasmeren om energie te besparen. Hiervoor hebben we een projectvoorstel ontwikkeld. Dit voorstel is niet door een meerderheid van de raad aangenomen. We zijn nu aan het beraden hoe we de bestemmingsreserve van € 100.000 alsnog in kunnen zetten voor duurzaamheidsmaatregelen. Wel hebben we huizenbezitters op andere wijzen geïnformeerd en ondersteund bij het verduurzamen. Onder andere door middel van het Energieloket en daartoe behorende campagne, en het aanbieden van duurzaamheidseducatie via de Duurzame Boerderij en de Energy Challenges.

Noorden Duurzaam

De gebiedstafel Haren van Noorden Duurzaam heeft in het in de zomer een succesvolle bijeenkomst georganiseerd voor circa 35 enthousiaste deelnemers. Hieruit zijn verschillende initiatieven aan elkaar verbonden en zijn plannen verder geholpen.

Energiebesparing gemeentelijk vastgoed

We hebben een verplichte energie-audit uitgevoerd op drie gemeentelijke panden. Aan de hand van de audit zal een plan van aanpak worden ontwikkeld om het energieverbruik terug te dringen. Daarnaast zijn we gestart met het in beeld brengen van ons gas en elektriciteitsverbruik, onder andere door het plaatsen van een monitoringssysteem.

Zonneparken

In december heeft de raad de beleidsnotitie Zonne-energie in de gemeente Haren vastgesteld en daarmee konden we de volgende fase in voor wat betreft de ontwikkeling van zonneparken.

Laadpalen

Er zijn vier extra oplaadpunten gerealiseerd voor elektrische auto's. Daarnaast lopen er enkele aanvragen voor laadpalen in de gemeente.

Milieu.

Milieucontroles

In 2017 zijn de volgende milieucontroles uitgevoerd.

Omschrijving	Jaaropdracht 2017	Uitgevoerd 2017 regulier	Uitgevoerd t.l.v. strippenkaart	Uitgevoerd totaal
Type A	0	0	1	1
Type B	0	4	40	44
Type B + OBM	3	0	-	0
Type C	1	0	-	0
Indirecte lozingen	1	1	-	1
Vuurwerk	1	1	-	1
Toezicht gebiedsgericht milieu (aspectcontrole + overige)	0	0	1	1
Hercontroles	0	31	-	31

Bodem

In 2017 zijn de volgende bodemzaken behandeld.

Omschrijving	Jaaropdracht 2017	Uitgevoerd 2017 regulier	Uitgevoerd t.l.v. strippenkaart	Uitgevoerd totaal
Melding Besluit bodemkwaliteit (Bbk)	0	0	53	53
Toezicht besluit bodemkwaliteit (eenvoudig)	0	6	-	6
Toezicht besluit bodemkwaliteit (grondverzet, grondtransport en afgraving)	7	0	-	0
Toezicht bodemsanering en bescherming	0	1	-	1

Meldingen en Toezicht Sloop en Asbest

Slopmeldingen behandeld	Slopmeldingen van rechtswege	Totaal binnengekomen
72	10	72

Toezicht administratief	Toezicht fysiek	Totaal toezicht
57	10	67

Vergunningverlening Milieu

In 2017 zijn de volgende producten behandeld:

Omschrijving	Jaaropdracht 2017	Uitgevoerd 2017 regulier	Uitgevoerd t.l.v. strippenkaart	Uitgevoerd totaal
Veranderen/ uitbreiden van een vergunning	0	0	3	3
Omgevingsvergunning beperkte milieutoets	1	1	1	2
Milieu neutrale wijziging	0	0	2	2
Actualisatietoets	13	13	-	13
Melding Activiteitenbesluit	3	3	4	7
Melding niet inrichting gebonden (lozen buiten inrichtingen + overige)	0	0	4	4
Vooroverleg milieu	2	2	2	4
Informatieverstrekking bedrijfsactiviteit en milieu	0	0	4	4

Hebben wij bereikt wat wij wilden bereiken en zijn wij tevreden?

Duurzaamheid

We hebben helaas niet al onze geplande activiteiten uit kunnen voeren (project energiebesparing huizenbezitters) en andere activiteiten kosten iets meer tijd in de voorbereiding (ontwikkeling beleidsnotitie zonne-energie), echter dankzij de veelzijdigheid van duurzaamheid hebben we onze energie ook in voldoende andere (soms nieuwe) plannen kunnen steken.

Milieu

Dit jaar hebben wij voor het eerst alle milieutaken uitbesteed aan de Omgevingsdienst Groningen (ODG). Veel opdrachten hebben zij op een correcte wijze uitgevoerd. Er zijn echter ook veel dossiers geweest waar wij vanuit het team VTH meerdere malen de ODG hebben moeten benaderen om de stand van zaken te ontvangen of dat administratief documenten niet in orde zijn in het Leefomgevingsstelsel. (Het systeem waarmee wij met elkaar communiceren en opdrachten verstrekken)

Riolering

Wij zijn tevreden met de werkzaamheden die zijn uitgevoerd. De rioolverandering in de Lutsborgsweg e.o. is niet helemaal afgerond, de Kievitweg volgt in 2018. Het basisrioleringsplan van Glimmen hadden wij in 2017 willen afronden, dat is helaas niet gelukt, maar wij doen dat ook in 2018.

Een groot deel van Haren beschikt nog niet over een gescheiden rioolstelsel. Jaarlijks wordt in verschillende straten de riolering vervangen. De technische staat van de riolering en (eventuele) overlast in sommige straten bepalen waar dit gebeurt.

Afval

Doelstelling van VANG programma is in 2020 naar 100 kilo afval per inwoner.

In 2017 hebben we 2933 ton restafval afgevoerd naar de scheidingsfabriek van Attero in Groningen. Van dit restafval is 60% (1760 ton) teruggewonnen als grondstof. Er is 1173 ton afgevoerd naar de vuilverbrander.

Per inwoner is dat 60,15 kilo.

Begraafplaatsen

De termijn van minimaal een jaar die na aanschrijving, c.q. aanduiding in acht dient te worden genomen, is nog niet voorbij. Wij verwachten medio 2018 met de daadwerkelijke ruiming te beginnen.

Wat heeft het gekost?

Taakvelden (Bedragen x € 1.000)		A Begroting na wijziging 2017	B Realisatie 2017	A - B Verschil begr/real
710	Volksgezondheid	0	614	-614
720	Riolering	-642	-728	86
730	Afval	-455	-395	-60
740	Milieubeheer	316	312	4
750	Begraafplaatsen en crematoria	66	65	2
Programma 7 Volksgezondheid en milieu		-714	-132	-582

Toelichting verschillen

710 Volksgezondheid

De overschrijding van € 614.000 is slechts van technische aard. De kosten van het CJG en de bijdrage aan de Gemeenschappelijke Regeling PG&Z zijn begroot op programma Sociaal Domein, maar conform de BBV-regelgeving zijn de kosten op taakveld Volksgezondheid geboekt. In 2018 worden ook de budgetten gecorrigeerd en daarmee verplaatst naar dit taakveld.

720 Riolering

Het voordeel van € 86.000 is met name ontstaan doordat de begroting op het punt van de toevoeging aan de rioolvoorzieningen ten onrechte niet volledig was aangepast aan de laatste tariefberekening van de rioolheffing. T.o.v. de begroting is € 15.000 minder in de voorziening gestort. De opbrengsten rioolheffing bedroegen € 33.000 meer dan geraamd. De overige lasten sluiten t.o.v. de begroting met een nadeel van € 10.000. Tenslotte is er voor € 49.000 minder toegerekend aan salariskosten.

730 Afval

De exploitatie over 2017 m.b.t. afval sluit met in principe een voordelig saldo van € 9.000. Echter in 2017 heeft een correctie plaatsgevonden over 2016 binnen het subtaakveld Overige Afvalstromen van € 80.000. Tevens is er voor € 11.000 minder aan salariskosten toegerekend op dit taakveld. Hierdoor sluit het taakveld alsnog op een nadeel t.o.v. de begroting met € 60.000.

740 Milieubeheer

Voor 2017 is een te laag bedrag begroot van € 29.000 voor de deelnemersbijdrage aan de Omgevingsdienst Groningen. Dit is ontstaan door het per ingang van 2017 toepassen van een nieuwe begrotingssystematiek. Voor 2018 en verdere jaren is door middel van een technische administratieve mutatie de foutieve verplichte deelnemersbijdrage inmiddels aangepast. Hier tegenover staat een voordeel van € 55.000 door het minder toerekenen van salariskosten dan begroot.

6.9 VHROSV

Portefeuillehouder: Dhr. M. Verbeek

Wat wilden wij bereiken?

Een groene en duurzame leefomgeving in de dorpen en in het buitengebied. Het behoud van een waardevol en vitaal landschap dat waar nodig wordt versterkt samen met betrokkenen. De realisatie van voldoende woningen en voorzieningen, aansluitend bij de behoefte van de inwoners. Het voeren van een realistisch ruimtelijk beleid dat burgers en bedrijven voldoende rechtszekerheid biedt. Vanuit de Wet VTH (van kracht sinds 2016) hebben wij de plicht het kwaliteitsniveau van de uitvoering van de VTH-taken voor de Wabo te borgen door middel van het vaststellen van een verordening 'kwaliteit' door de raad.

Beleidsindicatoren

Hieronder worden de beleidsindicatoren van het programma VHROSV weergegeven. Deze beleidsindicatoren zijn opgesteld op basis van de BBV.

Indicator	Periode	Haren	Nederland	Bron
De gemiddelde WOZ waarde van woningen.	2017	275	216	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken
Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.	2015	0,6	6,4	ABF - Systeem Woningvoorraad
Demografische druk in %, de som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 15 tot 65 jaar.	2017	98,3	69	CBS - Bevolkingsstatistiek
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden; het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuisouden betaalt aan woonlasten.	2017	809	644	COELO, Groningen
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden; het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoons-huishouden betaalt aan woonlasten.	2017	875	723	COELO, Groningen

Wat hebben wij gedaan?

Ruimtelijke ontwikkelingen in het kader van de Wro, Wabo en overige ontwikkelingen

Wij hebben diverse bestemmingsplannen gemaakt voor o.a. het Stationsgebied, de Nicolaasschool en de woningbouwlocatie aan de Meerweg (westzijde) en Meerweg 189 (wijzigingsplan). Voor het gebied van het voormalig waterbedrijf aan de Grootslaan is een beheersverordening gemaakt. Wij hebben in 2017 het ontwerpbestemmingsplan voor het Raadhuisplein ter inzage gelegd.

Wij hebben geparticipeerd in de procedure van het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) De Vork-Essen Haren.

Eind 2017 hebben wij besloten om een voorbereidingsbesluit voor het buitengebied aan de gemeenteraad voor te leggen.

Wij hebben beleid opgesteld voor het realiseren van zonnepanelen op daken en op de grond. Hiervoor is veelvuldig overleg geweest met provincie en initiatiefnemers van zonneparken.

Wij hebben diverse ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk gemaakt door middel van uitgebreide voorbereidingsprocedures (Wabo).

1. Realisatie recreatiewoningen Sassenhein Haren;
2. Rijksstraatweg 27A Glimmen;
3. Realisatie lichtmasten Rugbyveld Rijksstraatweg Haren;

Wij hebben stedenbouwkundige studies laten opstellen voor ruimtelijke ontwikkelingen op de locatie van de voormalige Theda Mansholtschool in Haren, het Hunnedal in Onnen, Rijksstraatweg en de Groninger Buitenschool bij Glimmen, Mottenbrink Noordlaren, de Postillionlocatie en De Dilgt in Haren.

Er is in 2017 een Hoger Beroep geweest bij de Raad van State over de realisatie van een horecavoorziening aan de Vondellaan. Deze zaak is gewonnen door de gemeente.

Wij hebben drie planschadeprocedures afgehandeld die allen zijn afgewezen.

Omgevingswet

Wij bereiden de organisatie voor op de invoering van de nieuwe Omgevingswet. Samen met vertegenwoordigers van de Groningse gemeenten hebben wij deelgenomen aan het Platform Omgevingswet, onder voorzitterschap van de provincie Groningen. In het Platform wisselen de gemeenten informatie uit over de Omgevingswet, worden implementatie-ervaringen gedeeld en er wordt nagedacht over mogelijkheden tot samenwerking bij de implementatie. Een belangrijk onderwerp in 2017 was de ontwikkeling van een gezamenlijke aanpak voor het opleiden van medewerkers in de gemeenten voor de Omgevingswet.

Volkshuisvesting

We hebben actief geparticipeerd in de afronding van de nieuwe woningbouwafspraken bij de Regio Groningen-Assen. Deze afspraken zijn gebaseerd op een kwantitatief woningbehoefteonderzoek dat door de RGA is uitgevoerd en heeft geleid tot extra ruimte in het aantal contingenten voor bouwplannen. We zijn gestart met een vertaling van die afspraken naar de woningbouwbehoefte en -noodzaak in Haren. Afronding daarvan vindt in 2018 plaats.

We hebben een notitie opgesteld over de ontwikkelingen rond zogenaamde tiny houses, een modern woningconcept dat is ontstaan vanuit de behoefte kleiner te wonen. De notitie is een eerste stap naar de vraag of de gemeente Haren de realisatie van tiny houses op haar grondgebied wil faciliteren of stimuleren. Afronding van visievorming is voorzien in 2018.

We hebben intensief samengewerkt met onze corporaties en huurdersverenigingen om de prestatieafspraken 2017 uit te voeren en gelijktijdig nieuwe te ontwikkelen voor 2018.

Wabo Omgevingsvergunning

Wij hebben aan onze wettelijke taak voldaan om de aanvragen om omgevingsvergunning te behandelen. De hoeveelheid aanvragen om omgevingsvergunning voor bouw/ro is ook dit jaar weer fors toegenomen. Door deze toename en ook vanwege vertrek van enkele medewerkers van team

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) heeft de continuïteit van de werkzaamheden flink onder druk gestaan. Door de beschikbare capaciteit vooral in te zetten op uitvoering is het gelukt om alle aangevraagde vergunningen en meldingen te behandelen. In aanvulling op de aanwezige kennis en capaciteit, is gebruik gemaakt van de diensten van de Veiligheidsregio, Omgevingsdienst Groningen en gemeente Groningen.

Taken als beleidsontwikkeling (uitvoeringsbeleid) en actualisatie van de overige werkprocessen zijn in het belang van de voortgang van de primaire processen vertraagd of stilgelegd. Wel hebben wij het werkproces voor de omgevingsvergunning kap beschreven en geïmplementeerd. Tevens hebben wij een jaarprogramma 2018 voor VTH Wabo en APV opgesteld waarin ook beleidskaders zijn opgenomen.

Vergunningverlening Wabo (exclusief milieu)

In hierna volgend schema ziet u de hoeveelheden aanvragen omgevingsvergunning en de meldingen die wij hebben ontvangen en behandeld:

Cijfers omgevingsvergunning 2017

	Ontvangen			Verleend		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Vooroverleg	89	79	111			
Meervoudige Omg. Verg.	76	108	129	71	92	128
Enkelvoudig Brandv. gebr.(verg.)	8	2	4	9	4	5
Enkelvoudig Sloop (Verg.)	-	1	0	0	0	0
Enkelvoudig Ro	23	19	14	22	14	13
Enkelvoudig Reclame	0	0	0	0	0	0
Enkelvoudig Monument	0	1	0	0	1	0
Enkelvoudig Milieu	0	0	4	0	0	0
Enkelvoudig Kap	207	137	126	205	132	113
Enkelvoudig Inrit	0	10	5	5	9	5
Enkelvoudig Bouw	45	67	80	48	59	55
Enkelvoudig Aanleg	2	4	4	3	2	4
Melding Brandveilig gebruik	6	9	9	5	5	5
Melding Sloop	73	58	83	72	58	77

De volgende trends zijn waarneembaar:

- Op het product meervoudige omgevingsvergunning is een forse stijging waarneembaar ten opzichte van vorige jaar. Deze stijging is goeddeels verklaarbaar door de aantrekkende bouw. In toenemende mate wordt bij aanvragen voor activiteit kap, ook de activiteit aanleg aangevraagd.
- Een logisch gevolg van de aantrekkende bouw is ook dat het aantal aanvragen om vooroverleg stijgt. Ook dit jaar hebben wij veel aandacht besteed aan het traject vóór de vergunningverlening. Initiatieven worden vooraf beoordeeld op haalbaarheid en gecontroleerd op volledigheid. Dit bespaart zowel de initiatiefnemer als de organisatie veel nawerk en het leidt tot minder geweigerde vergunningen en bezwaarschriften.
- We zien dit jaar ook het aantal sloopmeldingen weer toenemen. Oorzaak hiervoor is zowel de aantrekkende markt als ook het aanstaande verbod op asbestdaken.

- De verdere terugloop van het product Omgevingsvergunning voor activiteit kap is terug te voeren op de verruiming van de voorwaarde voor vergunningvrij kappen. Dit nieuwe beleid is per 1 juli 2016 van kracht geworden.

Wij hebben op 95% van de aanvragen binnen de wettelijke termijn een besluit genomen.

Cijfers juridische trajecten omgevingsvergunning

Bezwaarschriften	Uitspraak ongegrond	Beroep	Hoger beroep	Verzoek voorlopige voorziening
20	18	0	0	1

Wij hebben 20 bezwaarschriften behandeld tegen verleende omgevingsvergunningen. Twaalf hiervan waren gericht tegen verleende omgevingsvergunningen voor de activiteit kap. Dit hoge aantal is te verklaren doordat twee belangenverenigingen zich actief bemoeien met het kapbeleid. Het aantal bezwaar- en beroepschriften voor bouwactiviteiten is licht gestegen ten opzichte van voorgaande jaren.

Toezicht en handhaving Wabo (exclusief milieu)

Wij hebben toezicht uitgevoerd op alle verleende omgevingsvergunningen waarbij de bouwwerkzaamheden zijn gestart. Ook hebben we alle meldingen van mogelijk illegale activiteiten onderzocht. De Veiligheidsregio Groningen voerde toezicht uit op eisen voor brandveiligheid. Wij hebben handhaving van geconstateerde overtredingen op volgorde van prioriteit opgepakt waarbij veiligheid en gezondheid voorop staan zoals brandveiligheid en constructieve veiligheid. Enkele overtredingen van het bestemmingsplan hebben wij hierdoor niet kunnen behandelen. Op verzoek van het Ministerie van BZK is dit jaar extra aandacht besteed aan roestvrijstaal in zwembaden, vrij hangende galerijen en balkons en ook op breedplaatvloeren. Omdat wij deze trajecten nog niet geheel hebben kunnen afronden zal dit worden voortgezet in 2018.

Wij hebben twintig juridische handhavingstrajecten uitgevoerd waarvan tien na verzoek om handhaving. Drie verzoeken om handhaving zijn nog niet in behandeling. Wij hebben twee bezwaarschriften behandeld tegen afwijzing van verzoek om handhaving.

Hebben wij bereikt wat wij wilden bereiken en zijn wij tevreden?

Ruimtelijke plannen

Wij zijn tevreden dat voor alle dorpen en het hele buitengebied bestemmingsplannen en beheersverordeningen zijn vastgesteld. Deze bestemmingsplannen en beheersverordeningen zijn digitaal en gepubliceerd op de website www.ruimtelijkeplannen.nl. Het ruimtelijke beleid van de gemeente is actueel en voldoet hiermee aan de vereisten van de Wet ruimtelijke ordening.

Bovenstaande plannen zijn conform de wettelijke procedures vastgesteld en waar dit noodzakelijk werd geacht via extra overleggronden met omwonenden en belanghebbenden tot stand gekomen. Dit geldt overigens ook voor de procedures die wij hebben gevoerd in het kader van de Wet algemene bepalingen Omgevingsrecht (Wabo). Wij zijn tevreden dat de bestemmingsplannen en Wabovergunningen bijdragen aan een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving. Bestemmingsplannen voor nieuwe ontwikkelingen, zoals nieuwbouw, alsmede bestemmingsplannen waarbij de bestaande planologische situatie wordt gecontinueerd, gaan daarom gepaard met een kwaliteitsparagraaf en beeldkwaliteitsplannen zodat de stedenbouwkundige en architectonische kwaliteit van woningen, gebouwen en de fysieke kwaliteit van de openbare ruimte op een hoog niveau blijft.

Hoewel we voor de hele gemeente actueel beleid hebben dat voldoet aan de vereisten van de Wet ruimtelijke ordening zijn er nog veel inspanningen nodig om het bestemmingsplan buitengebied vast te stellen. Door capaciteitsproblemen heeft de vaststelling vertraging opgelopen. Om ongewenste ontwikkelingen te voorkomen hebben wij een voorbereidingsbesluit voorgesteld.

Binnen de onzekerheden over de bestuurlijke toekomst van de gemeente Haren zijn wij tevreden over de inspanningen die wij hebben verricht voor de nieuwe Omgevingswet die per 1 januari 2021 in werking treedt.

Volkshuisvesting

De jaarlijkse ontwikkeling van prestatieafspraken voor het komend jaar zoals die door de Woningwet worden voorgeschreven kosten onevenredig veel inspanningen terwijl de resultaten marginaal zijn. Er zijn immers geen grote jaarlijkse veranderingen te verwachten. We hebben niet alle prestatieafspraken voor 2017 kunnen uitvoeren omdat daarvoor bij alle partijen (corporatie, gemeenten en huurdersvereniging) de capaciteit ontbrak. Een aantal afspraken zullen daarom worden doorgeschoven naar 2018.

VTH Wabo

Voor wat betreft de uitvoerende werkzaamheden hebben wij in 2018 voldaan aan onze wettelijke taken. Zo zijn nagenoeg alle vergunningaanvragen behandeld binnen de wettelijke termijn. Wij hebben het toezicht en de handhaving van de risicovolle taken goed georganiseerd. Ook hebben wij gewerkt aan verbetering van werkprocessen. Hierover zijn wij tevreden.

Niet tevreden zijn wij over het feit dat wij enkele overtredingen van bestemmingsplan-regels niet hebben kunnen aanpakken. En dat we niet zijn toegekomen aan beleid zoals de verordening kwaliteit VTH Groningen en gedegen uitvoeringsbeleid.

Wat heeft het gekost?

Taakvelden (Bedragen x € 1.000)		A	B	A - B
		Begroting na wijziging 2017	Realisatie 2017	Verschil begr/real
810	Ruimtelijke Ordening	791	444	348
820	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreine	-2.155	2	-2.156
830	Wonen en bouwen	-291	-979	688
Programma 8 VHROSV		-1.654	-533	-1.121

Toelichting verschillen

810 Ruimtelijke Ordening

Een voordelig verschil (€ 32.000) in het budget bestemmingsplannen is ontstaan door de toename en complexiteit van ruimtelijke initiatieven. Om deze initiatieven te kunnen beoordelen op haalbaar- en wenselijkheid, is in 2017 een groter beslag gelegd op de ambtelijke capaciteit. De focus lag hierdoor met name op procedures voor de vaststelling van postzegelbestemmingsplannen en het uitvoeren van (uitgebreide) Wabo-procedures. Hierdoor hebben werkzaamheden zoals de actualisatie van bestemmingsplannen vertraging opgelopen.

Daarnaast is er een voordelig verschil van € 379.000 wegens minder toegerekende salariskosten.

Het nadelig verschil op het budget bouwprojecten wordt veroorzaakt door een aantal in 2017 geboekte kosten waarop in een later jaar weer inkomsten worden gegenereerd. Een voorbeeld hiervan is het project Meerweg West.

820 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)

Het nadelig verschil ontstaat doordat het verwachte resultaat op de grondexploitatie Haderaplein (€ 2,178 miljoen) niet in 2017 is gerealiseerd. Tegenover dit nadeel staat een voordeel van € 2,178 miljoen doordat de toevoeging aan de reserve ook niet plaatsvindt, dit is zichtbaar op taakveld 012 mutaties reserves (overzicht algemene dekkingsmiddelen).

Daarnaast vallen de kosten van het woonrijp maken van een afgesloten grondexploitatie (Onnen Kooi-Hekman) lager uit en kan het restant van deze balanspost (€ 22.000) vrijvallen ten gunste van het jaarrekeningresultaat.

830 Wonen en bouwen

Het verschil is ontstaan doordat wij meer leges hebben ontvangen dan geprognoseerd. De uitgifte van kavels voor nieuwbouw voorloopt voorspoedig en er zijn er meer verkocht dan geraamd. Dit geldt voor de Meihorst (raming 67%, werkelijk 100%), gebied Anjerlaan (raming 50%, werkelijk 100%). En ook voor de vrije kavels in deelgebied 3 / 4 alsmede aan de Oosterweg. Daarbij zijn de bij vergunningaanvraag opgegeven bouwkosten voor deze vrije kavels veel hoger dan geraamd waardoor de legesbedragen hoger uitvallen.

Tenslotte is er voor € 150.000 minder aan salariskosten toegerekend dan begroot.

6.10 Overzicht Overhead

Portefeuillehouder: dhr. P. van Veen

Beleidsindicatoren

Beleidsindicatoren volgens de BBV:

Indicator	Periode	Haren	Nederland	Bron
Formatie in fte per 1.000 inwoners	2017	7,9	niet bekend	Gemeente Haren
Bezetting in fte per 1.000 inwoners	2017	7,05	niet bekend	Gemeente Haren
Overhead (%)	2017	11,4	niet bekend	Gemeente Haren

Toelichting

Zoals uit bovenstaande tabel blijkt, ligt de werkelijke bezetting onder de formatie. Om de bedrijfsvoering desondanks gaande te houden huren wij personeel in en vullen wij vacatures zo snel mogelijk in. Voordat vacatures worden gesteld, wordt onderzoek verricht op de afdeling of zaken anders georganiseerd kunnen worden, wat er nodig is en voor hoeveel uren.

Financiën

Taakveld (Bedragen x € 1.000)		A Begroting na wijziging 2017	B Realisatie 2017	A - B Verschil begr/real
040	Overhead	5.690	5.764	-74
9	Overzicht overhead	5.690	5.764	-74

Toelichting financiën

Het nadelig verschil van € 74.000 kent vele verschillende oorzaken. Een korte opsomming:

- Een overschrijding van € 142.000 op automatisering als gevolg van noodzakelijke inhuur van expertise, onder meer voor het inrichten van een nieuwe administratie als gevolg van de nieuwe BBV-regelgeving.
- Een onderschrijding van € 86.000 op het opleidingsbudget. Vanwege deze onderschrijding is een voorstel voor budgetoverheveling van € 60.000 naar 2018 in het voorstel tot resultaatbestemming opgenomen.
- Een overschrijving van € 100.000 op huisvesting gemeente.
- Een onderschrijding van € 102.000 op (tele)communicatie.
- Veel overige verschillen van per saldo € 16.000 nadelig.

Voor de relevante doelstellingen en ontwikkelingen met betrekking tot overhead verwijzen wij naar paragraaf 5.6 Bedrijfsvoering.

6.11 Overzicht Algemene dekkingsmiddelen/VPB/Onvoorzien

Portefeuillehouder: mevr. M.H. Stiekema

Algemene dekkingsmiddelen

In onderstaande tabel geven wij het (wettelijk verplichte) overzicht van de algemene dekkingsmiddelen. Per regel geven wij het saldo van opbrengsten en kosten weer. Vervolgens zullen wij de onderdelen kort toelichten. Algemene dekkingsmiddelen zijn voor ons inkomsten waar geen specifieke prestatie van onze gemeente tegenover staat. Met andere woorden: wij zijn vrij in de besteding van deze inkomsten.

Tabel algemene dekkingsmiddelen

(Bedragen x € 1.000)

	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017	Vershil Realisatie en Begroting na wijziging 2017 (minteken = nadeel)	Realisatie 2016	
OZB woningen	3.602	4.412	810	4.291	*
OZB niet-woningen	1.131	408	-723		*
Gemeentefonds	23.754	23.827	73	24.886	
Dividend	12	14	2	9	
Renteresultaat	-78	150	228		**
Totaal algemene dekkingsmiddelen	28.422	28.812	390	29.186	

Toelichting:

* In de boekingen van 2016 is geen onderscheid gemaakt tussen woningen en niet-woningen.

** Door een volledig andere inrichting van de administratie is het niet mogelijk om op eenvoudige wijze het bedrag voor 2016 te herleiden.

1. OZB-opbrengsten

De totale OZB-opbrengsten over 2017 zijn € 27.000 hoger dan bij de begroting geraamd. De opbrengsten 2017 zijn aanzienlijk hoger dan die van 2016 door met name de tariefsverhoging van 7,9%. Daarnaast zijn de kosten € 60.000 lager dan begroot. Samen leidend tot het hierboven getoonde voordeel van € 87.000.

2. Gemeentefonds

In de primitieve begroting werd nog een algemene uitkering uit het gemeentefonds geraamd van € 23.484.000. Deze was gebaseerd op de Meicirculaire 2016. Deze raming is gewijzigd n.a.v. de Septembercirculaire 2016, de Decembecirculaire 2016 én de Meicirculaire 2017. Over deze wijzigingen is de raad geïnformeerd via de raadsberichten, Voorjaarsnota en Najaarsnota. Uiteindelijk is over 2017 € 109.000 meer ontvangen door mutaties in de Septembercirculaire 2017. Deze mutaties zijn niet meer verwerkt in de begroting. Daarnaast hebben er nog een aantal verrekeningen plaatsgevonden over de jaren 2015 en 2016. Per saldo diende er over deze jaren € 32.000 verrekend (=terugbetaald) te worden. Per saldo is er in 2017 dus € 77.000 meer ontvangen dan geraamd.

3. Dividend

Ons aandelenpakket in Bank Nederlandse Gemeenten N.V. leidt tot jaarlijkse dividendontvangsten.

4. Renteresultaat

We berekenen de rente die we betalen aan de banken door aan onze taakvelden en grondexploitaties. Het verschil tussen de doorbelaste rente en de betaalde rente is het renteresultaat. Dit wordt nader toegelicht in paragraaf 7.5 Financiering.

Relevant beleidskader

- Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- Gemeentewet;
- Financiële verordening;
- Controleverordening;
- Wet Financiering Decentrale Overheden;
- Treasurystatuut;
- Kadernotitie rechtmatigheid;
- Kadernota weerstandsvermogen en schuldpositie.

Financiën

Taakvelden (Bedragen x € 1.000)		A Begroting na wijziging 2017	B Realisatie 2017	A - B Verschil begr/real
012	Mutaties reserves	2.106	-72	2.178
050	Treasury	65	-165	230
061	OZB woningen	-3.602	-4.412	810
062	OZB niet-woningen	-1.131	-408	-723
070	Alg.uitkering en overige uitkeringen	-23.754	-23.827	73
080	Overige baten en lasten	40	10	30
10	Overzicht Algemene Dekkingsmiddelen/Vpb/Onvoorzien	-26.276	-28.874	2.599

012 Mutaties reserves

Dit voordeel van € 2.178.000 wordt veroorzaakt door het feit dat er geen toevoeging aan de bestemmingsreserve Nieuw Raadhuis is gedaan, terwijl die wel begroot was. De begrote toevoeging had betrekking op de winst op de grondexploitatie Haderaplein. Die winst zal pas in een later boekjaar (naar verwachting uiterlijk in 2019) gerealiseerd worden en dan worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve. Het nadeel van het niet realiseren van de winst op de grondexploitatie komt naar voren bij taakveld 820 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen) onder programma VHROSV. Per saldo is er dus geen effect op het totaalsaldo van de resultatenrekening.

050 Treasury

Het voordeel van € 230.000 is ontstaan doordat er meer rente op grondexploitaties is geactiveerd dan begroot (incidenteel voordeel € 186.000) en door een lager dan begrote rente op nieuwe leningen en kasgeld (voordeel € 93.000, waarvan € 36.000 structureel). Overige verschillen hebben geleid tot een incidenteel nadeel van per saldo € 49.000.

061/062 OZB

De OZB-opbrengsten zijn € 27.000 meer dan geraamd. Daarnaast zijn de overige lasten door met name lagere ICT- en waarderingskosten € 60.000 lager uitgevallen.

070 Alg. Uitkering en overige uitkeringen

De Algemene uitkering 2017 is € 109.000 hoger dan geraamd. Daarnaast hebben er nog een aantal verrekeningen plaatsgevonden over de jaren 2015 en 2016. Per saldo diende er over deze jaren € 32.000 verrekend (=terugbetaald) te worden. Per saldo is er in 2017 dus € 77.000 meer ontvangen dan geraamd.

080 Overige baten en lasten

Bij het opstellen van de begroting is een post voor onvoorziene uitgaven opgenomen van € 40.000. Hiervan is gedurende het jaar € 10.000 ingezet. Derhalve een voordeel van € 30.000.

7 Paragrafen

7.1 Verbonden partijen

Inleiding

Een gemeente kan in principe zelf bepalen hoe een bepaalde taak wordt uitgevoerd. De gemeente kan er bijvoorbeeld voor kiezen de uitvoering zelf ter hand te nemen of de uitvoering te regelen (via een gemeenschappelijke regeling) met een aantal regiogemeenten gezamenlijk. Kernvragen blijven steeds of de doelstellingen van het uitvoerende orgaan nog steeds corresponderen met die van de gemeente en of de doelstellingen van de gemeente gerealiseerd worden.

Vanwege de bestuurlijke, beleidsmatige en/of financiële belangen en mogelijke risico's is het gewenst dat in de begroting aandacht wordt besteed aan rechtspersonen, waarmee de gemeente een band heeft.

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) (artikel 1) geeft als (enge) definitie: "een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft". Een financieel belang is een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat, onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Dit betekent dan ook dat, wanneer een verbonden partij failliet mocht gaan, de deelnemers in deze verbonden partij, dus ook de gemeente Haren, voor extra kosten zullen komen te staan. Uit bovenstaande blijkt dus ook dat bij leningen en garantstellingen geen sprake is van een verbonden partij: de gemeente houdt juridisch verhaal als de partij failliet gaat. Ook bij exploitatiesubsidies is geen sprake van een verbonden partij: het gaat om overdrachten (subsidiën).

Bestuurlijk belang is zeggenschap, hetzij op basis van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht. Er is sprake van een verbonden partij als de wethouder, het raadslid of de ambtenaar van de gemeente namens de gemeente in het bestuur van de partij plaatsneemt, of namens de gemeente stemt. Bij alleen een benoemingsrecht of een voordrachtsrecht - de gemeente mag een bestuurder of commissaris in de organisatie benoemen of voordragen - is strikt genomen geen sprake van een verbonden partij. Gemeenten maken vaak van een dergelijk recht gebruik om ervoor te zorgen dat kwalitatief goede bestuurders in het bestuur van de partij terechtkomen.

In deze paragraaf is het begrip verbonden partijen echter wat ruimer opgevat dan in het BBV. Daarom zijn bijvoorbeeld ook de belangrijkste organisaties die geen rechtspersoonlijkheid hebben, opgenomen. Maar eveneens zijn opgenomen stichtingen waarin de gemeente een benoemingsrecht heeft en die zij ook een subsidie geeft, grote organisaties waar de gemeente of een bestuurder levert en of zich garant stelt etc. De reden voor deze "brede" invulling van de paragraaf verbonden partijen is de behoefte aan overzicht. De belangrijkste partijen aan wie de gemeente zich bestuurlijk en/of financieel verbonden heeft komen nu op één plek in de begroting en rekening bij elkaar.

Gemeenschappelijke regeling

In deze paragraaf is per gemeenschappelijke regeling een tabel ingevuld. De reden hiervoor is dat landelijk (BBV), maar ook in Haren, meer inzicht wordt verlangd in de verbonden partijen waardoor het inzicht en de 'grip' vergroot kan worden. Voor de financiële gegevens is gebruik gemaakt van de jaarrekeningen 2017 en de begrotingen 2018 van de diverse instellingen.

Naam	Gemeenschappelijke regeling Eems Dollard Regio (EDR)
Vestigingsplaats	Bad Nieuweschans
Doel (het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt)	De Eems Dollard Regio is de noordelijkste Europese grensregio langs de Nederlands-Duitse grens. Het is uitgegroeid tot een Nederlands-Duits ontmoetingscentrum waar grensoverschrijdende bijeenkomsten, activiteiten en projecten plaatsvinden of op weg gebracht worden, onder andere op het gebied van ruimtelijke ordening, infrastructuur, bevordering van de regionale economie en cultuur.
Bijdrage aan programma	
Deelnemende partijen	De EDR telt ongeveer 100 leden. Het gaat daarbij om publiekrechtelijke lichamen uit de provincies Drenthe, Groningen en Fryslân, alsmede uit Ostfriesland, het Emsland, de regio Cloppenburg en aangrenzende gebieden.
Harense bestuurder(s)	Algemeen bestuur: burgemeester Van Veen
Omvang van het eigen vermogen begin 2017	Geen gegevens beschikbaar
Omvang van het eigen vermogen eind 2017	Geen gegevens beschikbaar
Omvang van het vreemd vermogen begin 2017	Geen gegevens beschikbaar
Omvang van het vreemd vermogen eind 2017	Geen gegevens beschikbaar
Omvang van het financiële resultaat in 2017	Geen gegevens beschikbaar
Inhoudelijke ontwikkeling	Geen gegevens beschikbaar

Naam	Gemeenschappelijke regeling Publieke Gezondheid & Zorg Groningen (PG&Z)
Vestigingsplaats	Groningen
Doel (het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt)	Samenwerking rond publieke gezondheid en zorg alsmede inkoop jeugdhulp. Deze regeling voert activiteiten uit op grond van de Wet Publieke Gezondheid (zoals jeugdgezondheidszorg 0-19 jr, infectieziektenbestrijding, OGGz, milieugezondheidszorg, reizigersadviesing, geneeskundige hulp bij ongevallen en rampen) en de inkoop jeugdhulp. De GR PG&Z heeft twee uitvoeringsorganisaties onder zich: de GGD Groningen en de RIGG.
Bijdrage aan programma	Volksgezondheid en Milieu
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de provincie Groningen
Harense bestuurder(s)	Algemeen bestuur: wethouder Verbeek

Omvang van het eigen vermogen begin 2017	€ 2.502.000
Omvang van het eigen vermogen eind 2017	€ 2.852.000
Omvang van het vreemd vermogen begin 2017	€ 24.426.000
Omvang van het vreemd vermogen eind 2017	€ 11.344.000
Omvang van het financiële resultaat in 2017	€ 369.000
Inhoudelijke ontwikkeling	De GR PG&Z bestaat sinds 2014 (met de splitsing van de publieke gezondheid en de veiligheidsregio). Hier zijn ondergebracht de programma's Lokaal Gerichte Zorg en Jeugd (LGZ&J), Specialistische Zorg en Veiligheid (SZ&V), GGD Algemeen en de GHOR. Met ingang van 2015 is ook de inkoop van de jeugdhulp namens de 23 Groninger gemeenten aan deze GR opgedragen. Daarmee zijn er vanaf 2015 twee uitvoeringsorganisaties bij de GR ondergebracht, de GGD en de RIGG. Met name rond de Jeugdzorg (inkoop en solidariteit) zijn er ontwikkelingen geweest in 2017. In 2017 is veel meer Jeugdzorg ingekocht dan waarvoor budget was. Dit heeft tot tekorten bij veel gemeente geleid. Gewerkt wordt aan een implementatieplan om deze tekorten terug te dringen. De RIGG zal tijdelijk meer capaciteit inzetten op goede monitoring. Ten aanzien van de GGD wordt jaarlijks een dienstverleningsovereenkomst gesloten tussen de gemeente Haren en de GGD. De gemeente Haren naast het wettelijk verplichte pakket niet meer af dan het preventieve programma Moeders Informeren Moeders (MiM). Daarnaast is in 2017 een discussie geweest over de Governance-structuur van de GGD, wat geleid heeft tot een Lysias-Rapportage. Besluitvorming hierover volgt in 2018.

Naam	Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio
Vestigingsplaats	Groningen
Doel (het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt)	Visie en ondersteuning bieden aan inwoners en inwonersorganisaties op het gebied van meer burgerverantwoordelijkheid in het veiligheidsdomein.
Aandeel begin 2017(belang Haren)	€ 976.844
Aandeel eind 2017 (belang Haren)	€ 976.844
Omvang van het eigen vermogen begin 2017	€ 5.628
Omvang van het eigen vermogen eind 2017	€ 4.765
Omvang van het vreemd vermogen begin 2017	€ 17.193

Omvang van het vreemd vermogen eind 2017	€ 17.445
Omvang van het financiële resultaat in 2017	€ 2.290
Inhoudelijke ontwikkeling	Op landelijk niveau zijn er ontwikkelingen op het gebied van digitale-, technologische-, demografische-, en sociale transformaties. Ook de nieuwe omgevingswet werpt haar schaduw vooruit en vraagt om een kwartiermaker bij de Veiligheidsregio. Daarnaast leidt de komende Europese privacywet, de Algemene Verordening Gegevensbescherming, tot een privacy officer en heeft invloed op de manier van werken bij de Veiligheidsregio. Verder geven landelijke onderzoeken naar de gevaren van het vak van brandweercollaga's aanleiding tot aanpassing van het programma 'schoon werken'. Tenslotte is er een beweging tot centralisatie en verantwoording merkbaar, zowel binnen het Veiligheidsberaad (LMO, IM/ICT) als binnen de kolommen.

Naam	Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Groningen
Vestigingsplaats	Veendam
Doel (het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt)	De Omgevingsdienst Groningen voert VTH-taken uit op het gebied van de fysieke leefomgeving, in opdracht van de gemeenten en de provincie. Doel is effectiever samenwerken aan toezicht en handhaving door een bundeling van taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Voor de gemeente Haren geldt dat producten en diensten uit het verplichte 'basistakenpakket' is neergelegd bij de Omgevingsdienst Groningen.
Bijdrage aan programma	Volksgezondheid en Milieu
Deelnemende partijen	Alle Groninger gemeenten en de provincie
Harense bestuurder(s)	Algemeen bestuur: burgemeester Van Veen
% aandeel begin 2017(belang Haren)	0,34%
% aandeel eind 2017 (belang Haren)	0,34%
Omvang van het eigen vermogen begin 2017	€ 2.558.000
Omvang van het eigen vermogen eind 2017	€ 1.690.000
Omvang van het vreemd vermogen begin 2017	€ 4.317.000
Omvang van het vreemd vermogen eind 2017	€ 3.830.000
Omvang van het financiële resultaat in 2017	-/- € 300.000
Inhoudelijke ontwikkeling	Alle opdrachten zijn in 2017 afgerond en teruggekoppeld. De extra opdrachten via maatwerkcontract (strippenkaart) wordt gefactureerd op basis van daadwerkelijk gemaakte uren. Ook deze vallen binnen de begroting 2017.

Naam	Gemeenschappelijke regeling voor het Meerschop Paterswolde
Vestigingsplaats	Haren
Doel (het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt)	Samenwerking voor het beheer van het Paterswoldsemeer, het Hoornsemeer, de Hoornseplas en de omliggende recreatie- en natuurgebieden. Het openbaar belang betreft de behartiging van de belangen van recreatie, landschapsverzorging en natuurbescherming in het gebied.
Deelnemende partijen	De gemeente Groningen participeert samen met de gemeente Haren en Tynaarlo in deze gemeenschappelijke regeling.
Harense bestuurder(s)	Algemeen bestuur: raadsleden Fenijn en Schuiling Dagelijks bestuur: wethouder Stiekema
Belang Haren begin 2017	€ 96.530
Omvang van het eigen vermogen begin 2017	€ 685.051
Omvang van het eigen vermogen eind 2017	€ 694.325
Omvang van het vreemd vermogen begin 2017	€ 1.407.308
Omvang van het vreemd vermogen eind 2017	€ 1.361.526
Omvang van het financiële resultaat in 2017	€ 0
Inhoudelijke ontwikkeling	Er hebben zich gedurende het begrotingsjaar 2017 geen substantiële veranderingen voorgedaan.

Naam	Gemeenschappelijke regeling Afvalbeheer Regio Centraal Groningen (ARCG)
Vestigingsplaats	Groningen
Doel (het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt)	ARCG is een gemeenschappelijke regeling, gericht op een zo efficiënt mogelijke afzet van huishoudelijk afval, waarbij het milieurendement niet uit het oog wordt verloren.
Bijdrage aan programma	ARCG is een gemeenschappelijke regeling, gericht op een zo efficiënt mogelijke afzet van huishoudelijk afval, waarbij het milieurendement niet uit het oog wordt verloren.
Deelnemende partijen	De gemeenten Bedum, Groningen, Grootegast, Haren, Leek, Marum, Ten Boer en Zuidhorn.
Omvang van het eigen vermogen begin 2017	- Algemene reserve € 350.000 - Reserve groot onderhoud € 269.000 - Reserve herstructurering € 400.000
Omvang van het vreemd vermogen eind 2017	€ 1.019.000
Omvang van het financiële resultaat in 2017	€ 0
Inhoudelijke ontwikkeling	De volgende zaken regelen we via de ARCG: Storten huishoudelijke afvalstromen, gebruik chemokar, gebruik chemisch afval depot, gebruik afval brengstation en een bijdrage in het vereveningsfonds. Als gemeente Haren profiteren we van de massa van de GR, bijv. bij de afzet van oud papier, kunststoffen e.d.

Deelnemingen

Vanuit het oogpunt van het behartigen van het publieke belang is de gemeente Haren ook in het bezit van de aandelen in enkele vennootschappen (deelnemingen).

Naam	Dilgt Hemmen Essen B.V.
Vestigingsplaats	Haren
Doel (het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt)	Voor de ontwikkeling van woningbouw in Haren Noord werken wij samen met twee bedrijven. Hiertoe zijn de rechtspersonen GEM Haren Noord C.V. en GEM Haren noord Beheer B.V. opgericht. Via onze deelneming Dilgt Hemmen Essen B.V. oefenen wij invloed uit op het ondernemingsbeleid van GEM Haren Noord Beheer B.V. GEM Haren Noord Beheer B.V. is de beherend vennoot van GEM Haren Noord C.V., de entiteit waarbinnen zich de grondexploitatie Haren Noord bevindt.
Bijdrage aan programma	8 VHROSV
Deelnemende partijen	Gemeente Haren
Harense bestuurder(s)	Statutair directeur: wethouder Verbeek
% aandeel begin 2017(belang Haren)	100%
% aandeel eind 2017 (belang Haren)	100%
Omvang van het eigen vermogen begin 2017	€ 18.000
Omvang van het eigen vermogen eind 2017	€ 18.000
Omvang van het vreemd vermogen begin 2017	€ 0
Omvang van het vreemd vermogen eind 2017	€ 0
Omvang van het financiële resultaat in 2017	€ 0
Inhoudelijke ontwikkeling	In 2017 is het bebouwen van deelgebied 5/6 vervolgd.

Naam	Stichting Commanditair Kapitaal Haren Noord
Vestigingsplaats	Haren
Doel (het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt)	Voor de ontwikkeling van woningbouw in Haren Noord werken wij samen met twee bedrijven. Hiertoe zijn de rechtspersonen GEM Haren Noord C.V. en GEM Haren Noord Beheer B.V. opgericht. Via onze verbonden partij Stichting Commanditair Kapitaal Haren Noord treden wij op als commandiet in GEM Haren Noord C.V., de entiteit waarbinnen zich de grondexploitatie Haren Noord bevindt.
Bijdrage aan programma	8 VHROSV
Deelnemende partijen	Gemeente Haren
Harense bestuurder(s)	Statutair bestuurder: afdelingsmanager Vermeulen
% aandeel begin 2017(belang Haren)	100%
% aandeel eind 2017 (belang Haren)	100%

Omvang van het eigen vermogen begin 2017	€ 49.000
Omvang van het eigen vermogen eind 2017	€ 49.000
Omvang van het vreemd vermogen begin 2017	€ 0
Omvang van het vreemd vermogen eind 2017	€ 0
Omvang van het financiële resultaat in 2017	€ 0
Inhoudelijke ontwikkeling	In 2017 is het bebouwen van deelgebied 5/6 vervolgd.

Naam	Bank Nederlandse Gemeenten N.V. (BNG)
Vestigingsplaats	Den Haag
Doel (het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt)	Het leveren van bancaire diensten aan overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang.
Bijdrage aan programma	Overzicht algemene dekkingsmiddelen
Deelnemende partijen	Het Rijk, gemeenten, elf provincies en een hoogheemraadschap.
Harense bestuurder(s)	Geen
% aandeel begin 2017(belang Haren)	0,016%
% aandeel eind 2017 (belang Haren)	0,016%
Omvang van het eigen vermogen begin 2017	€ 4,5 miljard
Omvang van het eigen vermogen eind 2017	€ 5,0 miljard
Omvang van het vreemd vermogen begin 2017	€ 149,5 miljard
Omvang van het vreemd vermogen eind 2017	€ 135,1 miljard
Omvang van het financiële resultaat in 2017	€ 393 miljoen netto winst
Inhoudelijke ontwikkeling	Zie het persbericht over de Jaarcijfers 2017 van BNG, te vinden via de volgende link: https://www.bngbank.nl/Pages/Over%20BNG%20Bank/Duurzame-initiatieven%2c-hogere-winst-en-dividend.aspx

Naam	N.V. Waterbedrijf Groningen
Vestigingsplaats	Groningen
Doel (het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt)	Levering van drinkwater aan ruim 260.000 woningen en bedrijven in de provincie Groningen en Eelde-Paterswolde
Bijdrage aan programma	7 Volksgezondheid en milieu
Deelnemende partijen	De provincie Groningen en de gemeenten in de provincie Groningen
Harense bestuurder(s)	Geen

% aandeel begin 2017(belang Haren)	2,8%
% aandeel eind 2017 (belang Haren)	2,8%
Omvang van het eigen vermogen begin 2017	€ 67,6 miljoen (per 01-01-2016)
Omvang van het eigen vermogen eind 2017	€ 71,4 miljoen (per 31-12-2016)
Omvang van het vreemd vermogen begin 2017	€ 99,4 miljoen (per 01-01-2016)
Omvang van het vreemd vermogen eind 2017	€ 110,7 miljoen (per 31-12-2016)
Omvang van het financiële resultaat in 2017	€ 3,8 miljoen netto winst (2016)
Inhoudelijke ontwikkeling	Zie het jaarverslag 2016 van het Waterbedrijf Groningen, te bereiken via de volgende link: https://jaarverslagwbg.sites.kirra.nl/

Overige samenwerkingsvormen

Naam	Regio Groningen - Assen
Doel (het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt)	Uitgangspunt van Regio Groningen-Assen is het bundelen van wonen, werken en mobiliteit. Door zuinig en duurzaam om te gaan met de ruimte blijven de kwaliteiten van het gebied in stand. Bundelen is bovendien gunstig voor het functioneren van hoogwaardige voorzieningen, die draagvlak nodig hebben om in de benen te blijven. Ook voor het beheersen van de verkeersstromen en voor het in stand houden en versterken van het landelijk gebied is het verstandig te bundelen. De Regiovisie is een ruimtelijke ontwikkelingsvisie voor de lange termijn, waarbij de provincies en gemeenten over hun bestuurlijke grenzen heen kijken en samenwerken om kansen te creëren voor goede ontwikkelingen in het regiogebied. Kansen op goed werk, goed onderwijs, goede voorzieningen en op een goed betaalbare woning in een uitstekende woonomgeving. Het uitgangspunt van de regiovisie is dat de steden niet zonder de omliggende regio kunnen, maar de omliggende regio ook niet zonder de steden.
Deelnemende partijen	Gemeenten Assen, Bedum, Groningen, Haren, Midden-Groningen, Leek, Noordenveld, Ten Boer, Tynaarlo, Winsum en Zuidhorn. Provincies Drenthe en Groningen
Belang gemeente eind 2017	€ 77.599 (jaarlijkse bijdrage Haren)
Omvang van het eigen vermogen begin 2017	€ 16.915.765
Omvang van het eigen vermogen eind 2017	€ 13.811.560 (Regiofonds)
Omvang van het vreemd vermogen begin 2017	€ 7.744.318
Omvang van het vreemd vermogen eind 2017	€ 2.310.656
Omvang van het financiële resultaat in 2017	Resultaat totaal :€ 323.050 (Toename Regiofonds in 2017) Resultaat o.b.v deelname Haren (1,2%): € 3.877
Inhoudelijke ontwikkeling	Regio Groningen-Assen werkt aan drie speerpunten: het economisch kerngebied verder ontwikkelen, de interne samenhang verbeteren/ bereikbaarheid en de kwaliteit van stad en land behouden en versterken. Meer informatie over het samenwerkingsverband, zie www.regiogroningenassen.nl .

7.2 Subsidies

Inleiding

Onderstaande instellingen zijn geen verbonden partijen, maar zijn wel belangrijk voor de behartiging van een bepaald publiek belang. Op basis van het relatieve belang van de stichting voor de gemeentelijke taakuitvoering is een selectie gemaakt. Immers er zijn zeer veel stichtingen die via een subsidierelatie of anderszins maatschappelijke taken voor de gemeente uitvoeren. Deze allemaal te noemen zou niet in de lijn van het doel van deze paragraaf liggen. Voor een totaaloverzicht van alle subsidies verwijzen wij u naar de gemeentelijke website.

De bedragen over 2017 zijn gebaseerd op de subsidiebeschikkingen. De subsidie over 2017 wordt in de periode juni-juli 2018 vastgesteld.

Naam	Doel (= het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt)	Wat heeft de stichting gedaan en wat is daarmee bereikt?	Financiële bijdrage van Haren over 2017	
			Begroting	Realisatie
Stichting Torion	Torion heeft een brede welzijnstaak. De algemene opdracht aan Torion is het uitvoeren van welzijnstaken voor de kwetsbare burgers die een afstand hebben tot participatie en welbevinden.	Torion heeft in 2017 zich gericht op het versterken van de civil society door o.a. het ondersteunen van vrijwilligers(organisaties), mantelzorgers en jongeren/straatwerk. Daarnaast dragen zij bij aan het adequater helpen van inwoners via clientondersteuning, coaching, buurtbemiddeling, maatjes- en mentorenproject, school 's cool en het participeren in vele netwerken in het sociaal domein	€ 669.440	€ 648.291
Stichting Baasis	Wij hebben het openbaar onderwijs met ingang van 2009 verzelfstandigd in Stichting Openbaar Onderwijs Baasis. Baasis werkt voor de gemeentes Haren en Tynaarlo.	De subsidie aan Baasis betreft de vakleerkrachten gymnastiek. Met ingang van 2018 vervalt deze subsidie	€ 190.000	€ 180.887

Naam	Doel (= het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt)	Wat heeft de stichting gedaan en wat is daarmee bereikt?	Financiële bijdrage van Haren over 2017	
			Begroting	Realisatie
Basisondersteuning	De lokale basiszorg is een algemene voorziening die ondersteuning biedt aan inwoners die dat nodig hebben. Het gaat hierbij om lichte en tijdelijke ondersteuning op verschillende terrein, van opvoeden tot het omgaan met verlies, van ondersteuning bij de financiële administratie tot relatieproblemen.	De basiszorg wordt geleverd door zelfstandig gevestigde hulpverleners, Torion en Veilig Thuis Groningen (opvolging meldingen huislijk geweld). Met name de toename van ondersteuning op administratief/financieel gebied is opvallend. Maandelijks is er een netwerkbijeenkomst met de basisondersteuners, CJG, de POH'ers, verwijzers en het toegangsteam.	€104.375	€ 94.008 (nb. betreft de gecontracteerde basisondersteuners)
Centrum Jeugd & Gezin (CJG)	Het CJG Haren is een samenwerkingsverband van GGD Groningen, Stichting Torion en gemeente Haren. Het CJG is de thuisbasis voor de jeugdgezondheidszorg 0 - 19, ontwikkelt een groot aantal collectieve voorzieningen op het gebied van opvoeden en opgroeien en heeft een schakel met het Toegangsteam	Het CJG heeft cursussen en bijeenkomsten georganiseerd gericht op ouders en opvoeders. Het CJG heeft een professionele coördinator voor 20 uur per week en werkt met geschoolde en ervaren vrijwilligsters op het gebied van opvoeden en opgroeien. Het consultatiebureau maakt ook deel uit van het CJG	€ 98.216	€ 98.369
Stichting Biblionet Groningen /Bibliotheek Haren	In de Bibliotheek Haren kunnen alle inwoners terecht voor lezen, luisteren en kijken, boeken en andere informatiedragers, kennis en cultuur. De bibliotheek is onderdeel van het netwerk van Biblionet Groningen. De Bibliotheek Haren is een actieve partner in het Harense culturele netwerk.	De bibliotheek heeft in 2017 ingezet op de ontwikkeling van een breder aanbod. Dit zal in 2018 worden gerealiseerd. De bezuiniging op de bibliotheek (minder m2) is uitgesteld en is onderdeel van het visietraject op het Clockhuys	€533.222	€ 533.322

Naam	Doel (= het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt)	Wat heeft de stichting gedaan en wat is daarmee bereikt?	Financiële bijdrage van Haren over 2017	
			Begroting	Realisatie
Dorpsfonds/ Ondernemend Haren	Het dorpsfonds en Ondernemend Haren ontvangen een jaarlijkse subsidie om de centrumfunctie van Haren en het ondernemersklimaat te versterken. De activiteiten van het dorpsfonds betreffen onder andere marketing, het organiseren van evenementen en het optreden als gesprekspartner bij de verdere ontwikkeling van de centrumvisie .	Het dorpsfonds heeft verschillende activiteiten op economisch, cultureel en sportief gebied georganiseerd. In 2017 heeft het dorpsfonds geïnvesteerd vrije wifi (rondje Haren) en bloembakken in het centrum	€ 138.000	€ 138.000
Stichting Exploitatie Zwembad Scharlakenhof	Wij verstrekken een jaarlijkse exploitatiesubsidie aan zwembad Scharlakenhof.	Het zwembad Scharlakenhof organiseert naast zwemlessen, tal van activiteiten voor jong en oud. In de organisatie van het zwembad zijn vele vrijwilligers actief.	€ 141.407	€ 141.407

7.3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Op 30 januari 2012 heeft u het beleid ten aanzien van weerstandsvermogen en schuldpositie vastgesteld. Op basis van de gangbare definitie van het weerstandsvermogen, te weten 'het vermogen van de gemeente om risico's op te kunnen vangen teneinde zijn taken te kunnen voortzetten', heeft u een doel vastgelegd met betrekking tot het kengetal Ratio Weerstandsvermogen. De Ratio Weerstandsvermogen is het quotiënt van de som van de gekwantificeerde risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit en dient minimaal 1 te zijn, met andere woorden: de weerstandscapaciteit dient voldoende te zijn om de gekwantificeerde risico's volledig af te dekken. In deze paragraaf zal eerst een overzicht worden gegeven van de actuele ontwikkelingen. Daarna inventariseren wij de risico's, waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen incidentele en structurele risico's. Vervolgens kwantificeren wij deze risico's, waarna wij de weerstandscapaciteit zullen inventariseren. Door het vergelijken van gekwantificeerde risico's en weerstandscapaciteit kunnen wij beoordelen of de weerstandscapaciteit voldoende is.

Een onderdeel van deze paragraaf dat sinds de Begroting 2016 is opgenomen, wordt gevormd door de financiële kengetallen en de beoordeling daarvan die verplicht dienen te worden opgenomen op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Op het moment van schrijven van deze paragraaf was er nog geen besluit genomen door de Eerste Kamer over de voorgestelde herindeling met Groningen en Ten Boer. We zijn daarom nog uitgegaan van een blijvend zelfstandige gemeente Haren.

Actuele ontwikkelingen

Deze paragraaf is een geactualiseerde versie van de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing uit de Begroting 2018. Sinds het vaststellen van die begroting hebben zich de volgende ontwikkelingen voorgedaan met betrekking tot de risico's:

Garanties en leningen (excl. Haren Noord en excl. zwembad)

Als gevolg van aflossingen is het risico iets gedaald.

Lening zwembad

In verband met de opschorting van de subsidie in verband met het niet voldoen aan een subsidievoorwaarde (leveren jaarrekening met accountantsverklaring) kunnen de aflossing en rente op de verstrekte lening niet worden verrekend met de subsidie. Aangezien de in rekening gebrachte aflossings- en rentebedragen ook niet door betaling zijn voldaan, is er een betalingsachterstand ontstaan. Het risico op oninbaarheid is daardoor toegenomen.

Actualisatie grondexploitaties

Als onderdeel van de jaarlijkse actualisatie van de grondexploitaties zijn ook de risicoanalyses van de grondexploitaties up to date gebracht. Hieruit blijkt dat de risico's voor Nesciopark en Stationsgebied zijn toegenomen en dat de risico's voor Haderaplein tot € 0 zijn teruggebracht. Weliswaar is er een risico in verband met de ontbindende voorwaarden voor de grondverkoop binnen Haderaplein, maar de kans dat het risico zich voordoet schatten we in op afgerond 0 % (zie beschrijving van systematiek onder het kopje **Kwantificering risico's** hieronder).

De actualisering van de risico's heeft geleid tot de volgende cijfermatige aanpassingen in de tabel berekening benodigd weerstandsvermogen:

Risico	Aanpassing benodigde weerstandscapaciteit	Bedrag aanpassing (x € 1.000)
Afname garanties en leningen (excl. Haren Noord en excl. zwembad)	Verlaging	-5
Toename risico lening zwembad	Verhoging	80
Actualisatie grondexploitatie Nesciopark	Verhoging	55
Actualisatie grondexploitatie Haderaplein	Verlaging	-246
Actualisatie grondexploitatie Stationsgebied	Verhoging	169
Totaal	Verhoging	53

Risico's

Hieronder bij Incidentele risico's en Structurele risico's worden alle risico's uitgebreid inhoudelijk toegelicht.

Incidentele risico's

Stichting Baasis

In artikel 23, lid 4 van de grondwet is vastgelegd dat in elke gemeente van overheidswege voldoende algemeen vormend lager onderwijs moet worden gegeven in een genoegzaam aantal scholen. Een gezonde financiële positie van Stichting Baasis is een belangrijke voorwaarde voor het in stand kunnen houden van de openbare scholen. In het verleden zijn er financiële problemen geweest die middels bezuinigingen en binnen de reservepositie van de stichting konden worden opgelost. Voor het (rest)risico nemen wij een PM-post op.

Garanties en leningen aan derden (exclusief Haren Noord en exclusief zwembad)

De gemeente heeft een aantal geldleningen gegarandeerd. In totaal staat de gemeente garant voor afgerond € 2,5 miljoen. Als deze leningen niet kunnen worden afgelost kan de geldgever de gemeente aanspreken. Van het genoemde bedrag van € 2,5 miljoen heeft afgerond € 2,3 miljoen betrekking op hypothecaire leningen. Dit betreft de gemeentelijke personeelshypotheekportefeuille die op 9 juni 2006 is verkocht. In het kader van deze verkoop is een gemeentegarantie afgegeven op de restantbedragen van de betreffende leningen. Door verkoop van woningen en uit dienst treden van personeel daalt deze garantie snel. Bij verkoop van de portefeuille bedroeg het garantiebedrag nog € 4,3 miljoen.

De gemeente loopt voorts risico met betrekking tot de aflossing van uitstaande geldleningen. Per 31 december 2017 ging het om een bedrag van afgerond € 0,9 miljoen.

Lening zwembad

Er is een lening van € 0,7 miljoen verstrekt aan de stichting die zwembad Scharlakenhof exploiteert. Dit heeft geleid tot een risico dat voor het eerst in de paragraaf Weerstandsvermogen in de Jaarstukken 2012 is verwerkt. De restant-hoofdsom van de lening bedroeg per 31 december 2017 € 482.000. Wij becijferen de benodigde weerstandscapaciteit in verband met het niet terugbetalen van de lening nu op afgerond € 326.000.

Haren Noord

Voor de ontwikkeling van Haren Noord hebben wij tezamen met een tweetal bedrijven de Gemeenschappelijke Exploitatiemaatschappij (GEM) Haren Noord C.V. opgericht. Dit om een optimale bedrijfsvoering en een zuivere risicoverdeling met de marktpartijen bij de ontwikkeling van

Haren Noord mogelijk te maken. GEM Haren Noord C.V. wordt bestuurd door GEM Haren Noord Beheer B.V. waarin dezelfde partijen deelnemen als in de C.V.

Om de aansprakelijkheid van de gemeente met betrekking tot de bedrijfsvoering zoveel mogelijk uit te sluiten nemen wij indirect deel in GEM Haren Noord C.V. en GEM Haren Noord Beheer B.V., respectievelijk via de juridische entiteiten Stichting Commanditair Kapitaal Haren Noord en Dilgt Hemmen Essen B.V. De totale kapitaalstorting door de gemeente in de diverse rechtspersonen bedraagt € 67.000. Het totale risico bij een faillissement van GEM Haren Noord C.V. is echter veel hoger in verband met de gemeentegarantie op de lening die door GEM Haren Noord C.V. is aangetrokken.

De gemeente heeft in het kader van de financiering van de woningbouw in Haren Noord een garantie van € 22 miljoen afgegeven op een lening die is aangetrokken door de Gemeenschappelijke Exploitatiemaatschappij (GEM) Haren Noord Beheer C.V. Dit bedrag is voor de helft afgedekt door contra-garanties van de moederbedrijven van de in GEM Haren Noord C.V. deelnemende marktpartijen. De huidige garantie loopt tot en met 31 december 2017. U heeft op 19 juni 2017 besloten tot de verlenging van de financieringsconstructie door het toekennen van een gemeentegarantie voor de periode 2018 tot en met 2020 met een kredietlimiet van € 6 miljoen, onder de voorwaarde van het verkrijgen van contra-garanties van € 3 miljoen. Dit is dus een aanzienlijke verlaging van de kredietlimiet en daarmee van het risico, die het gevolg is van de voorspoedige ontwikkeling van de woningbouw in Haren Noord.

Het resterende risico is verminderd middels diverse maatregelen in de bedrijfsvoering (zoals de wijze van fasering van de ontwikkeling van het gebied en de 'grond-routing'). Voor de financieringsconstructie met gemeentegarantie is gekozen vanwege de substantiële rentevoordelen, waarvan de gemeente via het resultaat op de grondexploitatie mee profiteert. Om te zorgen dat er bij deze constructie geen sprake is van staatssteun, betaalt de CV gedurende de looptijd van de garantie een borgstellingsprovisie aan de gemeente.

De gronden in deelgebied 1 van Haren Noord zijn nog niet economisch geleverd aan GEM Haren Noord C.V. en staan nog bij de gemeente op de balans (onder de grondexploitaties). Hiertegenover staan de voorschotten die van de GEM zijn ontvangen in verband met de toekomstige levering van deze gronden. Deze voorschotten staan op de balans van de gemeente gerubriceerd onder de overlopende passiva. De voorschotten zijn door de GEM betaald vanuit de afgesloten leningen (waarop door de gemeente en marktpartijen (contra-) garanties zijn afgegeven). Als alles fout gaat bij de GEM, zou dit er in het uiterste geval toe kunnen leiden dat de gemeente de voorschotten moet terugbetalen aan de GEM. In dat geval zou de gemeente de gronden wel zelf kunnen ontwikkelen, de gronden zijn dan immers nog in het bezit van de gemeente. Het uiteindelijke risico is dus een renterisico voor de gemeente die de winstmogelijkheden van de grondexploitatie (deels) zal kunnen doen verdampen.

Met betrekking tot GEM Haren Noord zijn er niet alleen risico's, maar ook winsten en kansen. Los van de jaarlijkse betalingen van circa € 0,5 miljoen (te vermeerderen met de indexering) die vanaf bouwbegin tien jaar lang door de GEM aan de gemeente gedaan zullen worden voor het zogeheten Fonds Bovenwijks en die in de jaarrekening/begroting zijn opgenomen vanaf 2010 (voor de gemeente zijn dit vrij besteedbare gelden) en los van de betaling door de GEM van de kosten van de sportverplaatsing zijn dit:

- De boekwinst van in totaal circa € 3,9 miljoen op de inbreng van gemeentelijke gronden in GEM Haren Noord. Bij het nemen van een besluit van de aandeelhouders van de GEM tot het bouwrijp maken van een deelgebied vindt de economische overdracht van het betreffende deelgebied door

de gemeente aan de GEM plaats en kan een evenredig deel van de boekwinst worden genomen. De eerste boekwinst is in 2010 gerealiseerd, een bedrag van € 1.122.000. Dit bedrag is verantwoord in het overzicht van baten en lasten 2010 en heeft betrekking op de overdracht van het economisch eigendom van deelgebied 3. Het tweede deel van de boekwinst, een bedrag van € 2.221.000 in verband met de economische overdracht van de deelgebieden 5 en 6, is in 2014 genomen. Het laatste deel van de boekwinst, te weten een bedrag van € 514.000, zal naar verwachting in 2019 worden gerealiseerd.

- In de door de aandeelhouders van GEM Haren Noord vastgestelde herziene grondexploitatie 2018 is sprake van een winst van circa € 4,43 miljoen (dit is nog exclusief de tussentijdse winstuitkeringen over de boekjaren 2015 en 2016). Een eventueel gerealiseerde winst zal aan de aandeelhouders worden uitgekeerd. Over de boekjaren 2015 en 2016 is sprake van tussentijdse winstuitkeringen. De gemeente heeft in verband daarmee met betrekking tot boekjaar 2015 € 412.000 ontvangen met betrekking tot het boekjaar 2016 een winstuitkering van € 499.000 (verwerkt in het overzicht van baten en lasten over 2017).

Lagere opbrengst te verkopen vastgoed

Op de balans per 31 december 2017 staat onder de Voorraden de boekwaarde opgenomen van het te verkopen vastgoed. Het betreft enkele woningen. Het risico bestaat dat de gerealiseerde opbrengst lager zal zijn dan de boekwaarde. We gaan daarbij uit van een maximaal risico van 20% van de boekwaarde met een kans van 25%.

Stationsgebied

Uit de actualisatie van de grondexploitaties per 1 januari 2018 blijkt dat er voor de grondexploitatie Stationsgebied sprake is van 8 belangrijke risico's die leiden tot een totaal maximaal risico van € 5.462.000. Vermenigvuldigd met een per risico verschillende kans leidt dit tot een benodigde weerstandscapaciteit van € 787.000 (voor aftrek van de correctiefactor van 10% vanwege het zich niet tegelijkertijd voordoen van alle risico's).

Project Meerweg

Het deel dat onder de regie van de gemeente wordt uitgevoerd, is voor wat betreft de aanleg van de publieke infrastructuur in 2015 afgerond. De voor de gemeente resterende risico's houden vooral verband met de verkoop van gronden aan particuliere ontwikkelaars. Naar analogie van het risico *Lagere opbrengst te verkopen vastgoed* becijferen wij het maximaal risico op 20% van de boekwaarde bij een kans van 25%.

Milieu

Er is sprake van een aantal bekende bodemverontreinigingen waarvoor nog geen sanering is voorzien en waarbij de kosten van een eventuele sanering en het gemeentelijk aandeel daarin onbekend zijn. Daarnaast is het mogelijk dat verontreinigingen aan het licht komen die nu nog onbekend zijn. In een aantal oudere gebouwen is asbest aanwezig met de daaraan verbonden risico's.

Nieuwe wettelijke eisen

Al dan niet als gevolg van tragische gebeurtenissen is de wet- en regelgeving aangescherpt op diverse terreinen zoals Arbo, brandveiligheid en legionellapreventie. Dat dit op deze en andere terreinen ook in de toekomst zal gebeuren staat buiten kijf. Dit kan leiden tot onverwachte financiële nadelen.

Toenemende uitkeringslasten in verband met economische situatie

De uitkeringslasten, met name in het kader van de Wet Werk en Bijstand en andere uitkeringsregelingen, kunnen hoger uitvallen dan voorzien. Een deel van deze lasten moet door de gemeente worden gedragen. Dit is een risico dat met name aan de conjunctuur gerelateerd is.

Leges omgevingsvergunning

Een lager dan verwachte bouwsom leidt tot lager dan verwachte leges. Op korte termijn kunnen de kosten niet evenredig verlaagd worden. Dit leidt tot een negatief resultaat op omgevingsvergunningen.

In het kader van de nieuwe Omgevingswet zal het nodige veranderen aan de mogelijkheden om leges te heffen. Wat de financiële consequenties daarvan zijn, is op dit moment nog niet duidelijk.

Structurele risico's

Schadeclaims inwoners

Inwoners kunnen onze gemeente aansprakelijk stellen voor door hen geleden schade. Hoewel wij voor dit soort schadeclaims een verzekering hebben afgesloten, bestaat de kans dat de verzekering een claim niet dekt. Om schadeclaims te voorkomen voeren wij het onderhoud aan bijvoorbeeld wegen en speelvoorzieningen planmatig uit. Ook documenteren wij dit zo goed mogelijk.

Planschades

Landelijk is het claimen van planschade een verschijnsel dat de laatste jaren steeds vaker voorkomt. Dit geldt ook voor Haren. Ook in de (nabije) toekomst is in verband met de toenemende bouwactiviteiten een verdere toename van het aantal planschadeverzoeken te verwachten. Hiervoor proberen wij dekking te vinden bij de veroorzakers, dat wil zeggen binnen de betreffende grondexploitaties.

Gemeenschappelijke regelingen

De gemeente neemt deel aan een aantal gemeenschappelijke regelingen. Bij een aantal regelingen is sprake van een rechtspersoonlijkheid bezittend lichaam. Samen met de andere deelnemende gemeenten dragen wij het risico in de exploitatie van deze instellingen. Sommige van de gemeenschappelijke regelingen zijn, financieel gezien, gevoelig voor gewijzigde externe omstandigheden, zoals bijvoorbeeld aangescherpte milieuwetgeving (ARCG) of een combinatie van verslechterde economische omstandigheden en wijzigingen in de wetgeving. Voor met name de Veiligheidsregio Groningen is sprake van opwaartse druk op de bijdragen. In de paragraaf Verbonden partijen staan meer details vermeld over gemeenschappelijke regelingen en andere verbonden partijen.

Decentralisaties in het Sociaal Domein

Voor het bepalen van ons financiële risico hebben wij gekozen voor de volgende benadering. Volgens het CPB heeft het Rijk op de gedecentraliseerde budgetten een bedrag oplopend tot circa € 2,0 miljard op jaarbasis gekort. Dit is wat de gemeenten in totaal in een tijdsbestek van circa 5 jaar vanaf de invoering in 2015 moeten bezuinigen op de gedecentraliseerde taken om geen schade voor de begroting op te lopen.

Stel dat het om diverse redenen, bijvoorbeeld onvoldoende sturingsmogelijkheden op de uitgaven of ongunstige uitkomsten van aanbestedingen, niet lukt om deze bezuiniging in te vullen, dan is ons maximaal risico circa 1/1.000 deel van de landelijke bezuiniging van € 2,0 miljard, oftewel € 2.000.000. Het gaat hier om een structureel bedrag. De kans dat dit zich in volle omvang voordoet stellen wij op 10%. Volgens onze systematiek vloeit daar een benodigd weerstandsvermogen uit voort van € 2.000.000 (maximaal risico) x 2 (de factor voor structurele risico's) x 10% (de kans) x 90% (deze

factor corrigeert voor de waarschijnlijkheid dat niet alle in de paragraaf Weerstandsvermogen genoemde risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen) = € 360.000.

Zoals blijkt uit hoofdstuk 12 Toelichting op het overzicht van baten en lasten in de Jaarstukken 2016 zijn we voor het programma Sociaal Domein in 2016 ruimschoots binnen onze begroting gebleven. Ondanks het dalende budget is het ook in 2017 gelukt om voor het programma Sociaal Domein als geheel binnen het budget te blijven. Zie het overzicht van baten en lasten in hoofdstuk 11 van deze Jaarstukken 2017. Het risico heeft zich dus ook in 2017 nog niet voorgedaan, tot nu toe is de uitkomst juist gunstiger dan verwacht. Of dit ook in de jaren vanaf 2018 zo blijft is nog onzeker: voor wat betreft het onderdeel jeugdzorg dat via de RIGG loopt was er in 2017 sprake van een groot tekort, waaraan ook Haren een bijdrage heeft moeten leveren. Het is nog onvoldoende duidelijk in hoeverre het gaat om structurele tekorten. Daarnaast daalt het budget dat wij in de komende jaren voor het programma Sociaal Domein in onze begroting hebben opgenomen.

Rentekosten

In de begroting zijn prognoses gehanteerd voor de rentepercentages. Een stijging van het renteniveau boven de door ons aangehouden prognoses voor lang en kort geld moet als risico niet worden uitgesloten.

Gemeentelijk belastinggebied

Wat de gevolgen van eventuele wijzigingen in het gemeentelijk belastinggebied voor onze gemeente zullen zijn is nog niet te voorspellen.

Macronorm OZB

In verband met de afschaffing van de maximering van (het stijgingspercentage van) de OZB per 1 januari 2008 is door het Rijk een zogenaamde macronorm ingevoerd. De afgeschafte maximering had betrekking op iedere individuele gemeente en de macronorm heeft betrekking op de maximale procentuele stijging van de OZB-opbrengsten van alle gemeenten samen. Het Rijk behoudt zich het recht voor om in te grijpen als de werkelijke stijging boven de macronorm komt te liggen, bijvoorbeeld via een verlaging van de algemene uitkering.

Nu hebben wij wel invloed op onze eigen tariefstelling, maar uiteraard niet op de tariefstelling van andere gemeenten. Mochten andere gemeenten hun tarieven te hoog opschroeven, dan kan dat dus (via de algemene uitkering) een negatieve invloed hebben op onze exploitatie.

Landelijke en regionale initiatieven

In landelijk en regionaal verband zijn wij betrokken bij ontwikkelingen die op termijn ook geld kunnen gaan kosten.

Werkgeversrisico's

Als werkgever loopt de gemeente de gebruikelijke werkgeversrisico's. Zo kunnen een sterk oplopend ziekteverzuim en/of uitstroom naar de WIA leiden tot grote financiële consequenties. Daarnaast zijn wij eigen risicodragers met betrekking tot de kosten van de WW-/wachtgeldregelingen voor ambtenaren en bestuurders.

Naast de risico's op grond van de bestaande regelingen, is er het risico van kosten die voortvloeien uit wijzigingen in de wet- en regelgeving. Een ander werkgeversrisico is een (verdere) stijging van (het werkgeversdeel) van de pensioenpremies als gevolg van tegenvallende beleggingsresultaten van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds.

Investerings

In het verleden is een groot aantal voorzieningen gerealiseerd waarvan de investeringskosten werden gedekt ten laste van reserves dan wel subsidies. Ook is een onbekend aantal activa zonder boekwaarde (alle activa van voor 1984 zijn in een voorgaande collegeperiode afgeboekt ten laste van de reserves ter verlagings van de kapitaallasten), waarvoor op termijn vervanging onontkoombaar is. Iedere vervanging van dergelijke activa leidt dus tot een toename van de kapitaallasten.

Controles Belastingdienst

Periodiek worden door de Belastingdienst controles uitgevoerd met betrekking tot de btw en de loonheffing. De laatste controle is in 2008 geweest met betrekking tot de btw (btw-compensatiefonds en ondernemers-btw) over het jaar 2003. Hier is een naheffing uit voortgevloeid die is geëxtrapoleerd naar de jaren tot en met 2007. Alhoewel de administratieve uitvoering is verbeterd kunnen in de toekomst ook voor de jaren vanaf 2008 nadelen ontstaan. In 2013 is door de Belastingdienst een controle uitgevoerd op de juiste toepassing van de loonheffing.

Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven

Met ingang van 1 januari 2016 zijn overheden voor de fiscale ondernemingsactiviteiten belastingplichtig geworden voor de vennootschapsbelasting op grond van de 'Wet modernisering vennootschapsbelasting overheidsondernemingen'. In de wet is geregeld dat gemeenten integraal onder de wet Vpb vallen, waarbij een aantal uitzonderingen is gedefinieerd. Deze wet heeft tot gevolg dat over de fiscale winst van alle belaste ondernemingsactiviteiten samen maximaal 25% vennootschapsbelasting moet worden afgedragen.

Wij schatten in dat de invoering van de Vpb voor de gemeente Haren vooral van invloed zal zijn op de grondexploitaties en onze deelneming in Haren Noord. De financiële effecten kunnen groot zijn.

Het risico voor het belastingjaar 2016 is berekend op € 200.000. Wij gaan uit van een structureel risico en vermenigvuldigen het risicobedrag daarom met een factor 2. Wij schatten de kans dat het risico zich voordoet in op 75%. Daarmee komen wij uit op een benodigde weerstandscapaciteit voor dit risico van € 270.000 ($= € 200.000 \times 2 \times 75\% \times 90\%$).

De interpretatie van de wetgeving door de Belastingdienst is nog steeds in ontwikkeling. Dat is de reden dat de Belastingdienst uitstel voor de vpb aangifte voor 2016 heeft verleend tot 1 oktober 2018. Op dit moment worden met ondersteuning van onze fiscaal adviseur de laatste cijfermatige exercities uitgevoerd, ter voorbereiding op de aangiftes voor 2016 en 2017. Uit deze laatste voorbereidingen blijkt dat het opgenomen risicobedrag voldoende is.

Niet halen bezuinigingen

In het kader van het opstellen van de stresstest die in 2016 is uitgevoerd in het kader van Beterr Haren is geadviseerd om bij de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit rekening te houden met het niet halen van bezuinigingen. Dat advies hebben wij opgevolgd.

Kwantificering risico's

In onderstaande tabel geven wij aan wat naar onze inschatting de maximale risicobedragen zijn van de hiervoor genoemde risico's. Daarnaast geven wij aan wat de kans is dat het risico zich voordoet (10%, 25%, 50%, 75% of 90%). Om het benodigde weerstandsvermogen te berekenen vermenigvuldigen wij beide grootheden met elkaar. In het geval van structurele risico's vermenigvuldigen wij de uitkomst met een factor 2. De op die manier berekende bedragen tellen wij bij elkaar op en het totaal vermenigvuldigen wij met 90%. Die 90% is een correctie vanwege het feit dat niet alle risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen. De door ons gebruikte methode is een

gangbare methode in gemeenteland en wordt onder andere toegepast door buurgemeente Groningen.

(bedragen x € 1.000)

Risico	Maximaal bedrag	Waarvan incidenteel	Waarvan structureel (x factor 2)	Kans	Max. bedrag x kans PM
Stichting Baasis					
Garanties en leningen (excl. Haren Noord en excl. zwembad)	3.335	3.335		10%	334
Lening zwembad	482	482		75%	362
Haren Noord	3.000	3.000		10%	300
Nesciopark	2.128	2.128		Div.	373
Haderaplein	0	0		Div.	0
Stationsgebied	5.462	5.462		Div.	787
Lagere opbrengst te verkopen vastgoed	35	35		25%	9
Project Meerweg	87	87		25%	22
Milieu	1.000	1.000		50%	500
Nieuwe wettelijke eisen	500	500		25%	125
Schadeclaims inwoners	100		200	25%	50
Planschades	100		200	50%	100
Gemeenschappelijke regelingen	500		1.000	10%	100
Decentralisatie Rijkstaken	2.000		4.000	10%	400
Rentekosten	100		200	50%	100
Gemeentelijk belastinggebied en macronorm	200		400	10%	40
Hogere uitkeringslasten in verband met economie	150	150		50%	75
Lagere leges omgevingsvergunning in verband met economie	400	400		50%	200
Landelijke en regionale initiatieven	300		600	25%	150
Werkgeversrisico's	250		500	50%	250
Investerings	100		200	25%	50
Controles Belastingdienst	50		100	50%	50
Vpb voor overheidsbedrijven	200		400	75%	300
Afschaffing Sportbesluit BTW incidenteel	150	150		90%	135
Afschaffing Sportbesluit BTW structureel	50		100	90%	90
Niet halen bezuinigingen	500		1.000	10%	100
Subtotaal	20.697	16.247	8.900		5.001
Correctie 10%					-500
Benodigd weerstandsvermogen					4.501

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit is het geheel van middelen en mogelijkheden waarover onze gemeente beschikt om niet-begrote kosten te dekken. Daarbij is het van belang onderscheid te maken tussen eenmalige en structurele tegenvallers. Incidentele tegenvallers kunnen worden opgevangen door een onttrekking aan de Algemene Reserve (de bestemmingsreserves hebben al een specifiek bestedingsdoel), terwijl structurele tegenvallers kunnen worden opgevangen door het benutten van een deel van de zogenaamde onbenutte belastingcapaciteit.

De onbenutte belastingcapaciteit is gedefinieerd als het bedrag dat wij in redelijkheid nog aan extra inkomsten (belastingen en heffingen) kunnen genereren voor het geval zich tegenvallers voordoen. Het is een structurele variabele: je kunt het elk jaar weer vragen. Volgens de meest gangbare berekeningsmethode wordt de onbenutte belastingcapaciteit berekend door het verschil te nemen tussen de totale opbrengst van OZB, rioolrecht en afvalstoffenheffing op basis van de artikel 12-normen en de totale opbrengst van OZB, rioolrecht en afvalstoffenheffing op basis van de eigen tarieven. Aangezien onze eigen tarieven voor rioolrecht en afvalstoffenheffing overeenkomen met de artikel 12-norm van 100% kostendekkendheid, is er alleen bij de OZB sprake van onbenutte belastingcapaciteit. Het OZB-normtarief 2018 is 0,1952% van de WOZ-waarde. Dit is een op basis van de WOZ-waarden gewogen gemiddeld tarief van de drie soorten OZB: OZB eigenaren woningen, OZB eigenaren niet-woningen en OZB gebruikers niet-woningen. Het Harense gewogen gemiddelde tarief in 2018 ligt hier ruim onder. Voor de drie verschillende soorten OZB leidt dit tot een onbenutte belastingcapaciteit van € 521.000.

De Algemene Reserve bedraagt per 31 december 2018 naar verwachting € 9.114.000 (dit is inclusief de toevoeging van het voor 2017 geraamde voordelige saldo van € 1.758.000 en inclusief het in de Begroting 2018 voor 2018 geraamde voordelige saldo van € 2.445.000). Onze totale weerstandscapaciteit, oftewel het totaal van de Algemene Reserve en de onbenutte belastingcapaciteit komt daarmee per 31 december 2018 naar verwachting uit op € 9.635.000.

Beoordeling

Beoordeling weerstandsvermogen

Onze weerstandscapaciteit ligt op 31 december 2018 met circa € 9,6 miljoen naar verwachting hoger dan de benodigde weerstandscapaciteit van circa € 4,5 miljoen. De ratio weerstandsvermogen komt daarmee uit op 2,14.

Kansen

Naast risico's zijn er ook kansen. Het betreft mogelijke, vooral incidentele meevallers, die vooral betrekking hebben op de verkoop van vastgoed en op de grondexploitaties. Voor al deze mogelijke meevallers geldt dat wij ze pas zullen ramen in de begroting als ze zeker zijn. Uitgangspunt van het financieel beleid is dat deze incidentele meevallers na realisatie aan de Algemene Reserve worden toegevoegd. Hieronder geven wij een opsomming.

Kansen verkoop vastgoed, grondexploitaties en overige

- Kinderopvanglocaties. Door de verkoop ontstaat er een besparing in de structurele exploitatie van € 85.000 per jaar.
- Verkoop Oude Groninger Buitenschool. Winnaar prijsvraag is bekend, maar verkoop moet gefinaliseerd worden. Boekwinst zal beperkt zijn.
- Verkoop Oude Rieshoek in Noordlaren.
- Afstoten 't Nije Cruys of 't Clockhuys. Mede afhankelijk van vast te stellen beleid CKC/'t Clockhuys.

- Grond locatie oude Sint Nicolaasschool. In principe verkocht, maar afronding ruimtelijke procedure is ontbindende voorwaarde. Is kansrijk met een hoge boekwinst.
- Locatie "Theda Mansholtschool" aan de Beatrixlaan (deel van de oude locatie van het Zernike College dat niet bebouwd zal worden ten behoeve van de nieuwe Sint Nicolaasschool). De ontwikkeling van kavels ten behoeve van woningbouw kan grote boekwinst opleveren.
- Boekwinst op inbreng grond deelgebied 1 Haren Noord € 514.000, gepland in 2019.
- In de door de aandeelhouders van GEM Haren Noord vastgestelde herziene grondexploitatie 2018 is sprake van een winst van circa € 4,43 miljoen (dit is nog exclusief de tussentijdse winstuitkeringen over de boekjaren 2015 en 2016). Een eventueel gerealiseerde winst zal aan de aandeelhouders worden uitgekeerd, waarvan 50% aan de gemeente.
- BTW-voordeel Zernike College. Als we gelijk krijgen in het beroep en/of hoger beroep, dan zal er sprake zijn van een voordeel van circa € 1,1 miljoen. Dit komt in mindering op de investering en leidt daarmee tot een structureel lagere kapitaallast. Het kan nog circa 2 jaar duren voordat hier duidelijkheid over ontstaat.

Verplichte financiële kengetallen

Met ingang van de Begroting 2016 dienen de volgende financiële kengetallen en de beoordeling daarvan verplicht in deze paragraaf te worden opgenomen op grond van (een wijziging van) het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV):

Kengetallen:	Verslag Begroting		Verslag
	2016	2017	2017
Netto schuldquote	151,5%	136,0%	132,7%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	148,6%	133,4%	130,2%
Solvabiliteitsratio	14,0%	16,4%	16,7%
Structurele exploitatieruimte	2,7%	3,5%	7,8%
Grondexploitatie	9,2%	7,2%	10,6%
Belastingcapaciteit	116,3%	120,2%	121,2%

Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente een financiële buffer heeft in de vorm van eigen vermogen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de provincie of gemeente. Voor dit kengetal heeft u als doel vastgelegd om te streven naar een minimale solvabiliteit van 20% in 2020 en 30% in 2023. Zoals blijkt uit de in de tabel opgenomen cijfers liggen we goed op schema, omdat de voor 2017 beoogde tussenstap ruimschoots is gehaald. Ook ten opzichte van het voorgaande jaar is sprake van een duidelijke (verdere) verbetering.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze

worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

Grondexploitatie

Gebleken is dat grondexploitaties een forse impact kunnen hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstig) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de woningen kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit drukt de gemiddelde lastendruk voor een meerpersoonshuishouden (optelsom van OZB, rioolrecht en afvalstoffenheffing bij de gemiddelde WOZ-waarde in de gemeente) uit in een percentage van het landelijke gemiddelde in het voorafgaande jaar. De conform plan doorgevoerde forse reële tariefsverhoging van de OZB in 2017 is de hoofdoorzaak voor de stijging van dit kengetal in 2017 ten opzichte van 2016.

Beoordeling financiële positie op basis van de verplichte kengetallen

Voor wat betreft de verplichte kengetallen is er door de provincies in het kader van de taken op het terrein van financieel toezicht een indeling gemaakt die aangeeft of de uitkomst van een kengetal kan worden geclassificeerd als minst risicovol, gemiddeld risicovol of meest risicovol. Die indeling ziet er als volgt uit:

Kengetal		Categorie A	Categorie B	Categorie C
		minst risicovol	gemiddeld risico	meest risicovol
1. Netto schuldquote	a. zonder correctie doorgeleende gelden	<90%	90-130%	>130%
	b. met correctie doorgeleende gelden	<90%	90-130%	>130%
2. Solvabiliteitsratio		>50%	20-50%	<20%
3. Grondexploitatie		<20%	20-35%	>35%
4. Structurele exploitatieruimte		>0%	0%	<0%
5. Belastingcapaciteit		<95%	95-105%	>105%

Haren zit voor wat betreft de netto schuldquote, zonder en met de correctie voor doorgeleende gelden, in 2017 in de categorie meest risicovol. Dit geldt ook voor de solvabiliteitsratio en de belastingcapaciteit. De grondexploitatie en de structurele exploitatieruimte bevinden zich in de categorie minst risicovol.

Onze overall-conclusie is dat we voor wat betreft de versterking van het eigen vermogen op koers zitten, maar dat er voor de terugdringing van de schuldpositie nog werk aan de winkel is. Door de omzetting van de plannen in het kader van Beterr Haren en de daaruit voortvloeiende ombuigingen en positieve begrotingssaldi verwachten wij dat we de solvabiliteitsdoelen zullen realiseren.

De in de Begroting 2018 opgenomen investeringen die voortvloeien uit het Integraal Huisvestingsprogramma Onderwijs 2018-2021 hebben een beperkte invloed op de ontwikkeling van

de solvabiliteit. Wel leiden de extra investeringen ten opzichte van 2017 naar verwachting tot een tijdelijke verslechtering van de netto-schuldquote. Om de netto schuldquote en daarmee de renterisico's zoveel mogelijk te beperken zullen wij, zoals vermeld in de begroting 2018, voor ieder investeringsproject dat in het IHP 2018-2021 is opgenomen, in overleg met het betreffende schoolbestuur onderzoeken welke alternatieve financieringsmogelijkheden er zijn (bijvoorbeeld doordecentralisatie en Huren als Eigenaar).

De omvang van de boekwaarde van de grondexploitaties vormt geen bovenmatig risico en zal naar verwachting verder afnemen. Door de ombuigingen in het kader van Beterr Haren bereiken wij naar verwachting relatief hoge (structurele) begrotingsoverschotten. Dit blijkt ook uit het kengetal structurele ruimte en daarmee scoren we gunstig ten opzichte van het gemiddelde in gemeenteland. De belastingcapaciteit (gemiddelde lastendruk voor meerpersoonshuishoudens) ligt al hoog en zal door de voorgestelde reële tariefsverhogingen (die ook in de begroting 2018 zijn opgenomen) nog verder stijgen. Naast de bezuinigingen is dit één van de noodzakelijke pijlers voor de versterking van de financiële positie.

7.4 Onderhoud kapitaalgoederen

Wat wilden wij bereiken?

In Haren hebben wij de zorg voor onze openbare ruimte. Veel activiteiten, die diverse beleidsterreinen omvatten, vinden daar plaats. Daar hebben wij veel voor geïnvesteerd. De kwaliteit van die investeringen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en de lasten die dat met zich meebrengt.

Het voert te ver om voor al deze zaken in deze jaarstukken in te gaan op wat wij wilden bereiken. In de volgende beleidsnota's is op die vraag ingegaan:

Investerings in	Beleidsnota vastgesteld in	Onderhoud betreft
Riolering	2014	140 km riolering
Wegen	2014	1.054.000 m ² verhardingen
Gebouwen	In 2014 meerjarig onderhoudsplan opgesteld als basis bepaling dotatie Voorziening Onderhoud Gebouwen)	46 gebouwen
Groen	2010 (groenbeheerplan)	96 ha. openbaar groen
Openbare verlichting	2015	4.371 lichtmasten
Water	2012 (baggerplan)	101.500 m ²
Openbare Ruimte (IBOR)	2014	Betreft vaststelling gewenst (beeld)kwaliteitsniveau op "basiskwaliteit"

Wat hebben wij gedaan?

De uit bovenstaande beleidsnota's voortvloeiende jaarprogramma's hebben wij opgevoerd als investering in de investeringsschema's in de betreffende jaren of als geraamde kostenpost in de begroting/meerjarenramingen van de betreffende jaren. In het onderstaande gaan wij in op de vraag welke uitgaven wij activeren en welke uitgaven wij rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening brengen.

Met betrekking tot het onderhoud en de vervanging van kapitaalgoederen hanteren wij de volgende financiële systematiek:

- Riolering.
De kosten van klein onderhoud (zonder meerjarig nut) brengen wij rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening.

Voor wat betreft het groot onderhoud (met meerjarig nut), dit zijn vervangingen van delen van het rioolstelsel, passen wij de zogenaamde componentenmethode toe. Als componenten hebben wij hierbij rioolbuizen en rioolpompen benoemd. Voor de verschillende componenten hanteren wij verschillende afschrijvingstermijnen: voor buizen 50 jaar en voor pompen 15 jaar.

U heeft besloten om met ingang van 2013 een rioolvoorziening te vormen met als doelen het egaliseren van baggerkosten en het omlaag brengen van de kapitaallasten als percentage van de totale rioollasten. Aangezien de gelden niet door elkaar heen voor beide doelen gebruikt mogen worden, hebben wij de voorziening opgesplitst in twee voorzieningen: de Voorziening Riolering ex.

artikel 44 lid 1.c BBV (egaliserende baggerkosten) en de Voorziening Riolerings ex. artikel 44 lid 1.d BBV (spaarvoorziening vervanging riolerings ten behoeve van het terugdringen van de kapitaallasten).

In het kader van de Nota Reserves en Voorzieningen 2013 (onderdeel van de Voorjaarsnota 2013) heeft u besloten om met ingang van 2013 een Bestemmingsreserve Riolen in te stellen. Het resultaat van de rioolexploitatie in enig jaar wordt aan deze reserve toegevoegd of onttrokken. Naar aanleiding van de notitie Riolerings van de commissie BBV van november 2014 hebben wij de Bestemmingsreserve Riolen omgezet in de Voorziening Riolerings ex. artikel 44 lid 2 BBV, een voorziening waaraan de opgehaalde gelden van de rioolheffing die nog niet zijn besteed in verband met uitstel van werkzaamheden, worden gedoteerd.

- **Wegen.** De kosten van klein onderhoud (zonder meerjarig nut) brengen wij rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening. Voor wat betreft de wegen activeren wij vervangingen van (lagen van) wegen, voor zover het gaat om levensduurverlengende werkzaamheden. Wij maken hierbij onderscheid tussen de volgende soorten levensduurverlengende werkzaamheden met bijbehorende afschrijvingstermijnen: slijtlagen 7 jaar, deklagen 14 jaar en rehabilitaties 30 jaar.
- **Gemeentelijke gebouwen.** De kosten van klein onderhoud (zonder meerjarig nut) brengen wij rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening. Voor wat betreft het groot onderhoud (met meerjarig nut), zowel het bouwkundige als het schilderonderhoud, passen wij de voorzieningenmethode toe. De jaarlijkse toevoeging aan de hiervoor in het leven geroepen Voorziening Onderhoud Gebouwen hebben wij als last in de staat van baten en lasten verwerkt. In het jaar waarin het groot onderhoud wordt uitgevoerd brengen wij de betreffende uitgaven ten laste van de voorziening.
- **Openbaar groen.** Wij brengen alle onderhoudskosten van openbaar groen rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening.
- **Openbare verlichting.** Klein onderhoud aan lichtmasten wordt rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening gebracht. Vervanging van armaturen en vervanging van masten worden afgeschreven in respectievelijk 20 en 40 jaar.

Wat heeft het gekost?

Voor zover de kosten van (groot) onderhoud via een voorziening liepen waren de lasten (dotaties) in 2017:

(Bedragen x € 1.000)

Vervanging toplagen kunstgrasvelden	97
Voorziening onderhoud gebouwen	500
Voorziening riolerings ex art 44 lid 1c BBV (Baggeren)	82
Voorziening riolerings ex art 44 lid 1d BBV (spaarvoorziening vervanging riolen)	108

7.5 Financiering

Wat wilden wij bereiken?

Ons beleid op het terrein van de financiering is vastgelegd in het door u in december 2014 vastgestelde Treasurystatuut.

In verband met de vernieuwing van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten zijn er wijzigingen doorgevoerd met betrekking tot de voorgeschreven inhoud van deze paragraaf en met betrekking tot de berekening van de zogeheten omslagrente.

Met de externe wet- en regelgeving, ons financieringsstatuut en ons beleid ten aanzien van de schuldenpositie als basis worden in de financieringsparagraaf van de begroting jaarlijks beargumenteerd doelen geformuleerd ter zake van:

- de calculatorische rentevoet en het voorgenomen saldo renteomslag;
- de voorgenomen aflossingen op lopende langlopende leningen en aantrekkingen van nieuwe langlopende leningen (in termen van de Wet Financiering Decentrale Overheden (Fido): vaste schulden, oftewel leningen met een looptijd van een jaar of langer);
- de voorgenomen limiet voor het aantrekken van kort geld, dat wil zeggen: leningen met een looptijd korter dan een jaar;
- de voorgenomen renterisiconorm;
- de rentepercentages voor de financieringsbehoefte en de rentelasten op de financieringsportefeuille de financieringsbehoefte;
- de schuldkengetallen.

De financieringsactiviteiten komen erop neer dat wij de limiet voor het aantrekken van kort geld (in Fido-termen: de kasgeldlimiet) tot het maximum zullen benutten. Deze kasgeldlimiet is het wettelijke maximum aan leningen met een looptijd korter dan een jaar (waaronder ook begrepen worden debetstanden op bankrekeningen).

Zijn wij tevreden?

Indicator	2015	2016	2017 (begr.)	2017 (real.)
Gemiddelde rente op nieuw opgenomen langlopende leningen	0,77%	2,10%	1,50%	0,995%
Gemiddeld opgenomen kortlopende gelden (in € 1.000)	1.812	3.415	4.200	2.000
Rentepercentage op kortlopende gelden	0,46%	-0,05%	0,90%	-0.00%

- *Gemiddelde rente op nieuw opgenomen langlopende leningen*: ons doel is om het gemiddelde rentepercentage ook op lange termijn zo laag en zo stabiel mogelijk te houden.
- *Gemiddeld opgenomen kortlopende gelden*: de netto-vlottende schuld conform de definitie van de Wet Financiering Decentrale Overheden (Fido) op basis van het gemiddelde van de standen aan het einde van iedere maand.

Wat hebben wij gedaan en wat heeft het gekost?

Calculatorische rentevoet en saldo renteomslag

Het vermogen is geïnvesteerd in onze activa en die dragen op hun beurt weer bij aan onze taakvelden, die in de exploitatiebegroting zijn weergegeven. Via het taakveld treasury rekenen wij de door ons betaalde rente toe aan de taakvelden en grondexploitaties.

Op basis van de veranderingen in de BBV en de notitie Rente (van juli 2016) die de Commissie BBV ter interpretatie van de nieuwe BBV heeft geschreven dient de berekening van de omslagrente op een meer geüniformeerde wijze plaats te vinden. Daarbij heeft de commissie ook de aanbeveling gedaan om geen rente over de reserves meer te berekenen. Dit bevordert de helderheid en transparantie.

In 2017 hanteren wij een calculatorische rente van 2,7% voor het in vaste activa geïnvesteerde vermogen en een calculatorische rente van 2,8% voor het in grondexploitaties geïnvesteerde vermogen. Ook voor het rekeningsjaar 2017 zijn deze percentages gehanteerd. Dit heeft geleid tot onderstaand resultaat op taakveld treasury:

Renteschema

(Bedragen in €)

Externe rentelasten over de korte en lange financiering	2.282.870
Externe rentebaten	<u>-70.911</u>
Saldo rentelasten en rentebaten	2.211.960
 Rente doorberekend aan grondexploitaties	 -93.520
Rentebaat van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0
Rentebaat van doorverstrekte leningen indien specifieke lening is aangetrokken	<u>14.208</u>
Aan taakvelden toe te rekenen rente	-79.312
 Rente over eigen vermogen	 0
Rente over voorzieningen	<u>0</u>
 Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	 2.132.648
 De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	 <u>2.251.791</u>
 Renteresultaat op taakveld Treasury	 -119.143
 Boekwaarde vaste activa per 01-01-2017	 85.552.979
Omslagrentepercentage werkelijk	2,49278%

Drempelbedrag schatkistbankieren

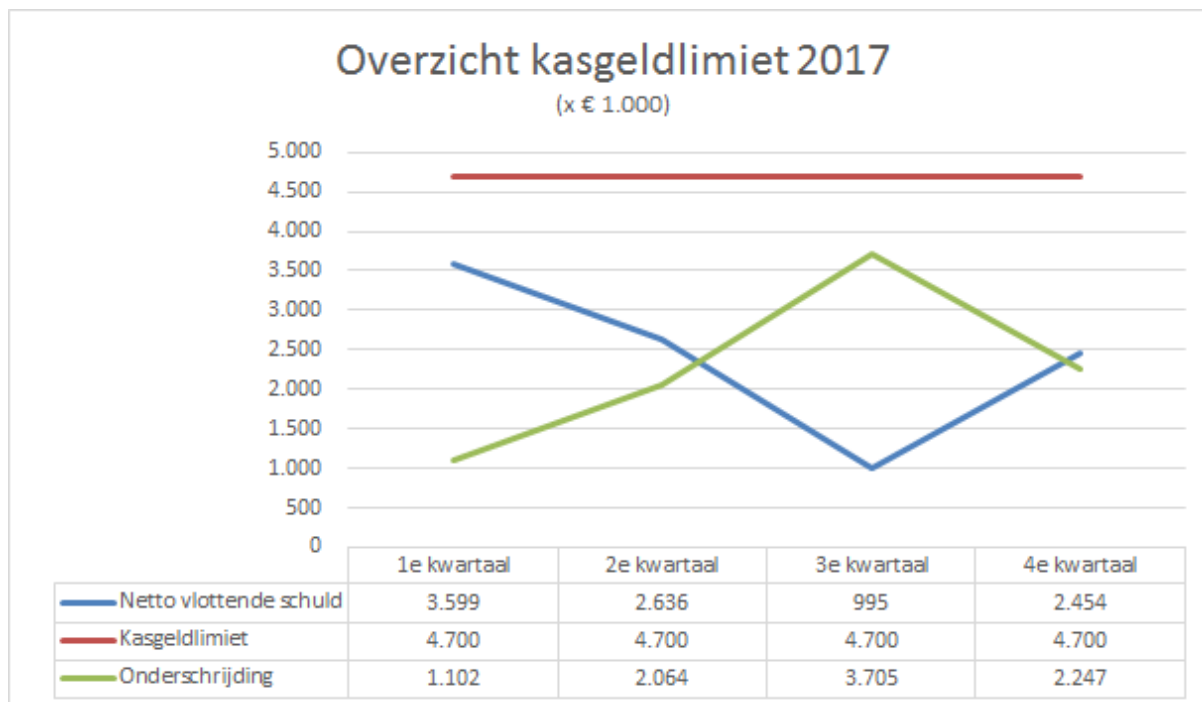
Het drempelbedrag voor schatkistbankieren, dat wil zeggen het bedrag tot welke de liquide middelen niet op de Rekening Courant bij de schatkist hoeven te worden gestald, bedraagt € 415.000. Voor een detail overzicht wordt verwezen naar de toelichting op de balans, onder balanspost uitzettingen.

Renterisico's vlottende schuld (looptijd < 1 jaar)

Voor de beheersing van de renterisico's op de vlottende schuld is een kasgeldlimiet ingesteld. De kasgeldlimiet stelt een grens aan de omvang van de korte schuld waarover de gemeente renterisico mag lopen. Dit houdt in dat kapitaalwerken gefinancierd kunnen worden tot maximaal de kasgeldlimiet, alvorens een vaste geldlening (looptijd > 1 jaar) wordt afgesloten. Als grondslag van de

wettelijk toegestane omvang van de kasgeldlimiet wordt aangehouden de omvang van de jaarbegroting per 1 januari voor het gehele begrotingsjaar.

Berekening kasgeldlimiet	
Begrotingstotaal 2017	55.299.000 euro
Het bij ministeriele regeling vastgestelde rentepercentage	8,5%
Kasgeldlimiet	4.700.000 euro

Per kwartaal moet aan de provincie gerapporteerd worden als de kasgeldlimiet wordt overschreden. Het gaat hier om het gemiddelde van de saldi per de eerste van de maand. De provincie hanteert het uitgangspunt van maximaal twee keer overschrijden. In 2017 hebben wij de kasgeldlimiet niet overschreden.

Renterisico's vaste schuld (looptijd > 1 jaar)

De renterisico's op de vaste schuld worden ingekaderd middels de renterisiconorm. Als lange financiering wordt volgens de Wet Fido aangemerkt, alle financieringsvormen met een rente typische looptijd langer dan 1 jaar. De renterisiconorm houdt in, dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en renteherzieningen niet meer bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. Dit sluit aan bij de berekening van de kasgeldlimiet, want deze limiet is ook gekoppeld aan het begrotingstotaal (zie hiervoor).

Stap	Variabelen renterisico(norm)	Begroot 2017	Werkelijk 2017
1	Renteherzieningen		
2	Aflossingen	<u>4.896.499</u>	<u>4.896.499</u>
3	Renterisico (1+2)	4.896.499	4.896.499
4	Renterisiconorm	<u>11.059.800</u>	<u>11.059.800</u>
5a	Ruimte onder renterisiconorm (4>3)	6.163.301	6.163.301
5b	Overschrijding renterisiconorm (3>4)		
Berekening renterisiconorm			
4a	Begrotingstotaal primaire begroting	55.299.000	55.299.000
4b	Percentage regeling	20%	20%
	Renterisiconorm (van alleen jaar t) (4a * 4b)	11.059.800	11.059.800

De rentepercentages voor de financieringsbehoefte en de rentelasten op de financieringsportefeuille

In de Begroting 2017 gingen wij uit van afdekken van de totale (lange) financieringsbehoefte van € 7,0 miljoen door middel van een 15-jarige lening. Daarbij gingen we uit van een begroot rentepercentage van 1,50 %. De keuze voor deze relatief lange looptijd was ingegeven door de door ons verwachte rentestijging.

Uiteindelijk hebben wij per 08-02-2017 een nieuwe langlopende geldlening van 15 jaar aangetrokken voor in totaal € 4,2 miljoen tegen een rentepercentage van 0,95%.

Schuldenpositie

Voor wat betreft de schuldenpositie en de beoordeling daarvan verwijzen wij naar de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing, omdat daarin, op grond van de wijziging van de BBV in 2015, de verplichte financiële kengetallen (onder andere die met betrekking tot de schuldenpositie) moeten worden opgenomen.

7.6 Bedrijfsvoering

Personeelszaken

Onze belangrijkste productiefactor is ons personeel. Op 31 december 2017 zag de formatie en bezetting er als volgt uit:

Formatie in fte	Bezetting in fte	Vershil formatie en bezetting in fte
155,6 (waarvan 1,3 fte griffie)	139,2	16,4

De formatie is exclusief WSW-ers. Het verschil tussen formatie en de bezetting wordt veroorzaakt door veel medewerkers die vertrokken zijn, hierdoor waren we genoodzaakt om tijdelijk personeel in te huren. In het vervolg van deze paragraaf wordt verder ingegaan op in- en uitstroom van personeel.

Financiële dekking uit personeelskostenbudget

Het werk binnen de gemeentelijke organisatie wordt zoveel mogelijk door ambtelijke medewerkers uitgevoerd. Dit zorgt voor continuïteit en kennisbehoud. Daar staat tegenover dat inhuren van externen soms uit bedrijfseconomisch oogpunt een verstandige keuze is. De personeelsformatie van de gemeente wordt niet volledig bezet met medewerkers in ambtelijke dienst. De onbezette formatieruimte wordt onder andere gebruikt voor externe inhuren voor vervanging bij ziekte, tijdelijke invulling van vacatures of andere afwezigheid. Externen worden ook ingezet bij projecten en dergelijke, omdat slechts tijdelijke financiële dekking aanwezig is voor extra capaciteit bovenop de vastgestelde formatie, of omdat tijdelijk specialistische kennis of tijdelijke deskundigheid nodig is waar we zelf geen expertise voor in huis hebben.

Bij uitvoerende afdelingen waar de hoeveelheid werk aan schommelingen onderhevig is, houden we bewust een flexibele schil van medewerkers aan, zodat de bezetting kan mee ademen met de werklust. Daarnaast zetten we tijdelijk externe arbeidskrachten in als er onzekerheid is over het voortbestaan van het werk. Risico's op het doorlopen van loon- of WW-kosten worden daardoor beperkt gehouden.

De kosten van het personeel en de inhuren (inclusief de griffie, exclusief het college en de raad) in 2017 waren als volgt (bedragen in €):

	Budget	Werkelijk	Saldo
Totaal salaris en inhuren incl. griffie	9.506.000	9.244.000	262.000
Totaal inhuren sociaal domein	205.000	435.000	-230.000
Totaal salaris en inhuren 2017	9.711.000	9.679.000	32.000

Zoals uit bovenstaande tabel blijkt zijn wij ondanks een overschrijding op het inhuurbudget van sociaal domein binnen het totaal van de personeelsbegroting gebleven. Op programmaniveau zijn er echter soms aanzienlijke verschillen als gevolg van de vanuit het BBV verplichte toerekening van de werkelijke salariskosten. Onderdeel van deze opstelling is de geraamde bezuiniging van € 250.000 uit de ombuigingsoperatie 2016 voor het jaar 2017 (en ook de bezuiniging van € 106.000 uit een eerdere ombuigingsoperatie). Deze zijn hiermee dan ook gerealiseerd. Overigens loopt de bezuiniging uit de operatie 2016 nog op naar € 350.000 in 2018 en € 450.000 in 2019 en verder. Het blijft onzeker of deze bezuinigingen gerealiseerd gaan worden.

Arbeidsvoorwaarden

- In 2017 werd overeenstemming bereikt tussen VNG en vakorganisatie over een nieuwe Cao gemeenten die duurt van 1 mei 2017 tot 1 januari 2019. In die periode stijgen de salarissen met 2,5% en de eindejaarsuitkering met 0,75% (wordt 6.75%). Er zijn afspraken gemaakt over harmonisatie van verlofaanspraken, flexibel belonen en een landelijke banenafpraak voor de gemeentelijke sector.
- De 80-90-100 regeling Generatiepact werd verlengd tot 1 januari 2019 om oudere medewerkers te helpen op een goede manier hun pensioen te halen (80% arbeidsduur/90% salarisdoorbetaling/100% pensioenopbouw).
- In 2017 is het Individueel Keuze budget ingevoerd. Medewerkers hebben zo meer vrijheid in het opnemen van hun vakantiegeld, eindejaarsuitkering en levensloop. Ze kunnen hierdoor nu ook digitaal aangeven of zij verlof willen kopen.

In- en Uitstroom

In 2017 werd meer dan gemiddeld afscheid genomen van medewerkers waardoor de personeelskosten hoger uitvielen dan verwacht, maar we zijn wel binnen de personeelsbegroting gebleven. De vacatures worden veelal opgevuld door tijdelijke dienstverbanden of inhuur tot 1 januari 2019.

Er zijn in 2017 maar liefst 25 procedures afgerond op het gebied van werving en selectie. De vacatures deden zich in alle geledingen van de organisatie voor met een accent op het sociaal domein. Ondanks het tijdelijk karakter van de aangeboden functies in verband met de mogelijke herindeling is het tot nu toe gelukt alle vacatures tijdelijk in te vullen.

Organisatieontwikkeling

In 2017 hebben we het organisatie-ontwikkelingstraject verder uitgewerkt, waarin ingestoken is op een aantal thema's, die ongeacht welk scenario zal gaan gelden. Deze thema's zijn vooral gericht op een veranderende omgeving en interne samenwerking en rolverdeling die daarvoor nodig zijn. Voor 2018 hebben we vervolgens een aantal activiteiten benoemd waarop we ons richten.

Opleiding en ontwikkeling

In 2017 is het opleidingsbudget gebruikt voor opleidingswensen die van belang zijn voor de ontwikkeling van de medewerker in zijn huidige functie of inspelen op een reëel toekomstperspectief. Een mogelijke herindeling blijft ook de medewerkers bezighouden. De gemeente heeft aandacht hiervoor en door middel van coaching of andere instrumenten die worden ingezet ondersteunen we medewerkers. Al deze wensen zijn binnen het budget gebleven.

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim over heel 2017 was 7.83%. Over 2016 was dit 5,24%. De reden van dit verhoogde percentage is gelegen in een aantal langdurig zieken. Preventief ziekteverzuim wordt door middel van (vrijwillige) spreekuren bedrijfsarts, bedrijfsmaatschappelijk werk en Arbobeleid ingezet. Ziektebegeleiding vindt plaats onder verantwoordelijkheid van de leidinggevende in samenspraak met de bedrijfsarts en inzet van P&O.

In 2017 ontving geen enkele oud-medewerker een WGA-arbeidsongeschiktheidsuitkering van UWV voor rekening van de gemeente. Eén oud-medewerker ontvangt een IVA-arbeidsongeschiktheidsuitkering van het UWV.

7.7 Grondbeleid en projecten

Wat wilden wij bereiken?

Met ons grondbeleid willen wij een bijdrage leveren aan de gemeentelijke beleidsontwikkeling: realisering van woningbouw, infrastructuur en gemeenschappelijke voorzieningen. Het grondbeleid moet er toe bijdragen dat de beleidsontwikkeling op de door de gemeente gewenste wijze tot stand komt (bijvoorbeeld soort woningbouw).

Hebben wij bereikt wat wij wilden en zijn wij tevreden?

Grondbeleid

September 2015 heeft de gemeenteraad een nieuwe nota grondbeleid voor de komende periode vastgesteld.

Haren Noord (grondexploitatie van GEM Haren Noord C.V.)

In de deelgebieden 5 en 6 zijn inmiddels bijna 240 woningen bewoont. Dit jaar zullen de resterende projectmatige woningen worden aangeboden (ca 30) en de verwachting is dat alle woningen in 2018 verkocht zullen zijn. Een en ander heeft tot gevolg dat de verwachte exploitatietermijn voor deze deelgebieden van 8 jaar naar minder dan 4 jaar zal gaan.

We zijn inmiddels de voorbereidingen gestart voor de ontwikkeling van deelgebied 1 en de verwachting is dat voor de zomer van 2018 het ontwerp bestemmingsplan ter inzage gelegd zal worden.

Nesciopark (eigen grondexploitatie)

De verkoop van de woonwerk kavels en de bedrijfskavels is opgestart. Ondanks het feit dat er een wisselende belangstelling is hebben we nog geen kavels verkocht.

Stationsgebied (eigen grondexploitatie)

Op 24 maart 2017 heeft het college de overeenkomst ondertekend voor de realisatie van een fietstunnel bij het Station. Met de ondertekening is een einde gekomen aan jarenlange voorbereidingen en overleg met ProRail.

Het plan bestaat, naast de bouw van de tunnel, uit de realisatie van twee appartementen complexen aan de Walstroweg door Woonborg, de bouw van 12 appartementen en een commerciële plint naast het bestaande station en de uitgifte van kavels voor wonen en werken. Voor de laatste twee ontwikkelingen is de gemeente in onderhandeling met marktpartijen.

Met de totale ontwikkeling van het plan is een bedrag van ongeveer 12 miljoen euro gemoeid.

Inmiddels heeft ProRail de aanbestedingsprocedure afgerond en zal begin 2018 gestart worden met de bouw van de tunnel. Als alles mee zit zullen de werkzaamheden aan de tunnel maart 2019 zijn afgrond.

Zoals de zaken er nu voor staat kan het project binnen de gemaakte begroting worden uitgevoerd.

Haderaplein (eigen grondexploitatie)

Na sloop van het oude gemeentehuis is gewerkt aan de invulling van het ontstane "gat" op het Raadhuisplein. Er zijn direct na sloop tijdelijk parkeerplaatsen aangelegd maar op voorhand was bekend dat dit niet zo zou blijven.

De gemeenteraad heeft in oktober 2016 de kaders vastgesteld voor de herontwikkeling van het plein. Het is de bedoeling dat er een supermarkt met dag winkels en daarboven woningen worden gerealiseerd.

Voor het opstarten van de ontwikkeling is een programma van eisen geschreven dat inmiddels is vastgesteld. Naast de vaststelling van het programma van eisen heeft het college de Europese Aanbesteding opgestart, doorlopen en gegund.

Ook heeft het ontwerp bestemmingsplan ter inzage gelegen en de verwachting is dat deze begin 2018 door de raad zal worden vastgesteld.

Als alles mee zit zullen we op zijn vroegst in 2019 starten met de bouw.

Wat heeft het gekost?

Het totale (in de jaren vanaf 2018) nog te verwachten resultaat van de grondexploitaties (de eigen grondexploitaties die in exploitatie zijn, te weten Haderaplein, Nesciopark en Stationsgebied) bedraagt € 2.344.000.

Voor de risico's van de grondexploitaties zijn in de grondexploitaties posten onvoorzien opgenomen. Daarnaast hebben wij in paragraaf 7.3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing gekwantificeerd welke reservering in het weerstandsvermogen wij voor de risico's van de grondexploitaties nodig achten. Er is dus geen afzonderlijke reserve om de risico's van de grondexploitaties af te dekken.

7.8 Lokale heffingen

Algemeen

In deze paragraaf gaan wij in op de lokale heffingen. Hieronder verstaan wij het algemene dekkingsmiddel van de OZB, maar ook de afvalstoffenheffing en de rioolheffing, omdat elk huishouden in onze gemeente met deze heffingen in aanraking komt. In tegenstelling tot de OZB ligt er bij zowel de afvalstoffenheffing als de rioolheffing een rechtstreeks verband tussen de dienstverlening door de gemeente en de in rekening gebrachte tarieven. Ons uitgangspunt is namelijk een kostendekkendheid op begrotingsbasis van 100%.

Geraamde en gerealiseerde inkomsten

In het volgende overzicht hebben wij de geraamde en gerealiseerde inkomsten van de OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing vermeld (bedragen x € 1.000):

	2016	2017	2017
	(realisatie)	(begroting)	(realisatie)
OZB	4.291	4.843	4.870
Rioolheffing	2.293	2.496	2.528
Afvalstoffenheffing	1.830	1.681	1.698
Totaal	8.414	9.020	9.096

Gemeentelijke lasten vergeleken

Om de lokale lastendruk van Haren te vergelijken met die in andere gemeenten, maken wij gebruik van gegevens van de stichting COELO. Onderzoeksinstituut COELO, verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, verricht jaarlijks onderzoek naar de gemeentelijke woonlasten in alle gemeenten in Nederland. In het overzicht, ontleend aan de publicatie Digitale atlas lokale lasten 2017, zijn de woonlasten van Haren over 2017 afgezet tegen die van vier andere gemeenten in de buurt. Weergegeven worden de lasten van de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing voor een huishouden van gemiddelde omvang in een woning met gemiddelde waarde (dat wil zeggen de gemiddelde waarde in de betreffende gemeente). De woonlasten zijn de som van die drie.

(Bedragen in euro)	OZB-eigenaar	Afvalstoffenheffing	Rioolheffing	Woonlasten
Haren	426	196	254	876
Groningen	266	328	151	745
Hoogezand-Sappemeer	241	221	181	643
Slochteren	268	237	239	744
Tynaarlo	282	189	166	637
Laagste	241	189	151	637
Hoogste	426	328	254	876
Gemiddelde	297	234	198	728

De gebruikte cijfers van COELO geven een iets vertekend beeld qua lasten. De vergelijking van de lasten gaat uit van een gemiddelde woningwaarde van € 175.000 van de vier omliggende gemeenten terwijl Haren een gemiddelde woningwaarde kent van € 260.000.

Informatie met betrekking tot kostendekkendheid

De gerealiseerde kostendekkendheid van heffingen en leges ontwikkelde zich gedurende de afgelopen jaren als volgt:

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Afvalstoffenheffing	104,5%	104,1%	107,0%	98,8%	103,4%	89,5%
Rioolheffing	99,7%	105,1%	98,7%	102,3%	114,4%	104,3%
Grafrechten	65,2%	77,4%	47,5%	47,0%	66,0%	74,0%
Marktgelden	34,8%	35,9%	41,8%	52,3%	42,8%	70,5%
Leges algemene dienstverlening	70,1%	68,5%	66,3%	49,4%	36,2%	104,7%
Leges omgevingsvergunning	77,4%	76,1%	72,5%	81,5%	79,7%	154,1%
Leges dienstverlening EDR	5,4%	15,4%	14,4%	11,2%	7,5%	7,5%

Kwijtscheldingsbeleid

Op 16 december 2013 is de Verordening kwijtschelding gemeentelijke belastingen vastgesteld. Daarin is geregeld dat de OZB, de rioolheffing en het onderdeel vastrecht van de afvalstoffenheffing kunnen worden kwijtgescholden aan natuurlijke personen met een geringe betalingscapaciteit.

Jaarrekening 2017

8 Balans per 31 december 2017

voor (niet-begrote) resultaatsbestemming
bedragen in duizenden euro's

ACTIVA

	31-12-2017		31-12-2016	
Immateriële vaste activa		13.705		
Bijdragen aan activa van derden	13.705			
Materiële vaste activa		70.530		70.096
Investerings met economisch nut	40.987		41.407	
Investerings met economisch nut met heffingen	16.653		16.661	
Investerings met maatschappelijk nut	12.890		12.028	
Financiële vaste activa		1.388		15.457
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	96		96	
Langlopende leningen u/g	1.292		1.372	
Bijdragen aan activa van derden	0		13.989	
TOTAAL VASTE ACTIVA		85.623		85.553
Voorraden		5.807		4.485
Nog niet in exploitatie genomen gronden	0		0	
Onderhanden werk grondbedrijf	5.619		4.297	
Grond- en hulpstoffen	189		189	
Uitzettingen		1.338		2.932
Vorderingen op openbare lichamen	0		0	
Overige vorderingen	1.127		325	
Rekeningen-courant niet-fin. inst.	211		211	
Rekeningen-courant Rijk	0		2.397	
Overlopende activa		7.444		8.737
Nog te ontv. overheidssubsidies	369		1.092	
Overige overlopende activa	7.075		7.646	
Liquide middelen		291		285
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA		14.881		16.439
BALANSTOTAAL		100.503		101.992

PASSIVA

	31-12-2017		31-12-2016	
Eigen vermogen		16.736		14.395
Algemene reserve	4.851		4.306	
Bestemmingsreserves	9.471		10.088	
Gerealiseerd resultaat volgend uit overzicht baten en lasten	2.413		-0	
Voorzieningen		4.543		5.078
Vaste schulden		67.051		67.747
Onderhandse leningen binnenl. banken	67.043		67.739	
Waarborgsommen	8		7	
TOTAAL VASTE PASSIVA		88.329		87.219
Vlottende schulden		5.452		7.327
Kasgeldleningen overig	0		2.000	
Banksaldi	3.608		3.222	
Overige schulden	1.844		2.106	
Overlopende passiva		6.722		7.446
Nog te besteden subsidies	135		228	
Overige vooruitontvangen bedragen	1.916		1.910	
Nog te betalen verplichtingen	4.671		5.308	
TOTAAL VLOTTENDE PASSIVA		12.174		14.773
BALANSTOTAAL		100.503		101.992

Verstrekte garanties op geldleningen (bruto)

2.524

12.703

Af: ontvangen contra-garanties geldleningen

0

5.068

Garantie Sociale Woningbouw (WSW)

31.549

32.152

Verstrekte garanties (netto)

34.073

39.787

9 Grondslagen voor waardering en resultaatsbepaling

Inleiding

Deze jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) daarvoor geeft.

Waarderingsgrondslagen

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- c.q. vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht, waarbij wordt afgeschreven op het saldo. Er wordt afgeschreven vanaf 1 januari volgend op het jaar van ingebruikneming en wij schrijven af tot € 0. Een uitzondering hierop vormt het kernvastgoed, te weten het raadhuis, 't Clockhuys en de parkeergarage. Hiervoor hanteren wij een restwaarde van 25% van de aanschafwaarde. De afschrijvingstermijn is afhankelijk van de verwachte levensduur. Dat is de tijd dat het actief een bijdrage levert aan de totstandkoming van één of meer producten. Wij schrijven lineair af. Activa met een verkrijgingsprijs van minder dan € 2.500 worden niet geactiveerd.

De afschrijvingstermijnen van de activa variëren (per activaklasse) van 5 tot 50 jaar en zijn vastgelegd in de Financiële verordening gemeente Haren 2014 die door de raad is vastgesteld op 15 december 2014. De gehanteerde afschrijvingstermijnen zijn:

- a. 50 jaar: rioleringen, nieuwbouw woonruimten en bedrijfsgebouwen (excl. brandweerkazernes) en begraafplaatsen;
- b. 40 jaar: renovatie en restauratie woonruimten en bedrijfsgebouwen, brandweerkazernes en bruggen, viaducten en tunnels;
- c. 30 jaar: waterwegen, parkeerterreinen en rehabilitaties van wegen, straten, pleinen, fietspaden en voetpaden, waaronder maatregelen verkeersveiligheid (voor zover het investeringskrediet is geautoriseerd in een begrotingsjaar vanaf 2015);
- d. 25 jaar: lichtmasten;
- e. 20 jaar: renovatie sportvelden en –vloeren, verkeerslichten, vaartuigen, groot onderhoud woonruimten en gebouwen, groot onderhoud wegen (voor zover het investeringskrediet is geautoriseerd in een begrotingsjaar tot en met 2014) en maatregelen verkeersveiligheid (voor zover het investeringskrediet is geautoriseerd in een begrotingsjaar tot en met 2014);
- f. 15 jaar: technische installaties in bedrijfsgebouwen en rioolpompen;
- g. 14 jaar: deklagen van wegen, straten, pleinen, fietspaden en voetpaden;
- h. 10 jaar: veiligheidsvoorzieningen bedrijfsgebouwen, kantoormeubilair, schoolmeubilair, aanleg tijdelijke terreinwerken, noodgebouwen, , personenauto's, bestelauto's, vrachtauto's, containers, materieel gemeentewerken, specifieke machines gemeentewerken (natzoutstrooiers, onkruidborstelmachines e.d.) en speelvoorzieningen;
- i. 7 jaar: slijtlagen van wegen, straten, pleinen, fietspaden en voetpaden;
- j. 5 jaar: aanhangers, normale (veelgebruikte) machines gemeentewerken, muziekinstrumenten, luchtfoto's, verbindingssapparatuur, tijdregistratiesystemen, gereedschappen, automatiseringsapparatuur en software;
- k. niet: gronden en terreinen.

Volledigheidshalve vermelden wij dat op investeringen die vóór 2004 gedaan zijn soms extra is afgeschreven zonder economische noodzaak (ter verlichting van toekomstige lasten). Ook zijn in voorkomende gevallen reserves op dergelijke investeringen afgeboekt.

Investeringen met maatschappelijk nut worden in principe door ons geactiveerd. Wel is door de raad vastgelegd dat geactiveerd (groot) onderhoud moet worden afgeboekt als daar budgettaire ruimte voor is (motie 'Activeren' aangenomen tijdens de behandeling van de Begroting 2003 op 11 november 2002). Door de invoering van het BBV per 1 januari 2004 is afboeken alleen nog mogelijk als het gaat om activa met maatschappelijk nut. Activa met economisch nut mogen alleen nog worden afgeboekt als er sprake is van een duurzame waardevermindering.

Concreet betekent dit dat eventuele budgettaire ruimte voor afboekingen gebruikt zal worden voor het afboeken van wegonderhoud.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden worden gewaardeerd op het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met de afschrijvingen. De verleende bijdragen worden afgeschreven in de periode waarin het betrokken actief van de derde op basis van de door de gemeente gestelde voorwaarden moet bijdragen aan de publieke taak.

Financiële vaste activa

De balanspost Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen heeft betrekking op participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's. Waardering vindt plaats tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de waardering van de aandelen onverwacht structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs zal afwaardering plaatsvinden. Tot dusver is een dergelijke afwaardering niet noodzakelijk gebleken. De actuele waarde ligt ruim boven de verkrijgingsprijs. De langlopende leningen uitstaande gelden en de overige uitzettingen worden door ons gewaardeerd tegen nominale waarde, eventueel verminderd met een voorziening voor oninbaarheid.

Vorraden

De nog niet in exploitatie genomen gronden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, dan wel lagere marktwaarde. Er wordt geen rente bijgeschreven op de boekwaarde van deze voorraden.

Het onderhanden werk van het grondbedrijf wordt gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs, vermeerderd met een renteopslag over het geïnvesteerd vermogen. Hierop worden ontvangsten uit verkoop en bijdragen van derden in mindering gebracht. Indien een deel van de kosten wordt gedekt uit een voorziening of uit een reserve, dan loopt dit altijd via het overzicht van baten en lasten. Als de marktwaarde lager ligt dan de aldus berekende waarde, dan vindt afwaardering plaats tot marktwaarde. In de resultaatbepalingsgrondslagen staat vermeld wanneer winst wordt genomen.

De voorraden grond- en hulpstoffen zijn gewaardeerd tegen hun verkrijgingsprijs.

Uitzettingen

De vorderingen zijn opgenomen tegen hun nominale waarde onder aftrek van eventuele noodzakelijk geachte voorzieningen wegens oninbaarheid.

Eigen vermogen

Reserves worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen, verwachte verliezen of risico's waarvan de omvang redelijkerwijs kan worden ingeschat. Verder worden van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden opgenomen onder de voorzieningen. Uitzondering hierop vormen de van Europese en Nederlandse overheidslichamen verkregen middelen. Deze worden gepresenteerd bij de overlopende passiva. Naast de genoemde categorieën voorzieningen kennen wij nog onderhoudsegalisatievoorzieningen en een spaarvoorziening (voor vervangingsinvesteringen in riolering). Alle voorzieningen zijn opgenomen tegen nominale waarde (er worden dus geen voorzieningen tegen contante waarde opgenomen).

Vaste schulden

Onder vaste schulden worden verstaan de schulden met een oorspronkelijke looptijd van één jaar of langer. De vaste schulden worden gewaardeerd tegen de oorspronkelijke waarde verminderd met de aflossingen.

Overige balansposten

Alle overige balansposten zijn opgenomen tegen hun nominale waarde.

Resultaatbepalingsgrondslagen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen baten en lasten.

Onder baten worden verstaan:

- de vergoedingen van het Rijk voor het functioneren van de gemeentelijke overheid en voor de uitvoering van een aantal specifieke taken;
- de belastingopbrengsten uit de heffing van onder andere de onroerende zaak belasting;
- de geheven leges en retributies voor specifieke overheidstaken die de gemeente uitvoert (onder meer reiniging en burgerzaken);
- het rendement op bezittingen (rente, dividenden, huren en pachten);
- het rendement op geïnvesteerd eigen vermogen;
- de vergoedingen voor specifieke producten en diensten, die de gemeente levert;
- de eventuele batige saldi van de kostenplaatsen en de renteomslag (zie hierna).

Onder lasten worden verstaan:

- de direct aan onze producten toe te rekenen kosten;
- de afschrijvingslasten;
- de lasten van de gemeentelijke organisatie;
- de rentelasten.

De afschrijvingslasten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen voor de immateriële en materiële vaste activa. Wij beginnen met het afschrijven van activa in het jaar volgend op aanschaf, respectievelijk realisatie.

Als gevolg van de wijzigingen in het BBV is m.i.v. het jaar 2017 de toerekening van personele kosten ingrijpend gewijzigd. Personele kosten worden nu zoveel als mogelijk direct toegerekend aan de taakvelden waarvoor werkzaamheden worden uitgevoerd. Daar waar dit niet mogelijk is (denk bijvoorbeeld aan de leidinggevenden of de afdeling Financiën) worden deze kosten verantwoord op het programma Overhead.

De rentelasten worden met een voorcalculatorisch percentage berekend over het geïnvesteerd vermogen in immateriële, respectievelijk materiële vaste activa en de onderhanden werken van het grondbedrijf. Deze gecalculeerde rentelast wordt toegerekend aan de producten waar bovengenoemde activa aan bijdragen, volgens de systematiek die ook geldt voor de afschrijvingen (zie hierboven).

Voor de exploitaties van het grondbedrijf gelden bovengenoemde grondslagen voor resultaatbepaling. De resultaten worden gepresenteerd in het overzicht van baten en lasten. Verliezen (of verliesvoorzieningen) op exploitaties worden genomen wanneer zij voorzienbaar zijn. Winsten worden genomen als de exploitaties, of zelfstandige delen daarvan zijn gerealiseerd. Van dit laatste wordt afgeweken indien er op balansdatum sprake is van een negatieve boekwaarde die de naar verwachting nog te maken kosten overtreft. In dat geval zal het verschil tussen beide grootheden als tussentijdse winst worden genomen in het betreffende boekjaar. Het (verwachte) resultaat op grondexploitaties wordt in de toelichting op de balans en/of paragraaf Grondbeleid nader toegelicht.

Met betrekking tot het bedrag van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds wordt in principe uitgegaan van de op het moment van afsluiting van de boeken laatst bekende, door het Ministerie van BZK verstrekte, specificatie. Hiervan wijken wij af als bij ons bekend is dat de in de specificatie voor de berekening van de uitkering gebruikte Harense volumes nog zullen worden aangepast (wij gaan dan uit van de door onszelf berekende volumes).

Toelichting eigen bijdrage CAK

Gemeente Haren ontvangt overzichten van het CAK met daarop diverse gegevens. Door het ontbreken van persoonsgegevens op deze overzichten is de informatie over de eigen bijdrage ontoereikend voor de gemeente om de juistheid daarvan op persoonsniveau en volledigheid als geheel vast te kunnen stellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK heeft de wetgever in feite bepaald dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdrage geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Gemeente Haren kan hierdoor geen zekerheid geven over de hoogte en omvang van de eigen bijdrage.

10 Toelichting op de balans

VASTE ACTIVA

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa hebben het volgende verloop laten zien in 2017:

(Bedragen x € 1.000)

Activaklasse	A Boekwaar- de per 01-01-2017	B Inves- teringen	C Desinves- teringen	D Afschrij- vingen	E Bijdragen van derden	F Afwaar- deringen	A t.m. F Boekwaar- de per 31-12-2017
Bijdragen in activa van derden	0	13.989	0	-284	0	0	13.705
Totaal immateriële vaste activa	0	13.989	0	-284	0	0	13.705

Tot en met de jaarrekening 2016 zijn de investeringen in bijdragen van derden verantwoord onder de Financiële Vaste Activa. Op grond van gewijzigde regelgeving in het BBV zijn deze investeringen met ingang van de jaarrekening 2017 verantwoord onder de Immateriële Vaste Activa.

De bijdragen in activa van derden hebben voornamelijk betrekking op de nieuwbouw van het Zernike College.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa hebben het volgende verloop laten zien in 2017:

(Bedragen x € 1.000)

Activaklasse	A Boekwaar- de per 01-01-2017	B Inves- teringen	C Desinves- teringen	D Afschrij- vingen	E Bijdragen van derden	F Afwaar- deringen	A t.m. F Boekwaar- de per 31-12-2017
Gronden en terreinen	2.900	137	-12	-22	0	0	3.003
Woonruimten	166	0	0	-6	0	0	159
Bedrijfsgebouwen	31.745	1.674	0	-1.798	0	0	31.622
Grond-, weg- en waterbouw- kundige werken	28.687	793	-265	-1.249	0	0	27.965
Grond-, weg- en waterbouw- kundige werken MN >= 2017	0	2.395	-819	0	0	0	1.576
Vervoermiddelen	696	14	0	-91	0	0	618
Machines, apparaten en installati	1.387	77	0	-250	0	0	1.214
Overige materiële vaste activa	4.516	87	0	-230	0	0	4.372
Totaal materiële vaste activa	70.096	5.177	-1.096	-3.647	0	0	70.530

In hoofdstuk 9 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling wordt aangegeven volgens welke methoden de afschrijvingen worden berekend. Ook wordt daar aangegeven welke investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut worden geactiveerd en welke afschrijvingstermijnen daarvoor worden voorzien. Er zijn geen reserves beschikbaar voor de dekking van kapitaallasten van activa met maatschappelijk nut.

In verband met gewijzigde BBV-regelgeving zijn de investeringen Maatschappelijk Nut uitgesplitst in investeringen voor 2017 gedaan en investeringen vanaf 2017.

In 2017 zijn de volgende investeringen gedaan in materiële vaste activa (MVA) (in de tabel zijn alle investeringskredieten >= € 100.000 afzonderlijk zichtbaar gemaakt):

Investering	Beschikbaar gesteld krediet	Besteed in 2017 incl. bijdragen van derden	Besteed tot en met 2017	Nog beschikbaar
Rioolwerkzaamheden 2014	1.217	-140	730	487
Rioolwerkzaamheden 2015	1.034	0	785	249
Rioolwerkzaamheden 2016	743	495	662	80
Rioolwerkzaamheden 2017	1.051	55	55	996
Overige rioolinvesteringen	300	118	335	-35
<i>Subtotaal rioolinvesteringen</i>	<i>4.345</i>	<i>528</i>	<i>2.568</i>	<i>1.777</i>
Groot onderhoud wegen 2014	580	0	511	69
Vervanging slijtlagen wegen 2015	110	0	107	3
Verv. slijtlagen wegen 2016	110	-23	70	40
Verv. slijtlagen wegen 2017	110	50	50	60
Vervanging deklagen wegen 2015	165	0	194	-29
Verv. deklagen wegen 2016	165	0	179	-14
Verv. deklagen wegen 2017	165	154	154	11
Rehabilitaties wegen 2015	305	0	303	2
Rehabilitaties wegen 2016	305	172	308	-3
Rehabilitaties wegen 2017	375	15	15	360
Maatregelen verkeersveiligheid 2015	168	0	165	3
Maatregelen verkeersveiligheid 2016	171	0	20	151
Maatregelen verkeersveiligheid 2017	175	0	0	175
Vervangen armaturen 2016	143	11	120	23
Vervangen armaturen 2017	143	17	17	126
Vervangen lichtmasten 2016	107	48	107	0
Vervangen lichtmasten 2017	107	1	1	106
Tunnel Stationsgebied	2.451	0	1.105	1.346
Groot onderhoud Meerweg	350	0	24	326
Infrastructuur rondom ZC Kerklaan	392	0	52	340
Nieuwe St Nicolaasschool: infrastructuur	390	7	48	342
Overige wegeninvesteringen	113	1.013	952	-840
<i>Subtotaal wegeninvesteringen</i>	<i>7.100</i>	<i>1.466</i>	<i>4.502</i>	<i>2.598</i>
Herhuisvesting Zernike College	13.203	0	13.471	-268
Huisvestingsprogramma onderwijs 2015	469	0	0	469
Huisvestingsprogramma onderwijs 2016	669	0	0	669
Huisvestingsprogramma onderwijs 2017	669	8	8	661
Nieuwe St Nicolaasschool	3.483	1.569	2.085	1.397
<i>Subtotaal onderwijsinvesteringen</i>	<i>18.491</i>	<i>1.577</i>	<i>15.565</i>	<i>2.927</i>
Upgraden kwaliteit gymzalen	900	0	723	177
Harenerhof aanleg 2e heuvel	158	0	0	158
Installaties gymz. NEN 3140 aanpassingen	140	0	124	16
Investeringen GHHC	233	233	236	-3
Vervangen server	170	58	128	42
Vervanging vrachtauto (no. 1) WO	250	0	0	250
Veegmachine Dulevo nr 94	125	0	0	125
Overige investeringen	1.127	230	387	740
<i>Subtotaal overige</i>	<i>3.103</i>	<i>521</i>	<i>1.598</i>	<i>1.506</i>
Totaal investeringen in Materiele Vaste Activa	33.039	4.092	24.232	8.807

Stand openstaande (restant-)investeringsbudgetten ultimo 2017 (bedragen x € 1.000):

Tot en met 2017 ter beschikking gestelde openstaande budgetten	33.039
Ten laste van deze budgetten t.m. 2017 uitgegeven bedragen	24.232
Restant van de per 31 december openstaande budgetten	8.807

De boekwaarde van de in erfpacht uitgegeven materiële vaste activa bedroeg per 31 december 2017 € 0. Het gaat om vier (delen van) sportparken, een zwembad, een clubgebouw, een rouwcentrum, een tuincentrum en een zorgboerderij.

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa hebben het volgende verloop laten zien in 2017:

(Bedragen x € 1.000)	A	B	C	D	E	A t.m. E
	Boekwaarde per 01-01- 2017	Investe- ringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen/ aflossing en	Afwaar- deringen	Boekwaarde per 31-12-2017
Aandelen BNG N.V.	23					23
Aandelen N.V. Bouwfonds Nederlandse	1					1
Aandelen Dataland B.V.	1					1
Aandelen Waterbedrijf Groningen N.V.	4					4
Aandelen Dilgt Hemmen Essen B.V.	18					18
Kapitaalstorting GEM Haren Noord C.V.*	49					49
<i>Subtotaal Kapitaalverstrekkings aan deelnemingen</i>	96	0	0	0	0	96
Annuitaire hypotheeklening Stichting De Mikkelfhorst	684			-17		667
Lening Stichting Exploitatie Zwembad Scharlakenhof	545			-63		482
Lening Stichting Dorpshuis Groenenberg	2					2
Startersleningen	142					142
<i>Subtotaal Langlopende leningen u.g.</i>	1.372	0	0	-80	0	1.292
Bijdrage aan Meerschapp toeristisch-recreatieve infrastructuur rond Paterswoldse meer	201		-201			0
Bijdrage aan O2G2 nieuwbouw Zernike College Kerklaan	13.788		-13.788			0
<i>Subtotaal Bijdragen aan activa van derden</i>	13.989	0	-13.989	0	0	0
Totaal financiële vaste activa	15.457	0	-13.989	-80	0	1.388

* Het commanditair kapitaal van de gemeente in GEM Haren Noord C.V. wordt beheerd door Stichting Commanditair Kapitaal Haren Noord.

Op basis van wijzigingen in het BBV zijn de bijdragen aan activa van derden met ingang van de jaarrekening 2017 opgenomen onder de Immateriële Vaste Activa.

VLOTTENDE ACTIVA

Voorraden

Een verloopoverzicht van de boekwaarde van de balanspost Onderhanden werk grondbedrijf geeft het volgende beeld te zien:

Grondexploitatie	Boekwaarde per 01-01-2017	Vermeerderingen in 2017	Verminderings in 2017	Boekwaarde per 31-12-2017
Nesciopark	3.372	219	0	3.590
Haren Noord	959	1.156	-748	1.368
Haderaplein	1.379	214	-5	1.588
Stationsgebied	-1.414	577	-90	-928
Afrondingsverschil	-0			-0
Totaal onderhanden werk	4.296	2.166	-843	5.619

We verwachten voor bovengenoemde onderhanden werk-posten € 6.573.000 aan nog te maken kosten en € 14.126.000 aan nog te realiseren opbrengsten. Dit betekent een verwacht eindresultaat van € 1.934.000.

De waardering van de grondexploitatie Haderaplein is gebaseerd is op het “vervallen” van de ontbindende voorwaarde voor de verkoop van de grond in de vorm van een onherroepelijk geworden bestemmingsplan. Een (eventuele) keuze van de raad om de bestemmingsplanwijziging niet vast te stellen kan van invloed kan zijn op de waardering.

De balanspost 'Grond- en hulpstoffen' bedroeg per 31 december 2017 € 189.000. Dit betreft de voorraad brandstof en smeermiddelen van € 13.000 en de boekwaarde van het voor verkoop aangehouden vastgoed van € 176.000.

Uitzettingen

De post overige vorderingen van € 1.127.000 bestaat uit debiteurenvorderingen ten bedrage van € 1.229.000, verminderd met een voorziening voor dubieuze debiteuren van € 101.000. Per 1 januari 2017 bedroeg deze voorziening € 116.000. Gedurende het jaar hebben er afboekingen ten laste van de voorziening plaatsgevonden van in totaal € 41.000. Aan de hand van de beoordeling van de (ouderdom van de) debiteurenposten op eindbalansdatum is de benodigde omvang van de voorziening opnieuw vastgesteld en wel op het genoemde bedrag van € 101.000.

De balanspost rekeningen-courant niet-financiële instellingen van € 211.000 bestond uit het saldo op onze rekening courant bij het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVN).

Rapportage schatkistbankieren

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
Verslagjaar					
(1)	Drempelbedrag	415			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	21	-	29	-
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	393	415	385	415
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
Verslagjaar					
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	55.299			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	55.299			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	415			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	1.932	-	2.699	-
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	21	-	29	-

Overlopende activa

De balanspost nog te ontvangen overheidssubsidies heeft betrekking op de nog van Europese en Nederlandse overheidslichamen te ontvangen (voorschot)bedragen die ontstaan zijn door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel. Deze post en het verloop daarvan kan als volgt worden gespecificeerd:

(Bedragen x € 1.000)	Stand per 01-01-2017	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Stand per 31-12-2017
BSV uitvoering railschermen	989		-623	366
BSV voorbereiding gevelmaatregelen	4			4
Subsidie provincie Groningen overstorten	99		-99	0
Totaal	1.092	0	-722	369

In de balanspost overige overlopende activa van € 7.075.149 zijn de volgende bedragen inbegrepen:

- € 1.687.674 te ontvangen afvalstoffenheffing 2017. In verband met het Diftar-systeem gebeurt dit jaarlijks achteraf.
- € 2.666.547 terug te ontvangen BTW uit het BTW Compensatiefonds over 2017
- € 159.000 op te leggen toeristen- en forensenbelasting over het jaar 2017
- € 504.976 te factureren Fonds Bovenwijken GEM 2017
- € 548,500 te ontvangen winstuitkering GEM Haren Noord CV
- € 642.911 terug te ontvangen overdrachtsbelasting. In verband met de levering van de nieuwbouw van het Zernike College aan de Kerklaan moest overdrachtsbelasting worden afgedragen. Dit in verband met de gekozen fiscale structuur, waarbij we de BTW op de bouwkosten hebben teruggevraagd. Voorzichtigheidshalve zijn we er boekhoudkundig vanuit gegaan dat we de BTW niet terugkrijgen. In dat geval zullen we de overdrachtsbelasting wel terugontvangen.
- € 103.514 te ontvangen BTW-suppletie 2014.

- € 762.027 aan overige posten (ieder afzonderlijk kleiner dan € 75.000).

Liquide middelen

De balanspost liquide middelen van € 291.000 is als volgt opgebouwd:

- Saldo bankrekeningen € 289.000.
- Saldo kassen € 2.000.

VASTE PASSIVA

Eigen vermogen

Het verloop van het eigen vermogen gedurende 2017 ziet er als volgt uit:

	A <i>Saldo per 01-01-2017</i>	B <i>Toevoeging</i>	C <i>Vermindering ter dekking van afschrijvingen</i>	D <i>Onttrekking</i>	E <i>Bestemming resultaat 2016</i>	A tm E <i>Saldo per 31-12-2017</i>
Algemene Reserve	4.306	60			485	4.851
<i>Subtotaal Algemene reserve</i>	<i>4.306</i>	<i>60</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>485</i>	<i>4.851</i>
Reserve Dekking Gerealiseerde Investerings	1.243	53	-58	-53		1.185
Bestemmingsreserve budgetoverheveling	0			-200	230	30
Bestemmingsreserve Duurzaamheid Scholen	399					399
Bestemmingsreserve Meerweg	19					19
Bestemmingsreserve Nieuw Raadhuis	1.695	154	-79	-154		1.616
Bestemmingsreserve Organisatieontwikkeling	500			-269		231
Bestemmingsreserve Quintusschool	309	13	-7	-14		301
Bestemmingsreserve Sociaal Domein	715				-715	0
Bestemmingsreserve Zernike College	5.045	1.370	-302	-586		5.526
Bestemmingsreserve inrichting openbaar gebied	64					64
Bestemmingsreserve Duurzaamheid	100					100
<i>Subtotaal Bestemmingsreserves</i>	<i>10.088</i>	<i>1.590</i>	<i>-447</i>	<i>-1.276</i>	<i>-485</i>	<i>9.471</i>
Saldo 2016	-0			0		0
Saldo 2017	0	2.457				2.457
<i>Subtotaal Gerealiseerd resultaat volgend uit overzicht baten en lasten</i>	<i>-0</i>	<i>2.457</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>2.457</i>
Totaal	14.395	4.107	-447	-1.276	0	16.779

De Algemene Reserve (AR) is het deel van het eigen vermogen waaraan geen specifieke bestemming is gegeven. Via het overzicht van baten en lasten is in 2017 een kapitaallastenvoordeel van € 60.000 toegevoegd. Dit voordeel hield verband met de afboeking van activa uit hoofde van de motie Afboeking van geactiveerd onderhoud, die door u is aangenomen bij de vaststelling van de nota Reserves en Voorzieningen 2006 op 30 oktober 2006.

De Reserve Dekking Gerealiseerde Investerings (RDGI) is in 1991 ingesteld ter dekking van de kapitaallasten van bepaalde specifieke activa die "betaald" zijn uit de AR. De RDGI is éénmalig gevoed vanuit de AR. Om te voorkomen dat de kapitaallasten niet zichtbaar zouden worden op de betreffende producten, is er voor gekozen om de betreffende activa af te schrijven via de reguliere systematiek. Vervolgens vindt jaarlijks een onttrekking aan de reserve plaats ter dekking van de kapitaallasten.

De Bestemmingsreserve Budgetoverheveling is bedoeld om niet-uitgegeven budgetten voor activiteiten waarvan de planning is verschoven mee te nemen naar een volgend boekjaar.

In het kader van de vaststelling van het Integraal Huisvestingsplan 2014-2017 heeft u besloten om € 400.000 te besteden aan een nieuwe duurzaamheidsregeling voor scholen (stimulering energiebesparende maatregelen). Bij de resultaatbestemming 2014 is uitwerking gegeven aan dit besluit. Bij resultaatbestemming 2015 zijn de opstartkosten Natuur- en Milieueducatie onttrokken aan de reserve.

In de Begroting 2010 was onze bijdrage aan het project Meerweg van ruim € 1,6 miljoen geraamd. Het deel dat in 2010 nog niet was uitgegeven is bij de resultaatsbestemming bij de Jaarrekening 2010 gereserveerd in de vorm van de Bestemmingsreserve Meerweg. In de jaren vanaf 2011 worden bedragen aan de bestemmingsreserve onttrokken om de kosten te dekken die ten laste van de eigen bijdrage komen. In 2017 zijn geen kosten gemaakt die ten laste van de eigen bijdrage komen.

De Bestemmingsreserve Nieuw Raadhuis is bedoeld om een deel van de kapitaallasten van het nieuwe gemeentehuis af te dekken. In 2017 is een bedrag van € 154.000 aan rente toegevoegd aan de reserve en is een onttrekking gedaan van € 233.000 gedaan in verband met de dekking van een deel van de kapitaallasten van het nieuwe raadhuis.

De bestemmingsreserve Organisatieontwikkeling is gevormd voor noodzakelijke investeringen en frictiekosten voor de organisatieontwikkeling. Bij de resultaatsbestemming 2015 is deze reserve gevoed met € 500.000. In 2017 is voor dit doel € 269.000 onttrokken aan de reserve.

De Bestemmingsreserve Quintusschool is bedoeld om de kapitaallasten te dekken van de verbouwing die is gepleegd in het kader van de samenvoeging van De Marke en De Meent tot de huidige Quintusschool. In 2017 is een bedrag van € 13.000 aan rente toegevoegd aan de reserve en is een onttrekking gedaan van € 21.000 gedaan in verband met de dekking van de kapitaallasten.

Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2014 op 30 juni 2014 heeft u door middel van het amendement "Bestemmingsreserve WMO" een de nieuwe Bestemmingsreserve Sociaal Domein ingesteld. Met deze bestemmingsreserve beoogt u financiële risico's bij de decentralisaties in het Sociaal Domein af te dekken. Via resultaatbestemming 2015 is € 614.000 toegevoegd aan deze reserve. Bij de behandeling van de jaarrekening 2016 is besloten deze reserve op te heffen.

De Bestemmingreserve Zernike College is door u in 2012 ingesteld. Doel van deze reserve is de dekking van de kapitaallasten van de nieuwbouw van het Zernike College. Conform begroting is in 2017 het voordeel ad € 1.370.000 (in de algemene uitkering uit het Gemeentefonds) van de omschakeling van de Harense locaties van het Zernike College van dislocaties tot nevenvestigingen toegevoegd aan de reserve. De onttrekking ad € 888.000 heeft betrekking op de kapitaallasten.

Het Fonds Sociale Woningbouw is conform besluitvorming bij de jaarstukken 2015 opgeheven en het restantsaldo is toegevoegd aan de nieuw ingestelde Bestemmingsreserve Inrichting Openbaar Gebied. De mogelijk te verrekenen kosten (€ 25.000) voor nieuwe inrichting gebied Spoor en Steeg zijn onttrokken aan de nieuwe bestemmingsreserve. Deze reserve wordt gevoed door bijdragen van projectontwikkelaars die binnen hun project niet het verplichte aandeel sociale woningbouw realiseren. In 2017 zijn er geen mutaties geweest.

De bestemmingsreserve Duurzaamheid is gevormd voor het energiebesparingsproject.

Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen gedurende 2017 ziet er als volgt uit:

Voorziening	Saldo per 1-1-2017	Toevoeging	Vrijval ten gunste van overzicht van baten en lasten	Aanwending	Saldo per 31-12-2017
Egalisatiefonds groot onderhoud scholen	146			-146	0
Vervanging toplagen kunstgrasvelden	698	97			795
Onderhoud gebouwen	1.697	500		-100	2.096
Voorziening riolering ex art 44 lid 1c BBV	45	82		-13	113
Voorziening riolering ex art 44 lid 1d BBV	247	108		-355	0
Voorziening riolering ex art 44 lid 2 BBV	290				290
Voorziening onderhoud brug Drentsche Aa	150			-12	139
<i>Subtotaal voorzieningen onderhoud</i>	<i>3.272</i>	<i>787</i>	<i>0</i>	<i>-626</i>	<i>3.433</i>
Bestemmingsplan ecologische hoofdstructuur	10				10
Geluidhinder spoorweg	26				26
Maatregelen vrachtverkeer	39				39
Sanering Kroonkampen	56				56
Asbestsanering gemeentelijke panden	0	48			48
Wachtgelden / arbeidsconflicten	24	196	-44		176
Procedures bouwzaken e.d.	312	87		-85	314
Wethouders pensioenen	425	66	-50		441
Asbestsanering	913			-913	0
Afval	0	79		-79	-0
<i>Subtotaal voorzieningen ivm verplichtingen, verliezen en risico's</i>	<i>1.805</i>	<i>396</i>	<i>-94</i>	<i>-1.077</i>	<i>1.110</i>
Totaal	5.078	1.262	-94	-1.703	4.543

Het Egalisatiefonds Groot Onderhoud Scholen is bedoeld om de kosten van onderhoud aan alle gebouwen te egaliseren. Het betreft hier het zogenaamde buitenonderhoud voor scholen in het primair en speciaal onderwijs. Aangezien de verantwoordelijkheid voor dit onderhoud per 1 januari 2015 overgegaan is van de gemeente naar de schoolbesturen is het restant-saldo van € 146.000 in 2017 gebruikt voor de afwikkeling van de AZC school.

De Voorziening Vervanging Toplaag Kunstgrasvelden is bedoeld om de kosten van de periodieke vervanging van toplagen van kunstgrashockey- en kunstgrasvoetbalvelden te egaliseren. In het kader van de vaststelling van de Nota Reserves en Voorzieningen 2015 heeft u besloten om de afzonderlijke voorzieningen voor kunstgrashockeyvelden en kunstgrasvoetbalvelden met ingang van 1 januari 2014 samen te voegen. Dit in verband met de flexibiliteit en daarmee het beperken van de toekomstige hoogte van de dotaties.

De Voorziening Onderhoud Gebouwen is bedoeld om de kosten van groot onderhoud aan alle gebouwen te egaliseren. De toevoegingen zijn gebaseerd op de gemiddelde lasten van groot onderhoud zoals die blijken uit de meerjarige onderhoudsplannen en de onttrekkingen zijn gelijk aan de werkelijke groot onderhoudsuitgaven.

Onderdeel van uw besluit van 21 mei 2012 over de herziening van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) was het instellen van een nieuwe voorziening, genaamd Voorziening Riolen. Het doel is tweeledig. Het eerste doel is egalisatie van de baggerkosten. Het tweede doel is het beheersbaar houden van de hoogte van de rioolheffing op lange termijn, daartoe worden de kapitaallasten teruggebracht tot maximaal 60 % van de totale rioolkosten. Voor de duidelijkheid is de voorziening gesplitst in twee voorzieningen, omdat het geld niet door elkaar heen besteed mag worden. De egalisatievoorziening voor baggerkosten heet Voorziening riolering ex. art 44 lid 1c BBV en de voorziening om de kapitaallasten terug te dringen Voorziening riolering ex. art 44 lid 1d BBV. Conform de

uitgangspunten in het GRP is de voorziening ex. art. 44 lid 1d BBV nu naar € 0 gebracht door de hierin aanwezige bedragen ten gunste van de investeringen in riolering te brengen.

In november 2014 is de notitie Riolering van de Commissie BBV verschenen. Met ingang van boekjaar 2015 hebben wij deze notitie doorgevoerd. In de notitie is onder andere de regel opgenomen dat gelden die via de rioolheffing zijn opgehaald en die nog niet zijn besteed in verband met het later uitvoeren van werkzaamheden dan voorzien, gestort moeten worden in een voorziening ex. artikel 44 lid 2 BBV.

In 2016 is het onderhoud van een brug over de Drentsche Aa overgedragen door Waterschap Hunze en Aa's aan de gemeente. Hiervoor is een afkoopsom ontvangen van € 150.000, dit bedrag is toegevoegd aan de nieuwe Voorziening onderhoud brug Drentsche Aa.

De Voorziening Bestemmingsplan ecologische hoofdstructuur heeft betrekking op nog verwachte kosten met betrekking tot milieuonderzoek.

De Voorziening Geluidhinder spoorweg betreft mogelijke verplichtingen rondom het plaatsen van spoorscheren waarvan de totale omvang nog niet exact bekend is. Daarbij gaat het vooral om juridische kosten, kosten van afhandelen van bezwaren en kosten van onderzoeken. De kosten konden niet binnen het project worden geraamd. Voorts houdt deze voorziening verband met onzekerheden rondom subsidies.

De Voorziening Maatregelen vrachtverkeer betreft alle kosten die we in 2016 nog verwachten met betrekking tot het zonaal verbod voor doorgaand vrachtverkeer in Glimmen, dat geen doorgang vindt.

De Voorziening Sanering Kroonkampen is gevormd om de verwachte restantkosten voor de sanering van het Kroonkampen-terrein te dekken.

De voorziening asbestsanering gemeentelijke panden is gevormd nadat uit een inventarisatie is gebleken dat in een aantal panden asbest is aangetroffen. De voorziening dient ter dekking van de saneringskosten daarvan.

De Voorziening Wachtgelden/arbeidsconflicten betreft de geraamde kosten van wachtgeld- en (bovenwettelijke) WW-uitkeringen en dergelijke aan ex-bestuurders en ex-ambtenaren over de hele resterende uitkeringsduur. De toevoeging in 2017 betreft een actualisatie van de personen die uit dienst zijn gegaan met recht op een uitkering en de onttrekking betreft de uitkeringen die in 2017 zijn betaald en ten laste van de voorziening zijn gebracht.

De Voorziening Procedures Bouwzaken en dergelijke betrof de verwachte juridische kosten van een aantal specifieke per 31 december 2014 lopende geschillen/procedures. In 2017 en 2018 is de juridische procedure rond de voormalige exploitatie van het zwembad Scharlakenhof een stap verder, helaas is inmiddels bekend geworden dat ons beroep in cassatie door de Hoge Raad is verworpen. In verband hiermee zijn voor in totaal € 85.000 aan kosten ten laste van de voorziening gebracht en is een aanvulling op de voorziening geboekt van € 87.000. Omtrent de definitieve hoogte van de te betalen schadevergoedingen bestaat nog geen duidelijkheid, het wachten is nu op de advocaat van de tegenpartij.

In januari 2013 heeft de commissie BBV (de instantie die de verslaggevingsrichtlijnen voor gemeentes interpreteert) de notitie "Het BBV en arbeidskosten gerelateerde verplichtingen" uitgebracht. Hierin wordt onder andere een nadere gedetailleerde uitleg gegeven over hoe moet worden omgegaan met ouderdomspensioenen voor wethouders. Op basis van de notitie hebben wij in boekjaar 2012 de voorziening wethouderspensioenen moeten vormen voor de kosten van de pensioenen van de ex-wethouders (of partners daarvan) die nu genieten van hun ouderdoms- (of nabestaanden)pensioen.

In verband met asbestvondst in het Pand Waterhuizerweg is een voorziening getroffen voor de asbestsanering, tijdelijke huisvesting van de huurder etc. De totale kosten bedroegen € 982.000, hiervan is € 70.000 uitgegeven in 2016. Het restant ad € 913.000 is in 2017 uitgegeven.

Vaste schulden

Het verloop van de vaste schulden in 2016 was als volgt:

(Bedragen x € 1.000)

	Saldo per 01-01-2017	Vermeer- deringen	Aflossingen	Stand per 31-12-2017
Onderhandse leningen binnenlandse banken	67.739	4.200	-4.896	67.043
Waarborgsommen	7	2	-2	8
Totaal vaste schulden	67.747	4.202	-4.898	67.051

De totale rentelast op de vaste schulden bedroeg in 2017 € 2.286.047. De voor 2018 contractueel overeengekomen aflossing bedraagt € 5.186.133.

VLOTTENDE PASSIVA

Flottende schulden

Banksaldi

De bij Banksaldi verantwoorde schuld van € 3.608.000 is de 'debet'-stand op de rekening-courant (RC) bij onze huisbankier Bank Nederlandse Gemeenten. Met betrekking tot de 'debet'-stand op de RC zijn speciale afspraken gemaakt, waardoor voor het rood staan tarieven gelden die dicht in de buurt liggen van die van kas- en daggeldtarieven.

Overige schulden

Het bedrag van € 1.844.000 aan overige schulden betreft uitsluitend crediteuren.

Overlopende passiva

Nog te besteden subsidies

De balanspost nog te besteden subsidies heeft betrekking op de van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen maar nog niet bestede (voorschot)bedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel. Deze post en het verloop daarvan kan als volgt worden gespecificeerd:

(Bedragen x € 1.000)	Saldo per 01-01-2017	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen of terugbetalingen	Saldo per 31-12-2017
ISV2 geluidssanering spoorweg (via provincie)	11		-11	0
Geluidsanering Emmalaan	0	21		21
RMC-gelden	14			14
OHBA-regeling (onderwijs asielzoekers)	203		-103	100
Totaal	228	21	-114	135

Overige vooruit ontvangen bedragen

Het bedrag aan overige vooruit ontvangen bedragen van € 1.916.154 op de eindbalans heeft betrekking op:

- € 1.651.029: Ontvangen voorschotten van GEM Haren Noord C.V. in verband met de toekomstige levering van fiscaal bouwrijpe grond.
- € 100.094: Vooruit ontvangen lesgelden van het CKC.
- € 165.030: Voorfinanciering BTW Spoor tot Steeg.

Nog te betalen verplichtingen

Het bedrag aan nog te betalen verplichtingen van € 4.671.473 op de eindbalans kan als volgt worden gespecificeerd:

- € 1.696.015 nog te betalen rente. De rente op alle langlopende leningen die wij hebben aangetrokken wordt jaarlijks achteraf betaald. Aangezien het tijdvak waarover rente betaald wordt niet synchroon loopt met het kalenderjaar, ontstaat er op eindbalansdatum een renteschuld, die pas in het volgende jaar tot betaling leidt.
- € 98.871 af te dragen aan ABP en € 513.655 af te dragen aan de Belastingdienst inzake betaalde salarissen.

- € 74.628 te betalen BTW 2015 met betrekking tot kavels Onnen KH.
- € 37.218 voor nog te verrichten achterstallig onderhoud aan het pand aan de Rummerinkhof 6a. De gemeente heeft hiervoor een vergoeding bedongen van Visio.
- € 502.345 te betalen pensioenpremies oud-wethouders.
- € 536.459 aan de gemeente Tynaarlo te betalen (subsidie)bedragen in verband met de afwikkeling van het project Sanering overstorten Zuidlaardermeer.
- € 498.634 aan het RIGG ter dekking van het verwachte resultaat over 2017.
- € 713.648 aan overige posten (ieder afzonderlijk < € 75.000).

Garanties en borgstellingen

De garanties en borgstellingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(Bedragen x € 1.000)

Doel lening/geldnemer	Oorspronkelijk leningbedrag	% borgstelling	Stand per 01-01-2017	Stand per 31-12-2017
Medisch kleuterkleuterdag-verblijf / Stichting Elker (v.h. Stichting Base Groep)	761	100%	256	212
Personeelshypotheken / diverse (gepensioneerde) medewerkers	4.300 *	100%	2.312 ***	2.312 ***
Gebiedsontwikkeling Haren Noord/ GEM Haren Noord C.V.	22.000 **	100% **	10.135 **	0 **
Stichting Woonconcept	10.865	WSW	8.680	8.341
Stichting Woonborg	24.500	WSW	22.167	21.903
Woonzorg Nederland	1.305	WSW	1.305	1.305
Totaal			44.855	34.073

* Restantschuld op moment van verkoop van de leningportefeuille door de gemeente in 2006. Door de gemeente is dit restant gegarandeerd aan de koper.

** De gemeente heeft de leningen voor 100% richting de geldgever gegarandeerd tot een maximum van € 22.000.000. Met ingang van 01-01-2018 is de garantie verlaagd tot een maximum van € 6.000.000. De moederbedrijven van de in GEM Haren Noord C.V. deelnemende marktpartijen hebben voor 50% van het leningbedrag, dat wil zeggen voor een bedrag van maximaal € 11 miljoen resp. € 3 miljoen, contragaranties afgegeven aan de gemeente. De vermelde standen per 01-01-2017 en 31-12-2017 is de stand van de werkelijk uitstaande kredieten van GEM Haren Noord C.V. bij de bank.

*** Er is medio juni 2018 nog geen opgave van de stand van de borgstelling per 31 december 2017 ontvangen van de Rabobank. De Rabobank is samen met de gemeente bezig met de afronding van het dossieronderzoek om de exacte positie te bepalen. Voorzichtigheidshalve zijn wij uitgegaan van een stand per 31 december 2017 die gelijk is aan de stand per 31 december 2013 (de laatst ontvangen en afgestemde opgave). Door de aflossingen zal de werkelijke positie lager liggen.

Garantstelling via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) - per 31 december 2017: € 31.549.000

Binnen het grondgebied van de gemeente is een aantal toegelaten instellingen actief dat vanaf december 2007 borging van leningen moeten laten lopen via het WSW. Het WSW biedt corporaties de mogelijkheid om leningen aan te trekken tegen een lagere rente, door middel van borgstelling. Het WSW kan echter alleen borg staan als de rijksoverheid en de gemeenten een minimaal garantieniveau van het WSW garanderen. Dit heet de achtervang. De achtervang biedt financiers zekerheid, waardoor het rendement voor de financiers volledig gegarandeerd is.

De zekerheidsstructuur van het WSW bestaat uit drie lagen:

1. Primaire zekerheid: de financiële middelen van de corporatie.

De financiële positie van de corporatie vormt de eerste zekerheid. Het WSW stelt eisen aan de kredietwaardigheid van (aspirant-) deelnemers.

2. Secundaire zekerheid: het garantievermogen van het WSW.

Als corporaties hun rente- en aflossingsverplichtingen niet nakomen, dan kan de financier het WSW aanspreken. Hiertoe beschikt het WSW over een borgstellingsreserve. Als de borgstellingsreserve van het WSW onder een bepaald garantieniveau komt of dreigt te komen, dan heeft het WSW de plicht obligo's op te vragen bij de corporaties. De obligo is een financiële bijdrage die de corporatie verschuldigd is op basis van een overeenkomst tussen de corporatie en het WSW. Het garantievermogen bestaat dus uit de borgstellingsreserve van het WSW plus de obligoverplichting. Als een financier het WSW aanspreekt, en het WSW betaalt voor een corporatie, dan krijgt het WSW een vordering op de desbetreffende deelnemer (regresrecht). De deelnemende corporatie heeft onroerende zaken in onderpand gegeven bij het WSW. De corporatie heeft zich verplicht deze onroerende zaken vrij van hypotheek te houden, en er op eerste verzoek van het WSW een hypotheekrecht te vestigen voor het WSW. Daarnaast kan het WSW ook een aanspraak doen op het overige bezit. Zo wordt de schade bij het WSW zo veel mogelijk beperkt.

3. Tertiaire zekerheid: rijksoverheid en gemeenten.

De achtervangpositie van Rijk en gemeenten vormt de derde zekerheid. Als het WSW, na het opvragen van de obligo's en het uitoefenen van het regresrecht, nog steeds niet kan voldoen aan de verplichting, dan moeten de rijksoverheid en de gemeenten renteloze leningen aan het WSW verstrekken. Dit is geregeld in de achtervangovereenkomsten die het WSW heeft met de gemeenten en de rijksoverheid.

In het geval dat de achtervangers op hun achtervangpositie worden aangesproken, geldt een vooraf bepaalde verdeling. Hierbij neemt de rijksoverheid 50% voor haar rekening; de gemeente zal de overige 50% van de leningen verstrekken. De tertiaire zekerheid is nog nooit ingeroepen.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

In het kader van diverse investeringen zijn in de jaren tot en met 2017 contracten afgesloten, waarvan een deel nog niet is afgerond. De verplichtingen die voortvloeien uit deze contracten in verband met het deel van de prestaties dat in 2018 of in latere jaren aan de gemeente geleverd zal worden, zijn niet in de balans per 31 december 2017 opgenomen. Om u een beeld te vormen over de overige toekomstige verplichtingen in verband met de lopende investeringen verwijzen wij naar het overzicht van de investeringen in de toelichting op de balans onder Materiële vaste activa.

11 Overzicht van baten en lasten 2017 per programma

Programma (Bedragen x € 1.000)		Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging	Realisatie	Saldo**
Bestuur en ondersteuning	Lasten	3.830	3.128	4.255	-1.127
	Baten	-2.758	-2.459	-2.263	-196
	Saldo	1.071	669	1.992	-1.323
Veiligheid	Lasten	1.191	1.191	1.088	103
	Baten	-7	-7	-11	4
	Saldo	1.183	1.183	1.077	106
Verkeer, vervoer en waterstaat	Lasten	2.623	2.665	2.626	39
	Baten	-84	-154	-142	-12
	Saldo	2.539	2.512	2.484	27
Economie	Lasten	982	982	341	642
	Baten	-984	-984	-390	-593
	Saldo	-1	-1	-50	48
Onderwijs	Lasten	2.989	3.007	3.262	-255
	Baten	-41	-93	-304	211
	Saldo	2.949	2.914	2.957	-44
Sport, cultuur en recreatie	Lasten	4.127	4.644	4.451	192
	Baten	-653	-807	-910	103
	Saldo	3.474	3.836	3.542	295
Sociaal domein	Lasten	12.779	14.069	13.824	245
	Baten	-2.671	-3.986	-4.464	478
	Saldo	10.108	10.083	9.360	723
Volksgezondheid en milieu	Lasten	4.007	4.028	4.783	-755
	Baten	-4.742	-4.742	-4.916	173
	Saldo	-736	-714	-132	-582
VHROSV	Lasten	5.552	5.552	2.947	2.605
	Baten	-7.207	-7.207	-3.481	-3.726
	Saldo	-1.654	-1.654	-533	-1.121
Totaal van de programma's (A)	Lasten	38.080	39.266	37.578	1.688
	Baten	-19.147	-20.439	-16.881	-3.558
	Saldo	18.933	18.827	20.697	-1.870

vervolg		Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging	Realisatie	Saldo**
	Lasten	2.556	2.540	2.371	170
	Baten	-30.640	-30.922	-31.173	251
Overzicht Algemene Dekkingsmiddelen/Vpb/Onvoorzien	Saldo	-28.084	-28.382	-28.802	420
	Lasten	10.867	11.114	10.595	519
	Baten	-5.424	-5.424	-4.831	-593
Overzicht Overhead	Saldo	5.443	5.690	5.764	-74
	Lasten	13.423	13.655	12.966	689
	Baten	-36.064	-36.346	-36.004	-342
Subtotaal saldo overig (B)	Saldo	-22.641	-22.692	-23.038	346
	Lasten	51.503	52.921	50.544	2.377
	Baten	-55.211	-56.786	-52.885	-3.901
Geraamde totaalsaldo van baten en lasten (C) (=A+B)	Saldo	-3.708	-3.865	-2.341	-1.524
	Lasten	3.829	3.829	1.650	2.178
	Baten	-1.254	-1.723	-1.723	0
Mutaties reserves (D)	Saldo	2.575	2.106	-72	2.178
	Lasten	55.332	56.749	52.194	4.555
	Baten	-56.465	-58.508	-54.608	-3.901
Geraamde resultaat (E) (=C+D)	Saldo	-1.133	-1.759	-2.413	654

* De kolom Begroting na wijziging betreft de stand na de Najaarsrapportage 2017.

** Saldo = Begroting na wijziging minus Realisatie. Een negatief bedrag is een overschrijding van de begroting.

12 Toelichting op het overzicht van baten en lasten

Verwachting en werkelijkheid

Het verwachte saldo over 2017 in de Najaarsrapportage bedroeg afgerond € 1,8 miljoen voordelig. In werkelijkheid is er sprake van een voordelig saldo van € 2,4 miljoen. Per saldo pakt het werkelijke resultaat dus € 0,6 miljoen gunstiger uit dan verwacht. Dit is een saldo van diverse mee- en tegenvallers, waarvan de meeste pas bij het opstellen van de voorlopige jaarcijfers bekend geworden zijn. In het onderstaande gaan wij in op de belangrijkste verschillen. Voor zover bekend is in de toelichting ook aangegeven of het gaat om incidentele of structurele verschillen.

Specificatie overige verschillen op taakveldniveau (alleen taakvelden met verschil > 100.000 met begroting uit programma's met meer dan € 100.000 aan Saldo)

Programma Bestuur en ondersteuning

Taakveld 10 Bestuur € 671k nadeel

Het nadeel van € 668.000 bestaat uit incidenteel nadeel van € 196.000 in verband met een dotatie aan de voorziening wachtgeld wethouders, vooral in verband met het vertrek van een wethouder en door incidentele aanvullende kosten van € 411.000 voor het voldoende afdekken van de kosten van ouderdoms- en nabestaandenpensioenen voor (ex-)wethouders. Het gaat om de groep (ex)-wethouders die onder de daarvoor afgesloten verzekering valt, maar waarvoor de verzekering (op dit moment) onvoldoende dekking biedt om alle (toekomstige) uitkeringslasten op te vangen. Daarnaast zijn er diverse overige verschillen, per saldo een nadeel van € 64.000.

Taakveld 12 Mutaties reserves € 2.178k voordeel

Dit voordeel wordt veroorzaakt door het feit dat er geen toevoeging aan de bestemmingsreserve Nieuw Raadhuis is gedaan, terwijl die wel begroot was. De begrote toevoeging had betrekking op de winst op de grondexploitatie Haderaplein. Die winst zal pas in een later boekjaar (naar verwachting uiterlijk in 2019) gerealiseerd worden en dan worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve. Het nadeel van het niet realiseren van de winst op de grondexploitatie komt naar voren bij taakveld 820 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen) onder programma VHROSV. Per saldo is er dus geen effect op het totaalsaldo van de resultatenrekening.

Taakveld 30 Beheer overige gebouwen en gronden € 132k nadeel

Dit incidentele nadeel is ontstaan er minder uren van team Vastgoed en Vrije Tijd zijn geactiveerd (op investeringen) dan begroot.

Taakveld 50 Treasury € 230k voordeel

Het voordeel van € 230.000 is ontstaan doordat er meer rente op grondexploitaties is geactiveerd dan begroot (incidenteel voordeel € 186.000) en door een lager dan begrote rente op nieuwe leningen en kasgeld (voordeel € 93.000, waarvan € 36.000 structureel). Overige verschillen hebben geleid tot een incidenteel nadeel van per saldo € 49.000.

Taakveld 80 Overige baten en lasten € 530k nadeel

In het nadeel van € 714.000 is een incidenteel nadeel begrepen van € 48.000 in verband met de vorming van een voorziening in verband met de uitgevoerde asbestinventarisatie, een incidenteel voordeel in verband met de afwikkeling van oude balansposten van € 77.000, een incidenteel nadeel van € 12.000 door hoger dan begrote schadelasten en een incidenteel voordeel van € 30.000 vanwege de onderuitputting van de post onvoorzien.

Daarnaast is een incidenteel nadeel van € 403.000 ontstaan doordat op dit taakveld een bedrag begroot is op de stelpost te activeren uren (grondexploitaties en investeringen), terwijl de werkelijke verrekening van uren geboekt is als opbrengst op taakveld 40 Overhead. Dit nadeel is een verschuiving binnen het programma en heeft geen effect op het totaalsaldo van de resultatenrekening.

Programma Onderwijs

Taakveld 420 Onderwijshuisvesting € 324k nadeel

Het nadeel van € 324.000 is opgebouwd uit:

- Een incidenteel nadeel van € 588.000 in verband met de afboeking van de restant-boekwaarde van het oude, inmiddels gesloopte, pand van het Zernike College aan de Westerse Drift (nieuwe locatie Sint Nicolaasschool).
- Een incidenteel voordeel van € 146.000 in verband met de definitieve afwikkeling van de voorziening voor groot onderhoud aan schoolgebouwen (dit had betrekking op de lopende verplichtingen per 01-12-2015, de datum waarop de verantwoordelijkheid voor het buitenonderhoud aan scholen is overgegaan van de gemeente naar de schoolbesturen).
- Een incidenteel voordeel van € 71.000 in verband met de sluiting van de AZC school in Onnen. De verrekening van de sluiting van de school is inmiddels afgerond waardoor een hiervoor bestemd bedrag kon vrijvallen.
- Een incidenteel voordeel van € 49.000 in verband met een verrekening met Stichting Baasis. Met Stichting Baasis is overeengekomen dat zij hun materiële vergoeding beschikbaar stellen van de gemeente voor het uitvoeren van het groot onderhoud. In 2017 heeft een verrekening van de afgelopen 3 jaren plaatsgevonden.
- Overige € 2.000 nadeel.

Taakveld 430 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken € 280k voordeel

De subsidie voor het vakonderwijs in 2017 is € 40.000 lager uitgevallen dan begroot. De verwachting was dat er meer groepen zouden zijn die recht hebben op vakonderwijs, dus meer inzet van de vakleerkrachten lichamelijke opvoeding, dan in de praktijk is gebleken.

Zowel het leerlingenvervoer, als het WMO-vervoer, vallen onder het huidige contract voor doelgroepenvervoer. Er zijn overbruggingsafspraken gemaakt, zodat het huidige contract voor leerlingenvervoer is verlengd tot 1 augustus 2018 tegen zeer gunstige tarieven. De kosten voor het leerlingenvervoer zijn hierdoor € 58.000 lager dan verwacht.

Daarnaast is er een voordeel van € 122.000 als gevolg van minder toegerekende salariskosten dan geraamd.

Overige verschillen hebben per saldo geleid tot een meevaller van € 60.000.

Programma Sport, cultuur en recreatie

Taakveld 520 Sportaccommodaties € 170k voordeel

In afwachting van ontwikkelingen rondom het gebruik van rubbergranulaat is het budget voor vervanging van de rubberkorrels niet uitgegeven, een incidenteel voordeel van € 35.000.

De opbrengsten van incidentele verhuur en bar inkomsten zijn € 114.000 hoger dan begroot.

Voor bouwkundig beheer hebben we € 15.000 minder uitgegeven, omdat we weinig bouwkundige storingen hebben gehad. De gymzalen zijn gerenoveerd waardoor ze relatief weinig onderhoud nodig hebben.

De overige verschillen leiden tot een voordeel van € 6.000.

Programma Sociaal Domein

Algemeen

Binnen het programma Sociaal Domein is merkbaar dat in 2017 de nieuwe indeling op grond van het BBV is doorgevoerd. Dit heeft tot gevolg gehad dat er op taakveldniveau grote verschillen zijn tussen begroting en werkelijkheid. Dit komt veelal door verschuivingen tussen de taakvelden. Daarom zullen we in het onderstaande een verklaring geven voor het verschil van het programma als geheel. De toerekening van de salariskosten wijkt op individuele onderdelen af van de begroting. Op programmaniveau is er sprake van een minimale afwijking van € 4.000.

Verklaring verschil Programma Sociaal Domein € 723k voordeel

Het voordeel van € 723.000 is voor € 614.000 van technische aard (De kosten van volksgezondheid, hoewel begroot op het programma sociaal domein, conform de BBV-regelgeving, zijn verantwoord op het programma volksgezondheid en milieu). Het resterende voordeel ad € 109.000 is als volgt opgebouwd:

1. Nadeel van € 808.000 op inkomensregelingen.
2. Voordeel van € 251.000 op (begeleide) participatie.
3. Voordeel van € 290.000 op beschermd wonen (structureel).
4. Nadeel door bijdrage in tekort van de RIGG over 2017 € 499.000.
5. Overige verschillen (betreft vooral WMO) per saldo € 875.000 voordeel.

Ad 1. Het gaat om hoger dan begrote uitgaven voor:

- Bijstand € 131.000.
- IOAW € 172.000. De instroom vanuit de WW was in 2017 hoog.
- Bijstandsbesluit Zelfstandigen (BBZ) € 271.000.
- Collectieve ziektekostenverzekering € 70.000.
- Overige regelingen € 89.000.

Ad 2. De ontvangen subsidie voor de WSW is hoger dan de te betalen lonen/kosten. Gedeeltelijk door een terug ontvangst van de BWRI over gelden uit 2012-2014 die nog op balans GR BWR stonden, maar ook door pensionering/overlijden van een aantal WSW'ers.

Programma Volksgezondheid en milieu

Taakveld 720 Riolerings € 86k voordeel

Het voordeel is ontstaan doordat de begroting op het punt van de toevoeging aan de rioolvoorzieningen ten onrechte niet volledig was aangepast aan de laatste tariefberekening van de rioolheffing.

Programma VHROSV

Taakveld 810 Ruimtelijke ordening € 348k voordeel

Dit voordeel wordt vrijwel volledig veroorzaakt door een lagere toerekening van salariskosten.

Taakveld 820 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen) € 2.156k nadeel

Het nadeel van € 2.156.000 bestaat uit een nadeel van € 2.178.000 in verband met het later realiseren van de winst op grondexploitatie Haderaplein en een voordeel van € 22.000 in verband met lager dan verwachte kosten van woonrijp maken van de afgesloten grondexploitatie Onnen Kooi-Hekman.

Zie taakveld 12 onder programma Bestuur en ondersteuning voor een nadere toelichting op de nog niet gerealiseerde winst op de grondexploitatie Haderaplein (€ 2.156.000 nadeel op taakveld 820 en € 2.156.000 voordeel op taakveld 12, per saldo geen effect op de resultatenrekening).

Taakveld 830 Wonen en bouwen € 688k voordeel

Dit voordeel wordt veroorzaakt door hoger dan geraamde leges aan omgevingsvergunningen en is incidenteel. Dit is in belangrijke mate veroorzaakt door de hoge bouwvolumes in Haren Noord. Ook een lagere toerekening van salariskosten ad € 150.000 is verantwoordelijk voor het voordeel.

Tabel algemene dekkingsmiddelen

(Bedragen x € 1.000)

	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017	Verschil Realisatie en Begroting na wijziging 2017 (minteken = nadeel)	Realisatie 2016	
OZB woningen	3.602	4.412	810	4.291	*
OZB niet-woningen	1.131	408	-723		*
Gemeentefonds	23.754	23.827	73	24.886	
Dividend	12	14	2	9	
Renteresultaat	-78	150	228		**
Totaal algemene dekkingsmiddelen	28.422	28.812	390	29.186	

Toelichting:

* In de boekingen van 2016 is geen onderscheid gemaakt tussen woningen en niet-woningen.

** Door een volledig andere inrichting van de administratie is het niet mogelijk om op eenvoudige wijze het bedrag voor 2016 te herleiden.

Gemeentefonds

De meevaller van € 73.000 op het product Gemeentefonds kan verklaard worden uit:

- Verrekeningen met betrekking tot de Gemeentefondsuitkering over de jaren 2015 en 2016, een nadeel van € 32.000. Deze verrekeningen hebben betrekking op het bekend worden van definitieve aantallen van de Harense aantallen van de verdeelmaat-staven.
- De verhoging van de Gemeentefondsuitkering met in totaal € 105.000 die voortvloeide uit de Septembercirculaire 2017. De Septembercirculaire 2017 kwam te laat om de effecten in de laatste begrotingswijziging, de Najaarsrapportage 2017, te kunnen verwerken.

Incidentele baten en lasten 2017

(x € 1.000; negatieve bedragen zijn baten)

Omschrijving	Bedrag	Taakveld
Dotatie voorziening wachtgelden wethouders	196	10 Bestuur
Afdekken kosten ouderdoms- en nabestaandenpensioenen voor (ex-)wethouders	411	10 Bestuur
Dotatie aan bestemmingsreserve Zernike College	1.190	12 Mutatie reserves
Dotatie aan algemene reserve i.v.m. kapitaallastenvoordeel uit oude afboekingen	60	12 Mutatie reserves
Minder uren geactiveerd op investeringen	157	30 en gronden
Inkomsten Fonds Bovenwijks Haren Noord	-505	30 en gronden
Meer rente geactiveerd op grondexploitaties	-186	50 Treasury
Lager dan begrote rente op nieuwe leningen en kasgeld	-57	50 Treasury
Vorming van voorziening voor asbestsanering	48	80 Overige baten en lasten
Afwikkeling oude balansposten	-77	80 Overige baten en lasten
Hogere dan begrote schadelasten	12	80 Overige baten en lasten
Onderuitputting begrote post onvoorzien	-30	80 Overige baten en lasten
Afboeking (inmiddels gesloopt) pand Zernike College aan de Westerse Drift	588	420 Onderwijshuisvesting
Afwikkeling voorziening groot onderhoud schoolgebouwen	-145	420 Onderwijshuisvesting
Vrijval balanspost inzake sluiting AZC school in Onnen	-71	420 Onderwijshuisvesting
Verrekening met stichting Baasis inzake vergoeding groot onderhoud	-96	420 Onderwijshuisvesting
Uitgestelde vervanging rubbergranulaat sportvelden	-35	520 Sportaccommodaties
Hoger dan geraamde inkomsten uit leges omgevingsvergunningen	-505	830 Wonen en bouwen

Structurele reservemutaties 2017

(Bedragen x € 1.000)

Naam reserve	Toevoeging	Onttrekking	Saldo
Reserve dekking gerealiseerde investeringen	53	-111	-58
Bestemmingsreserve nieuw raadhuis	154	-233	-79
Bestemmingsreserve Zernike College	180	-888	-708
Bestemmingsreserve Quintusschool	13	-21	-8
	<u>400</u>	<u>-1.253</u>	<u>-853</u>

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

De 'Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (hierna: WNT)' is per 1 januari 2013 in werking getreden. Beloningen van bestuurders en overige topfunctionarissen in de (semi)publieke sector dienen wettelijk genormeerd, respectievelijk gemaximeerd te worden. Dit heeft geresulteerd in de WNT. De WNT voorziet in een democratisch gelegitimeerd instrument waarmee normen en verplichtingen kunnen worden opgelegd voor de bezoldiging van bestuurders en andere topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector. De gemeente is verplicht om jaarlijks

in het financieel jaarverslag de bezoldiging van iedere topfunctionaris en gewezen topfunctionaris op persoonsnaam op te nemen, ongeacht een eventuele overschrijding van het bezoldigingsmaximum. Het bezoldigingsmaximum 2017 bedraagt € 181.000.

In 2017 hebben geen bezoldigingen boven deze bezoldigingsnorm plaatsgevonden. Zowel bij vast als bij tijdelijk personeel.

De WNT geeft aan dat de gemeente verplicht is om de beloning van de gemeentesecretaris en de griffie op te nemen in het financieel jaarverslag. In 2017 betreft dit de volgende personen (bedragen in €):

bedragen x € 1	De Vries	De Wilde
Functiegegevens	Griffier	Secretaris
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,00	1,00
Gewezen topfunctionaris?	Nee	Nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	76.875	93.160
Beloningen betaalbaar op termijn	11.520	14.066
<i>Subtotaal</i>	88.394	107.226
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	181.000	181.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	n.v.t.	n.v.t.
Totale bezoldiging	88.394	107.226
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2016		
Aanvang en einde functievervulling in 2016	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Omvang dienstverband 2016 (in fte)	1,00	1,00
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	73.923	86.506
Beloningen betaalbaar op termijn	9.759	12.454
Totale bezoldiging 2016	83.682	98.960

Bij het opstellen van de jaarrekening 2017 is gebleken dat per abuis de beloningen betaalbaar op termijn niet zijn meegenomen in de verantwoording in de jaarrekening 2016. De vergelijkende cijfers over 2016 in bovenstaande tabel inzake de WNT 2017 zijn daarop aangepast in die zin dat deze info nu wel is opgenomen. Deze wijzigingen hebben geen effect op onverschuldigde betalingen.

Bijlagen

Bijlage I Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen - SiSa

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2017 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2018

lenW	E26	Spoorse doorsnijdingen, tranche 1 Regeling eenmalige uitkeringen spoorse doorsnijdingen Gemeenten	Aantal projecten (waarvoor een beschikking ontvangen is) Afspraak Aard controle R Indicatornummer: E26 / 01	Aantal afgeronde projecten (jaar T) Realisatie Aard controle R Indicatornummer: E26 / 02	Eindverantwoording Ja/Nee Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E26 / 03			
			1	0	Nee			
lenW	E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaa Subsidieregeling sanering verkeerslawaa Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)	Hieronder per regel één beschikkningsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 01	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen Aard controle R Indicatornummer: E3 / 02	Overige bestedingen (jaar T) Aard controle R Indicatornummer: E3 / 03	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt Aard controle R Indicatornummer: E3 / 04	Correctie over besteding t/m jaar T Aard controle R Indicatornummer: E3 / 05	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Aard controle R Indicatornummer: E3 / 06
			1 BSV 2011057206	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			2 lenM/BSK-2012/246567	€ 540	€ 0	€ 0	€ 0	€ 21.229
			3 lenM/BSK-2015/168158	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			4 lenMBSK-2017/286453	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Kopie beschikkningsnummer	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 07	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 09	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 10	Correctie over besteding kosten ProRail t/m jaar T Aard controle R Indicatornummer: E3 / 11	Eindverantwoording Ja/Nee Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 12
			1 BSV 2011057206	€ 0	€ 0	€ 723.842		Nee
			2 lenM/BSK-2012/246567	€ 3.623.902	€ 0	€ 21.229		Nee
			3 lenM/BSK-2015/168158	€ 0	€ 0	€ 0		Nee
			4 lenMBSK-2017/286453	€ 0	€ 0	€ 0		Nee

SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeentedeel 2017 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk)
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
			I.1 Participatiewet (PW)	I.1 Participatiewet (PW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06
			€ 3.387.367	€ 43.438	€ 414.246	€ 414	€ 24.816	€ 0
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2017 Besluit	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) Bob
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06
			€ 135.240	€ 63.000	€ 3.175	€ 5.709	€ 9.258	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee			
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 09			
			€ 0	€ 0	Ja			

BZK	C7C	Investing stedelijke vernieuwing (ISV) II Provinciale beschikking en/of verordening Project-gemeenten (SiSa tussen medeoverheden)	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen	Overige bestedingen (jaar T)	Cumulatieve bestedingen ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T)	Toelichting afwijking
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C7C / 01	Aard controle R Indicatornummer: C7C / 02	Aard controle R Indicatornummer: C7C / 03	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C7C / 04	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C7C / 05	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C7C / 06
			1 2002-18.802e/51/A.13,RP	€ 0	€ 0	€ 40.000	€ 69.896	
			Kopie beschikingsnummer	Eindverantwoording Ja/Nee	Activiteiten stedelijke vernieuwing (in aantallen)	Activiteiten stedelijke vernieuwing (in aantallen)	Activiteiten stedelijke vernieuwing	
					Afspraak	Realisatie	Toelichting afwijking	
					Alleen in te vullen na afloop project	Alleen in te vullen na afloop project	Alleen in te vullen na afloop project	
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C7C / 07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C7C / 08	Aard controle D1 Indicatornummer: C7C / 09	Aard controle D1 Indicatornummer: C7C / 10	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C7C / 11	
			1 2002-18.802e/51/A.13,RP	Nee				
GRO	GRO21C	Regiospecifiek pakket (RSP) SiSa tussen medeoverheden - provinciale middelen Groningen	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Welke regeling betreft het	Totale besteding in jaar T	Correctie t.o.v. jaar T-1 van verantwoorde totale besteding	Cumulatieve totale besteding tot en met jaar T	Toelichting
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO2C / 01	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO2C / 02	Aard controle R Indicatornummer: GRO2C / 03	Aard controle R Indicatornummer: GRO2C / 04	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO2C / 05	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO2C / 06
			1 2012-55974	2.5 Openbaar vervoer	€ 1.030	€ 0	€ 1.030	
			Kopie beschikingsnummer	De besteding in jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Correctie t.o.v. jaar T-1 van besteding ten laste van alleen provinciale middelen	Cumulatieve besteding tot en met jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Eindverantwoording Ja/Nee	
				Alleen de besteding in jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Als de correctie een vermeerdering is, gaat het om nog niet verantwoorde besteding ten laste van alleen provinciale middelen	Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordings-informatie ten laste van alleen provinciale middelen	Als u kiest voor 'ja', betekent dit, dat hiervoor alle besteding is afgerond en u er de komende jaren geen besteding meer voor wilt verantwoorden	
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO2C / 07	Aard controle R Indicatornummer: GRO2C / 08	Aard controle R Indicatornummer: GRO2C / 09	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO2C / 10	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO2C / 11	
			1 2012-55974	€ 515	€ 0	€ 515	Nee	

Bijlage II Overzicht van baten en lasten per taakveld

Op grond van artikel 66 BBV dient de gemeente in de jaarrekening een verplichte bijlage taakvelden op te nemen. De gemeente Haren heeft zowel in de begroting als in de jaarrekening per programma de taakvelden uitgesplitst. Het totaal overzicht betreft daarom een samenvatting van de eerder genoemde uitsplitsingen.

De realisatie van het totaal overzicht van de baten en lasten per taakveld is integraal en omvat dezelfde totaalbedragen als de begroting onderscheidenlijk de jaarstukken. Voor het overzicht met de gerealiseerde baten en lasten worden hetzelfde verdelingsprincipe en dezelfde indeling gebruikt als voor het overzicht met de ramingen.

Taakvelden (Bedragen x € 1.000)			Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017
010	Bestuur	Lasten	831	871	1.639
		Baten	0	0	-97
011	Exploitatieresultaat	Lasten	1.133	1.759	2.413
		Baten	0	0	0
012	Mutaties reserves	Lasten	3.829	3.829	1.650
		Baten	-1.254	-1.723	-1.723
020	Burgerzaken	Lasten	765	683	734
		Baten	-393	-400	-444
030	Beheer overige gebouwen en gronden	Lasten	2.154	1.537	1.713
		Baten	-1.129	-1.208	-1.252
040	Overhead	Lasten	10.867	11.114	10.595
		Baten	-5.424	-5.424	-4.831
050	Treasury	Lasten	2.386	2.390	2.306
		Baten	-2.313	-2.325	-2.471
061	OZB woningen	Lasten	84	84	47
		Baten	-3.686	-3.686	-4.459
062	OZB niet-woningen	Lasten	26	26	3
		Baten	-1.157	-1.157	-411
063	Parkeerbelasting	Lasten	0	0	0
		Baten	-448	-448	-464
070	Alg.uitkering en overige uitkeringen	Lasten	0	0	5
		Baten	-23.484	-23.754	-23.832
080	Overige baten en lasten	Lasten	139	76	179
		Baten	-789	-403	-7
110	Crisisbeheersing en brandweer	Lasten	1.016	1.016	972
		Baten	0	0	0

Taakvelden (Bedragen x € 1.000)		Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017
	Lasten	174	174	116
120	Openbare orde en veiligheid	Baten	-7	-11
	Lasten	2.469	2.469	2.431
210	Verkeer, wegen en water	Baten	-84	-78
	Lasten	154	195	195
220	Parkeren	Baten	0	-64
	Lasten	0	2	0
240	Economische havens en waterwegen	Baten	0	0
	Lasten	808	808	219
320	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	Baten	-808	-219
	Lasten	168	168	122
330	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	Baten	-16	-16
	Lasten	6	6	0
340	Economische promotie	Baten	-159	-156
	Lasten	2.260	2.277	2.803
420	Onderwijshuisvesting	Baten	-14	-268
	Lasten	730	730	459
430	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	Baten	-27	-36
	Lasten	79	124	82
510	Sportbeleid en activering	Baten	0	-4
	Lasten	487	927	872
520	Sportaccomodaties	Baten	-44	-310
	Lasten	953	959	893
530	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en	Baten	-608	-560
	Lasten	17	40	29
550	Cultureel erfgoed	Baten	0	0
	Lasten	523	523	536
560	Media	Baten	0	0
	Lasten	2.067	2.071	2.040
570	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	Baten	0	-36
	Lasten	3.031	3.143	1.387
610	Samenkracht en burgerparticipatie	Baten	0	-156
	Lasten	477	498	101
620	Wijkteams	Baten	0	0
	Lasten	3.121	4.307	5.212
630	Inkomensregelingen	Baten	-2.389	-3.621

Taakvelden (Bedragen x € 1.000)		Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017
	Lasten	1.146	1.146	993
640	Begeleide participatie	Baten	-32	-56
	Lasten	288	366	311
650	Arbeidsparticipatie	Baten	0	0
	Lasten	656	656	647
660	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	Baten	0	0
	Lasten	2.039	1.988	2.194
671	Maatwerkdienstverlening 18+	Baten	-250	-273
	Lasten	1.729	1.673	2.965
672	Maatwerkdienstverlening 18-	Baten	0	-67
	Lasten	33	33	9
681	Geëscaleerde zorg 18+	Baten	0	-290
	Lasten	258	258	5
682	Geëscaleerde zorg 18-	Baten	0	-1
	Lasten	0	0	614
710	Volksgezondheid	Baten	0	0
	Lasten	1.854	1.854	1.801
720	Riolering	Baten	-2.496	-2.528
	Lasten	1.542	1.542	1.794
730	Afval	Baten	-1.996	-2.189
	Lasten	298	316	323
740	Milieubeheer	Baten	0	-11
	Lasten	312	317	252
750	Begraafplaatsen en crematoria	Baten	-250	-187
	Lasten	796	796	1.623
810	Ruimtelijke Ordening	Baten	-5	-1.179
	Lasten	4.110	4.110	814
820	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreine	Baten	-6.265	-813
	Lasten	646	646	511
830	Wonen en bouwen	Baten	-937	-1.489
	Lasten	56.465	58.508	54.608
	Baten	-56.465	-58.508	-54.608
Totaal van de Taakvelden		Saldo	0	0